

Technická univerzita v Liberci

Ekonomická fakulta



DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011

Bc. Lucie Ševčíková

Technická univerzita v Liberci

Ekonomická fakulta

Studijní program: N 6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika

Přeshraniční spolupráce ekonomických subjektů na území Euroregionu Nisa

Cross-border Cooperation of Economic Entities in the Euroregion Nisa

DP-EF-KPE-2011-60

Bc. Lucie Ševčíková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Pavla Řehořová, Ph.D., katedra podnikové ekonomiky

Konzultant: Ing. Pavel Branda, Ph.D., Euroregion Nisa

Počet stran: 112

Počet příloh: 8

Datum odevzdání: 5. 5. 2011

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci, 5. 5. 2011

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí, Ing. Pavle Řehořové, Ph.D. a konzultantovi, Ing. Pavlu Brandovi, Ph.D., za jejich cenné rady, připomínky a pomoc při zpracování diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou přeshraniční spolupráce v EU a na území Euroregionu Nisa. Cílem této práce je objasnit úlohu přeshraniční spolupráce a euroregionů a zhodnotit aktivity na českém území Euroregionu Nisa. Teoretická část je zaměřena na vysvětlení základních pojmů, zabývá se vývojem a důvody vzniku přeshraniční spolupráce a finanční podporou Evropské unie. Praktická část klade důraz na základní charakteristiku Euroregionu Nisa a zabývá se rovněž vyhodnocením vlastního dotazníkového šetření. Další kapitola se zaměřuje na SWOT analýzu tohoto euroregionu a zahrnuje rovněž její vyhodnocení. Poslední kapitola poskytuje přehled o ekonomických subjektech a přeshraničních aktivitách na české straně euroregionu, hodnotí přeshraniční spolupráci a navrhuje další její možnosti do budoucnosti.

Klíčová slova

Euroregion, Euroregion Nisa, Iniciativa Interreg, přeshraniční aktivity, přeshraniční spolupráce, realizované projekty.

Annotation

This thesis deals with the cross-border cooperation in the EU and the Euroregion Nisa. The aim of this work is to clarify the role of cross-border cooperation and euroregions and evaluate the activities on the Czech territory of the Euroregion Nisa. The theoretical part focus on explaining the basic concepts, deals with the development and reasons for the emergence of the cross-border cooperation and financial support from the European Union. The practical section highlights the basic characteristics of the Euroregion Nisa and analyzes the data from my own survey. The following chapter focus on the SWOT analysis of this euroregion including its evaluation. The last part provides an overview of the economic entities and cross-border activities on the Czech side of the Euroregion, assesses cross-border cooperation and suggests further possibilities for cooperation in the future.

Keywords

Euroregion, Euroregion Nisa, Interreg Initiative, cross-border activities, cross-border cooperation, completed projects.

OBSAH

Seznam obrázků.....	12
Seznam tabulek	13
Seznam zkratk.....	14
ÚVOD	15
1 Vymezení základních pojmů.....	19
1.1 Evropská unie	19
1.2 Regionální politika	20
1.2.1 Region.....	22
1.2.2 Euroregion	23
1.2.3 Evropská územní spolupráce	24
1.3 AEHR – asociace evropských hraničních regionů	24
1.4 Operační program	24
1.4.1 Operační programy přeshraniční spolupráce	25
1.5 Programové období.....	25
1.6 Strukturální fondy EU	26
1.6.1 Evropský fond regionálního rozvoje	26
1.6.2 Evropský sociální fond	26
1.7 Ekonomické subjekty	27
2 Problematika přeshraniční spolupráce	28
2.1 Důvody přeshraniční spolupráce	28
2.2 Vývoj přeshraniční spolupráce v Evropě.....	29
2.3 Základní principy přeshraniční spolupráce.....	31
2.4 Právní nástroje usnadňující přeshraniční spolupráci	32
2.4.1 Multilaterální smlouvy	32
2.4.2 Bilaterální a trilaterální smlouvy	33
2.4.3 Smlouvy na regionální a místní úrovni.....	33
2.5 Formy přeshraničních struktur.....	33
2.5.1 Euroregiony	34
2.5.2 Pracovní společenství	35
2.6 Iniciativy a nástroje podpory na úrovni EU.....	36
2.6.1 Interreg.....	36

2.6.2	Program Phare CBC	37
2.6.3	Ostatní nástroje	38
2.6.4	Iniciativa Společenství Interreg IIIA	38
2.7	Programy a nástroje podpory v ČR	39
2.7.1	Iniciativa Interreg IIIA v ČR	40
2.8	Programové období 2007-2013	41
2.8.1	Operační programy přeshraniční spolupráce	42
2.8.2	Fond malých projektů	43
3	Euroregion Nisa	45
3.1	Vznik a historie	45
3.2	Cíle a činnosti	46
3.3	Právní postavení a organizační struktura	46
3.4	Financování	48
3.5	Základní charakteristika Euroregionu Nisa	49
3.5.1	Geografické údaje	49
3.5.2	Obyvatelstvo	50
3.5.3	Hospodářství	52
3.5.4	Životní úroveň	58
3.5.5	Doprava	63
3.5.6	Životní prostředí	65
3.5.7	Cestovní ruch	65
3.5.8	Shrnutí	67
4	Dotazníkové šetření	70
5	SWOT analýza	77
5.1	Silné stránky	77
5.2	Slabé stránky	78
5.3	Příležitosti	79
5.4	Hrozby	80
5.5	Vyhodnocení a vlastní doporučení	80
6	Aktivity Euroregionu Nisa	83
6.1	Přeshraniční spolupráce měst a ekonomických subjektů	83
6.1.1	Spolupráce partnerských měst a obcí	84

6.1.2	Spolupráce hospodářských komor	85
6.1.3	Spolupráce škol.....	86
6.1.4	Spolupráce sdružení a dalších subjektů	87
6.2	Úspěšně realizované projekty	88
6.2.1	Fond mikroprojektů ČR – Polsko	89
6.2.2	Fond malých projektů ČR – Svobodný stát Sasko	90
6.2.3	Fond velkých projektů ČR – Polsko.....	91
6.2.4	Fond velkých projektů ČR – Svobodný stát Sasko	92
6.3	Projekty plánované do budoucnosti.....	92
6.4	Ekonomické zhodnocení přeshraniční spolupráce	93
6.4.1	Přeshraniční spolupráce na česko-polské straně.....	94
6.4.2	Přeshraniční spolupráce na česko-německé straně.....	95
6.4.3	Srovnání.....	96
6.5	Návrhy na další spolupráci v budoucnosti.....	99
Závěr		103
Seznam použité literatury		106
	Citace	106
	Bibliografie	111
Seznam příloh		112

Seznam obrázků

Obr. 1: Euroregiony České republiky	35
Obr. 2: Podnikatelské subjekty dle odvětví ekonomické činnosti v české části.....	54
Obr. 3: Podnikatelské subjekty dle odvětví ekonomické činnosti v německé části	55
Obr. 4: Podnikatelské subjekty dle odvětví ekonomické činnosti v polské části.....	56
Obr. 5: Vývoj HDP na obyvatele v jednotlivých částech ERN v letech 2005 – 2008	57
Obr. 6: Vývoj průměrných starobních a invalidních důchodů	62
Obr. 7: Hromadná ubytovací zařízení na 1 000 obyvatel v okresech ERN v roce 2009	66
Obr. 8: Povědomí obyvatel o euroregionu.....	70
Obr. 9: Počet euroregionů na území ČR dle respondentů	71
Obr. 10: Nejstarší euroregion v ČR dle respondentů.....	71
Obr. 11: Užitečnost přeshraniční spolupráce.....	72
Obr. 12: Pomoc EU euroregionům při realizaci projektů.....	72
Obr. 13: Oblasti podpory přeshraniční spolupráce	73
Obr. 14: Dostupnost informací o euroregionech a přeshraniční spolupráci	74
Obr. 15: Partnerské strany euroregionu dle respondentů	75
Obr. 16: Vznik Euroregionu Nisa.....	75
Obr. 17: Doslech o přeshraničních projektech mezi respondenty	76

Seznam tabulek

Tab. 1 – Obyvatelstvo Euroregionu Nisa v roce 2009	51
Tab. 2 – Stěhování přes hranice okresu v okresech Euroregionu Nisa v roce 2009	52
Tab. 3 – Průměrná hrubá měsíční mzda v € v roce 2008	59
Tab. 4 – Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy v letech 2005-2008 v €	60
Tab. 5 – Přehled počtu kin, divadel a knihoven v roce 2009	61
Tab. 6 – Mikroprojekty v česko-polském pohraničí v letech 2004-2006.....	95
Tab. 7 – Mikroprojekty v česko-saském pohraničí v letech 2004 - 2006	96

Seznam zkratek

AEBR/AGEG	Asociace evropských hraničních regionů
CR	Cestovní ruch
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ERDF	Evropský fond regionálního rozvoje
ERN	Euroregion Neisse-Nisa-Nysa
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
EÚS	Evropská územní spolupráce
FMP	Fond malých projektů
HDP	Hrubý domácí produkt
OHK	Okresní hospodářská komora
OKEČ	Odvětvová klasifikace ekonomických činností
OP	Operační program
OPPS	Operační programy přeshraniční spolupráce
PHARE CBC	Phare Cross-border Cooperation
ROP	Regionální operační program
SRN	Spolková republika Německo

ÚVOD

Příhraniční regiony a spolupráce přes hranice hrají v evropské integraci velmi důležitou roli. Vzhledem k tomu, že v současné době význam státních hranic v Evropě pomalu upadá, nabývá přeshraniční spolupráce na stále větším významu a je považována za fenomén dnešní doby. Díky tomu se lze stále častěji v příhraničních regionech setkat s pojmem přeshraniční spolupráce regionů a euroregionů.

Euroregion je nejčastěji se vyskytující přeshraniční strukturou, jejímž hlavním cílem je překonávat státní hranice a odstraňovat nerovnosti mezi jednotlivými regiony na jejich obou stranách za účelem postupného vyrovnávání sociálního a ekonomického rozvoje. Hlavní výhodou euroregionu je skutečnost, že partneři na obou stranách mohou řešit dané problémy společně, čímž je proces řešení obvykle urychlen či usnadněn.

Oblasti v pohraničí nebyly mezi lidmi příliš oblíbené. Tím, že se zde vyskytovalo poměrně málo pracovních příležitostí, vysoká a stále rostoucí nezaměstnanost, narušené životní prostředí, nízká ekonomická i životní úroveň či zaostávající a mnohdy i upadající průmysl, byly tyto oblasti velmi zaostalé a od ostatních izolované. Některé z nich byly velmi řídky obydlené či dokonce neobydlené.

Teprve v 50. letech 20. století, po druhé světové válce si lidé uvědomili, že mnohem lepší a účelnější než válčit je vzájemně si pomáhat a spolupracovat. Začalo postupné sjednocování Evropy, státy mezi sebou začaly upevňovat vztahy a budovat nové vazby. Hraniční bariéry se pomalu odstraňovaly, čímž docházelo k postupnému rozvoji znevýhodněných regionů a k prvním formám přeshraniční spolupráce.

Velký význam v přeshraniční spolupráci hrála a dodnes hraje Evropská unie. Ta od roku 1990 prostřednictvím finanční výpomoci podporuje přeshraniční spolupráci mezi členskými i kandidátskými státy velkým množstvím rozvojových programů, iniciativ a projektů. První významnou iniciativou byla iniciativa Interreg, která se objevila v roce 1990 a týkala se příhraničních regionů EU. O čtyři roky později následoval program Phare CBC podporující přeshraniční spolupráci v regionech střední Evropy.

Z dnešních nástrojů podpory to jsou zejména strukturální fondy a příslušné operační programy, které formou poskytování finančních prostředků či formou jiné výpomoci pomáhají znevýhodněným, zaostalým či dokonce izolovaným regionům řešit nejdůležitější problémy a odstraňovat překážky. Díky nim mohou tyto postižené regiony postupně

zlepšovat svoji ekonomickou i sociální situaci. Některé z nich se mohou tímto způsobem dostat až na úroveň rovnající se ostatním vyspělým regionům. Bez strukturálních fondů a operačních programů si dnes není možné rozvoj přeshraniční spolupráce představit a lze konstatovat, že by nebylo možné přeshraniční spolupráci včetně jejích cílů a úkolů vůbec realizovat.

Téma přeshraniční spolupráce je v této diplomové práci rozebíráno z důvodu aktuálnosti a také proto, že propojuje oblasti ekonomické, kulturní, sociální a geografické, čímž se zároveň jedná o téma velmi zajímavé. Kromě zajímavosti a aktuálnosti jsem si toto téma zvolila také proto, že na území Euroregionu Nisa žiji po celý svůj život již od narození, a ráda bych tímto poznala tuto oblast a její charakteristiky i z jiného pohledu než pouze z osobního.

Cílem této diplomové práce je představit problematiku euroregionů a přeshraniční spolupráce v Evropě a v praktické části pak na základě provedené SWOT analýzy a realizovaných projektů zhodnotit stav přeshraniční spolupráce v české části Euroregionu Nisa za účelem navržení příslušných kroků k jejímu zlepšení v důležitých a potřebných oblastech v budoucnosti.

Diplomová práce zahrnuje část teoretickou a praktickou a celkově je členěna do šesti kapitol. Teoretická část se zabývá vysvětlením základních pojmů k snadnějšímu pochopení této problematiky. Zároveň poskytuje přehled o vývoji a důvodech vzniku přeshraniční spolupráce s cílem představit nejdůležitější Iniciativy Společenství a programy financované Evropskou unií, a tím zdůraznit význam přeshraniční spolupráce v současné době. Praktická část poskytuje základní charakteristiku Euroregionu Nisa. Důležitou součástí je dotazníkové šetření, SWOT analýza a její vyhodnocení s cílem zjistit překážky a vyhodnotit příležitosti, které nám tento euroregion nabízí a jež jsou prozatím málo využité. V závěru práce je zhodnocení realizovaných projektů a ekonomické zhodnocení spolupráce provedené za účelem návrhu dalších kroků k rozvoji této formy spolupráce v budoucnosti.

Při zpracování byly použity jak primární, tak sekundární prameny. Z primárních pramenů jsou jimi zejména monografie a sborníky a ze sekundárních pramenů internetové stránky.

Literatura a ostatní zdroje týkající se přeshraniční spolupráce a euroregionů se objevují teprve v posledních několika letech zejména díky rozvoji přeshraniční spolupráce až

od 90. let 20. století. Problematika euroregionů je zpracována spíše v obecné rovině, v souvislosti s regionální politikou či rozvojem regionů. Konkrétně se jí věnuje zejména *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci*, jež byl vydán Asociací evropských hraničních regionů ve spolupráci s Evropskou komisí. Zabývá se obecnými principy, právními nástroji, nejvýznamnějšími iniciativami jakými jsou Interreg a Program Phare CBC, přeshraničními strukturami a celou řadou dalších oblastí.

Velmi cennou monografií je kniha Milana Jeřábka, Jaroslava Dokoupila a Tomáše Havlíčka vydaná v roce 2004: *České pohraničí: Bariéra nebo prostor zprostředkování?* Vymezuje pojmy hranice, pohraničí a přeshraniční spolupráce. Autoři se věnují rovněž regionálnímu rozvoji českého pohraničí a evropské integraci. Součástí knihy jsou také dotazníková šetření týkající se především názorů obyvatel žijících v pohraničí.

Jedním z velmi obsáhlých zdrojů o přeshraniční spolupráci a euroregionech jsou internetové stránky. Dobře a přehledně zpracovaná je databáze Cross-border friendship database obsahující statistické údaje. Zpracoval ji Český statistický úřad, Zemský statistický úřad Svobodného státu Sasko, Statistický úřad ve Vratislavi (pobočka v Jelení Hoře) a Zemský statistický úřad Svobodného státu Bavorsko. Data jsou dostupná ve čtyřech jazycích a týkají se České republiky, Polska a Německa. Nevýhodou databáze je, že data nejsou prozatím aktualizována.

Významným zdrojem je také server Centrum pro regionální rozvoj zřízený Ministerstvem pro místní rozvoj ČR. Je možné zde nalézt celou řadu cenných informací o regionech včetně mapového serveru CRR ČR a informace týkající se programů EU dělených na předvstupní pomoc, minulé období 2000-2006 a aktuální programové období 2007-2013. Pohromadě jsou tak informace o nástrojích podpory za nejdůležitější období před a po vstupu ČR do EU.

Programy a ostatní nástroje podpory jsou pak umístěny na dalších několika internetových stránkách. Za zmínku stojí informační server Ministerstva pro místní rozvoj ČR o Fonděch EU, které mají v přeshraniční spolupráci obrovský význam. Součástí tohoto informačního serveru je přehled nejen o fondech EU, ale také o úspěšných projektech a výzvách. Součástí je i slovník základních pojmů a informační materiály určené ke stažení.

Kromě internetu jsou k dispozici také publikace. Jedná se zejména o *Průvodce fondy EU* vydané Ministerstvem pro místní rozvoj ČR, jež charakterizují politiku hospodářské a sociální soudržnosti v EU i v ČR. Obsahuje také ucelené informace o Iniciativách

Společenství a operačních programech. Dalším dobře zpracovaným zdrojem je publikace *Finanční prostředky fondů EU v programovacím období 2007-2013* autorů Anny Chvojkové a Viktora Květoně. Velice přehledným způsobem v ní představují aktuální programové období 2007-2013. Jsou zde obecné charakteristiky Evropské regionální politiky včetně jejích cílů a nechybějí ani popisy jednotlivých operačních programů realizovaných na území ČR v tomto období.

Informace o Euroregionu Nisa poskytují zejména publikace a brožury vydané právě tímto euroregionem. Jedná se například o publikaci *Cross Border Co-operation 1991 – 1999 of Germany, Czech Republic, Poland: creating new history* popisující základní charakteristiku euroregionu. Mezi další materiály patří dvě publikace *Úspěšným projektům ani hranice nebrání* vydané v rámci iniciativy Interreg IIIA ČR-Sasko a Interreg IIIA ČR-Polsko, jež probíhaly na našem území v období 2004-2006. Publikace obsahují vybrané projekty realizované na česko-polské a česko-saské hranici. Dalším zdrojem je informační server Euroregionu Nisa obsahující aktuální informace včetně databáze projektů. Pro zpracování charakteristik jsou důležitá data zejména z Českého statistického úřadu, Statistického úřadu ve Vratislavi a Německého spolkového statistického úřadu. Přínosná je také publikace *Kompendium přeshraničních projektů Euroregionu Nisa 2004-2006*, jež shrnuje minulé programové období těsně po vstupu ČR do EU.

1 Vymezení základních pojmů

Přeshraniční spolupráce je významným nástrojem regionálního rozvoje příhraničních oblastí a hraje v Evropské integraci významnou úlohu. EU realizuje velké množství aktivit zaměřených na rozvoj problémových oblastí a poskytuje finanční podporu za účelem realizace přeshraničních projektů jednotlivých členských států.

V přeshraniční spolupráci je důležitá také regionální a strukturální politika, jež si klade za cíl rozvíjet problémové regiony. V aktuálním programovém období 2007-2013 je pro přeshraniční spolupráci důležitý zejména třetí cíl politiky soudržnosti EU – Evropská územní spolupráce. Zaměřuje se na územní rozvoj a podporuje projekty přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce.

V následujícím textu jsou vymezeny základní pojmy určené ke správnému a snadnějšímu pochopení fungování EU, přeshraniční spolupráce a euroregionů.

1.1 Evropská unie

Evropská unie je charakterizována jako společenství dvaceti sedmi evropských států, které spolu vzájemně spolupracují v oblasti hospodářské a politické. Hlavním cílem je zajistit prosperitu, stabilitu, harmonický a stálý rozvoj a také trvalý mír. Pro EU je typický především společný trh. Uplatňuje rovněž i společnou sociální politiku, dohlíží na ochranu a zlepšení životního prostředí, podporuje rozvoj slabých a zaostalých regionů a snaží se o harmonizaci zahraniční a bezpečnostní politiky jednotlivých členských států. EU je založena na demokratických principech.

Základní rozhodnutí a řešení závažných problémů v oblasti politiky či určování nových směrů evropské integrace spadá do kompetence Evropské rady. Ta se skládá z předsedy Evropské komise, hlav jednotlivých států či z předsedů vlád členských států. Schází se minimálně dvakrát ročně a je zodpovědná za společnou bezpečnostní a zahraniční politiku a za spolupráci v justičních a vnitřních záležitostech, tedy za druhý a třetí pilíř EU.¹

¹ *Nová regionální politika*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2002. s. 10. ISBN 80-903064-1-1.

1.2 Regionální politika

Regionální politika má mnoho definic. V Evropě i v České republice je chápána jako činnost, jejímž úkolem je snižování rozdílů problémových regionů.

Problémovými regiony mohou být:

- a) regiony s nedostatečným množstvím vlastních zdrojů (jedná se obzvláště o odlehle regiony),
- b) regiony, které mají vlastní zdroje, ale příliš je nevyužívají (např. z nedostatku kapitálu),
- c) regiony, jež kdysi patřily k vyspělým, ale nyní v nich upadají základní odvětví, patřící v minulosti k tradičním odvětvím.

Hlavní snahou a úkolem regionální politiky je postupné snižování či zmírňování rozdílů v jednotlivých regionech s cílem zvýšit jejich konkurenceschopnost.²

Dle zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, vymezuje Ministerstvo pro místní rozvoj v České republice následující regiony:

- strukturálně postižené regiony, ve kterých dochází k negativním projevům strukturálních změn či k úpadku výrobních podniků a útlumu odvětví, čímž roste nezaměstnanost,
- regiony hospodářsky slabé mající nižší úroveň rozvoje než je průměrná úroveň v ČR,
- venkovské regiony s nízkou hustotou zalidnění, kde zároveň dochází k poklesu počtu obyvatel,
- ostatní regiony, které stát podporuje z jiných důvodů, jako jsou například pohraniční regiony, bývalé vojenské prostory, regiony zasažené živelnými pohromami, regiony s poškozeným či narušeným životním prostředím a regiony s vyšší průměrnou mírou nezaměstnanosti, než je průměrná míra nezaměstnanosti v ČR.³

Regionální politika je realizována nejen z politických důvodů za účelem řešení problémových regionů, ale vychází z principů udržitelného rozvoje.

² SKOKAN, K. *Evropská regionální politika: v kontextu vstupu České republiky do Evropské unie*. 1. vyd., Ostrava: Repronis, 2003. s. 22. ISBN 80-7329-023-5.

³ Česko. Zákon č. 248 ze dne 29. června 2000 o podpoře regionálního rozvoje. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 73, s. 3550. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2000/sb073-00.pdf>>.

Dalšími motivy jsou:

- ekonomické – cílem je zajistit ekonomický růst, snahou je využít všechny výrobní faktory a vyřešit regionální nerovnováhu,
- sociální – cílem je zajistit růst životní úrovně obyvatel, přispět k lepší kvalitě života a lepšímu blahobytu a vyřešit problémy s nezaměstnaností,
- ekologické – cílem je zajistit trvale udržitelný rozvoj a chránit životní prostředí.⁴

Pro aktuální programové období 2007-2013 má regionální politika stanovené 3 cíle:

Cíl 1 - Konvergence

Slouží k podpoře regionů zaostávajících ve vývoji, aby se dostaly na úroveň ostatních vyspělých regionů. Podporuje regiony s HDP na obyvatele nižším než 75 % průměru EU. Využívá prostředky z Evropského fondu regionálního rozvoje a z Evropského sociálního fondu.

Z ERDF podporuje zejména modernizaci ekonomické struktury, rozvoj infrastruktury a ochranu životního prostředí. ESF podporuje projekty na zlepšení trhu práce, vzdělávání, sociální a ošetrovatelské služby, snaží se o zvýšení investic do lidského kapitálu, posiluje administrativní kapacity národních a regionálních správ.⁵

Cíl 2 - Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost

Je určen k podpoře ekonomických změn v průmyslových, venkovských a městských regionech. Spadají sem i regiony s HDP na obyvatele nad 75 % průměru EU. Cíl je financován z ERDF a ESF.⁶

Cíl 3 - Evropská územní spolupráce

EÚS má zásadní význam v oblasti přeshraniční spolupráce. Kromě ní podporuje také meziregionální a nadnárodní spolupráci. K financování tohoto cíle je použit zejména ERDF.⁷

⁴ SKOKAN, K. cit. 2, s. 22.

⁵ CHVOJKOVÁ, A.; KVĚTOŇ, V. *Finanční prostředky fondů EU v programovacím období 2007-2013*. 1.vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku, 2007. s. 13. ISBN 978-80-86684-43-7.

⁶ *Evropská unie regionům*. 1. české vyd. Praha: Delegace Evropské komise v ČR, 2002. s. 10. ISBN 80-238-8523-5.

⁷ *Cíl 3 – Evropská územní spolupráce* [online] Praha: CRR ČR, 2010 [cit. 2010-12-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.crr.cz/cs/programy-eu/obdobi-2007-2013/cil-3-evropska-uzemni-spoluprace/>>.

1.2.1 Region

Pojem region je používán v různých významech a souvislostech. Obecně ho lze chápat jako určitou část státu, neboli místo se stanovenými hranicemi či určitými vlastnostmi.

Hranice regionů jsou nejčastěji tvořeny:

- přírodně (řeky, hory, pobřeží či moře),
- historicky (království, bývalá knížectví),
- administrativně.

Obecně je pojem region vymezen jako území:

- subnárodní (jedná se o část území jednoho státu – např. kraje),
- nadnárodní (seskupení států),
- transnárodní území (část území dvou či více států, které přesahují státní hranice).

V regionálních vědách se používá například kritérium homogenity (regiony heterogenní a homogenní) a kritérium funkčnosti (regiony spádové – nodální).

Homogenní region má určité vnitřní charakteristiky, jež jsou si podobné a jsou vyjádřené pomocí nejrozličnějších identifikátorů, jako jsou úroveň příjmů, úroveň nezaměstnanosti či stupeň nezaměstnanosti v určitém odvětví. Homogenní regiony jsou například přibližně stejně hustě osídlené, mají podobné hospodářské charakteristiky nebo podobný reliéf.⁸

Opakem jsou heterogenní regiony, jež mají vnitřní strukturu nerovnoměrnou. Jedná se tedy o vnitřně různorodé územní celky, které jsou různorodé například ekonomicky, národnostně, geograficky nebo politicky.

Funkční regiony lze chápat jako území spjaté s určitými charakteristikami, jež jsou na sobě vzájemně závislé. Charakteristikou může být například dojíždění za prací či dodavatelské sítě.⁹

Charakteristika pojmu region není vůbec jednoduchá. V literatuře se lze setkat s celou řadou definic, jež se od sebe vzájemně liší.

⁸ SKOKAN, K., cit. 2, s. 11.

⁹ Tamtéž, s. 12.

Rozlišují se tedy následující základní přístupy k pojmu region:

1. pojetí regionu: Region je charakterizován jako systém fungování základních funkčních subsystémů, což je prostor, kde se prolínají vnější a vnitřní vztahy člověka a fyzických prvků. Základními regionálními funkčními subsystémy v regionu jsou bydlení, výroba včetně výrobních a nevýrobních služeb, doprava, rekreace a vše, co umožňuje využít volný čas.

2. pojetí regionu: Region existuje jako systém procesů, jimiž jsou myšleny procesy přírodní (geologické, klimatické), ekonomické (technologické, výrobní, pracovní, pracovně-migrační, spotřební), sociální (péče o člověka či vzdělávání), relativně komplexní a kombinované (demografické, aglomerační, ekologické, urbanistické, informační).

3. pojetí regionu: Region je systém funkcí infrastruktury, kdy infrastrukturou se rozumí životně dlouhodobé zařízení a vybavení různého charakteru – materiálního, institucionálního a personálního, potřebné pro ekonomické fungování z hlediska prostoru a dělby práce.

Do infrastruktury patří:

- Technická infrastruktura – silnice, železnice, vodní a letecké cesty, informační a telekomunikační sítě;
- Sociální infrastruktura – vzdělávací, kulturní, sociální a rekreační zařízení;
- Podnikatelská infrastruktura – zařízení a vybavení určené pro podnikání ekonomických subjektů;
- Infrastruktura institucionální – sítě veřejných a soukromých institucí.¹⁰

1.2.2 Euroregion

Euroregion je formální nástroj určený pro přeshraniční spolupráci měst, obcí či regionálních organizací, které se v případě potřeby spojují s dalšími partnery z oblastí sociálních a hospodářských. Nejstarší organizací tohoto typu je oblast na holandsko-německých hranicích z roku 1958, označovaná jako Euregio.

¹⁰ SKOKAN, K., cit. 2, s. 12-13.

1.2.3 Evropská územní spolupráce

EÚS je třetím cílem politiky soudržnosti EU v aktuálním programovém období 2007-2013. Je určena k posílení spolupráce místních a regionálních iniciativ s cílem podporovat územní rozvoj, výzkum a přenášet regionální know-how.

Programy Cíle 3 přímo navazují na Iniciativy Společenství INTERREG, jež v ČR probíhaly v letech 2004-2006.¹¹

1.3 AEBR – asociace evropských hraničních regionů

Asociace evropských hraničních regionů je registrovanou asociací sídlící v Gronau, ve Spolkové republice Německo. Založena byla v roce 1971 a od této doby se neustále rozrůstá o nové členy.

Nyní zastupuje okolo 200 hraničních regionů po celé Evropě. Spolupracuje s Evropským parlamentem, Evropskou komisí, Výborem regionů, s Hospodářskou a sociální komisí a dalšími orgány. AEBR se zaměřuje na celou řadu cílů a úkolů. Stará se zejména o výměnu zkušeností mezi jednotlivými regiony, zastupuje zájmy v evropských institucích a na úradech, poskytuje technickou podporu a poradenství, organizuje celou řadu akcí zaměřených na problematiku přeshraniční spolupráce, podporuje a zdůrazňuje důležitost přeshraniční spolupráce.¹²

1.4 Operační program

Operační program je v přeshraniční spolupráci velmi důležitým dokumentem. Jedná se o strategický dokument určený pro finanční a technickou podporu, jež je zpracováván členskými zeměmi EU.

OP je buď zaměřen na konkrétní tematickou oblast (např. lidské zdroje a zaměstnanost, podnikání či výzkum a vývoj) nebo na konkrétní region soudržnosti. Velmi podrobně jsou

¹¹ *Evropská územní spolupráce - Cíl 3* [online]. Praha: Centrum pro regionální rozvoj ČR, 2008-2009 [cit. 2010-12-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.cil3.cz/>>.

¹² *Asociace evropských příhraničních regionů* [online]. Klatovy: Euroregion Šumava – jihozápadní Čechy, 2010 [cit. 2010-12-22] Dostupný z WWW: <<http://www.euregio.cz/euregio/index.php?page=31&id=302&lang=cz&r=22&task=on>>.

v operačním programu definovány cíle a priority pro dané programové období, kterých chce daná členská země EU v tomto období úspěšně dosáhnout.¹³

1.4.1 Operační programy přeshraniční spolupráce

Operační programy přeshraniční spolupráce jsou v programovém období 2007-2013 realizovány v rámci cíle EÚS. Jedná se celkem o pět bilaterálních programů, jejichž řídicím orgánem je Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Jde v podstatě o spolupráci České republiky s příslušnou partnerskou zemí, kterou může být Polsko, Rakousko, Slovensko, Sasko či Bavorsko.

Hlavním cílem těchto programů je zejména odstraňování stávajících bariér a posilování rozvojového potenciálu s cílem podpořit hospodářskou a sociální integraci příhraničních území. Posilovány jsou především sociální, hospodářské a kulturní vztahy, rozvoj cestovního ruchu, budování trhu práce či ochrana životního prostředí a péče o přírodní bohatství.

Každý OPPS má vymezené specifické cíle, jako jsou například:

- podpora a rozvoj podnikatelského prostředí a cestovního ruchu,
- podpora a rozvoj dopravy, informačních a komunikačních sítí a služeb,
- rozvoj měst a venkova,
- snižování vzniku ekologických a jiných rizik,
- ochrana životního prostředí a obnovitelných zdrojů,
- rozvoj spolupráce, podpora vzdělání, kultury, sportu, vědy a výzkumu, trhu práce a dalších významných oblastí.

1.5 Programové období

Cíle regionální a strukturální politiky EU jsou naplňovány v rámci sedmiletých cyklů, pro které musí jednotlivé členské země vypracovávat nové dokumenty. Jsou v nich definovány cíle a priority, kterých chce v daném období členská země dosáhnout.¹⁴

¹³ *Abeceda fondů Evropské unie 2007-2013*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007. s. 8. ISBN 978-80-254-0319-8.

¹⁴ Tamtéž, s. 5.

1.6 Strukturální fondy EU

Evropská unie disponuje širokou škálou různých finančních nástrojů a jedním z nich jsou strukturální fondy, jež jsou jádrem regionální a strukturální politiky. Slouží k snižování rozdílů mezi regiony jednotlivých členských států, ale především usilují o snížení zaostalosti nejvíce postižených a znevýhodněných regionů včetně oblastí nacházejících se na venkově. K získání a následnému čerpání finančních prostředků je důležité definovat cíle a priority.¹⁵

1.6.1 Evropský fond regionálního rozvoje

Evropský fond regionálního rozvoje byl založen v roce 1974 jako základní nástroj regionální politiky. V současné době je ze strukturálních fondů tím nejdůležitějším. Jeho hlavním úkolem je eliminace problémů v zaostalých regionech a v upadajících průmyslových oblastech.

ERDF poskytuje finanční prostředky do infrastruktury, podporuje zaměstnanost, rozvoj lidských zdrojů, malé a střední podnikání, vědu a výzkum. Financuje iniciativu INTERREG týkající se přeshraniční, mezinárodní a meziregionální spolupráce a iniciativu URBAN týkající se sociální a hospodářské obnovy postižených měst. Podporuje také různé inovace či aktivity v oblasti regionálního rozvoje.¹⁶

1.6.2 Evropský sociální fond

Evropský sociální fond je jedním z nejstarších strukturálních fondů EU. Zajímá se o rozvoj lidských zdrojů, bojuje s nezaměstnaností a zaměřuje se na podporu integrace na pracovním trhu. Hlavním úkolem je poskytnout pomoc nezaměstnaným a znevýhodněným skupinám a zapojit je aktivně zpět do pracovního procesu.

ESF financuje programy na podporu nezaměstnanosti a dlouhodobé strategické plány regionálního rozvoje v oblasti lidských zdrojů.

Konkrétně tak podporuje vzdělání, školení, poradenství, aktivní politiku zaměstnanosti, rovné příležitosti pro všechny skupiny na pracovním trhu, kvalifikované a vzdělané pracovní síly a inovace, rozvíjí podmínky pro podnikatelské činnosti včetně tvorby nových

¹⁵ *Abeceda fondů Evropské unie 2007-2013*, cit. 13, s. 3.

¹⁶ *Průvodce fondy Evropské unie*. Praha: Odbor vnějších vztahů, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2006. s. 8. ISBN 80-239-6891-2.

pracovních míst. Usiluje rovněž o zlepšení přístupu žen na trh práce a rozvoj jejich kariéry.¹⁷

1.7 Ekonomické subjekty

Na území ČR jsou jimi veškeré subjekty registrované v rejstříku ekonomických subjektů. Mohou to být právnické osoby bez ohledu na to, jakou výdělečnou činnost provozují a fyzické osoby provozující podnikatelskou či jinou výdělečnou činnost. Nejčastěji jsou ekonomické subjekty členěny podle převažující činnosti dle mezinárodní klasifikace OKEČ.¹⁸ Ekonomickými subjekty mohou být také státní, neziskové či nadnárodní organizace.

¹⁷ *Průvodce fondy Evropské unie*, cit. 16, s. 8-9.

¹⁸ ŠVEHLOVÁ, K. *Euroregiony na česko-německé hranici*. Liberec: Český statistický úřad, Krajská reprezentace Liberec, 2004. s. 8. ISBN 80-250-0941-6.

2 Problematika přeshraniční spolupráce

Přeshraniční spolupráce mezi příhraničními regiony má v Evropě dlouhou tradici. I přes tento fakt je považována za relativně mladý fenomén současné doby rychle se vyvíjející a nabývající na významu. Důležitá je jak v procesu evropské integrace, tak v oblasti regionální a strukturální politiky.

Přeshraniční spolupráce má mnoho definic. Je možné ji charakterizovat jako spolupráci dvou sousedících příhraničních oblastí, což znamená, že jedna strana nejedná samostatně na národní úrovni, ale zapojuje do spolupráce také partnery na druhé straně hranice. Přeshraniční spolupráce se nás dotýká každým dnem, neboť se zaměřuje na všechny oblasti našeho každodenního života a snaží se rozvíjet základní priority, společné programy, akce a další aktivity.

Evropská rámcová úmluva o přeshraniční spolupráci mezi územními společenstvími nebo úřady z roku 1981 (tzv. Madridská úmluva) definuje¹⁹ přeshraniční spolupráci jako *„jakékoliv dohodnuté jednání, jehož cílem je posílit a rozvíjet sousedské vztahy mezi územními společenstvími nebo úřady dvou nebo více smluvních stran, a uzavírání jakýchkoli dohod a smluv nezbytných k tomuto účelu. Přeshraniční spolupráce je uskutečňována v rámci působnosti a pravomoci územních společenství nebo úřadů dané vnitrostátním právem.“*

2.1 Důvody přeshraniční spolupráce

Evropa je charakteristická jednak svou rozmanitostí, ale i společnou historií a kulturou. Na jejím území existuje velké množství hranic. V průběhu 19. a 20. století se postupně vyvinula charakteristická struktura evropských států. Přestože většinu těchto států nalezneme dodnes, vykazují mezi sebou značné rozdíly, neboť každý se rozvíjí individuálně a svým vlastním tempem. Mezi nimi najdeme pouze několik, které si zachovaly své hranice v nezměněné podobě již dlouhou dobu. Příkladem může být hranice

¹⁹ Česko. Evropská rámcová úmluva o přeshraniční spolupráci obcí a úřadů ze dne 21. května 1980. In *Sbírka mezinárodních smluv České republiky*. 2000, částka 39, s. 1445. Dostupný také z WWW: <http://www.radaevropy.cz/dokumenty/Sm00_094.pdf>.

mezi Španělskem a Portugalskem, jež patří mezi nejstarší zemskou hranici na území Evropy.²⁰

Při hledání odpovědi na otázku, jaké byly důvody pro vznik přeshraniční spolupráce, je nutné ohlédnout se do minulosti. Počátky přeshraniční spolupráce vyplývají zejména z nejrozličnějších problémů lidí a obcí příhraničních regionů.

Před rokem 1990 byla státní hranice téměř pro všechny obrovskou překážkou jak v oblasti spolupráce, tak také v oblasti rozvoje regionů. Teprve od konce 90. let zejména díky EU došlo k zásadním změnám. Prostřednictvím regionální politiky a programu Interreg došlo k podporování přeshraničních iniciativ a aktivit. Současně také vznikaly přeshraniční regiony, tzv. euroregiony.²¹

2.2 Vývoj přeshraniční spolupráce v Evropě

Počátky přeshraniční spolupráce sahají do 50. let 20. století, tedy do období po druhé světové válce, kdy si řada obyvatel v příhraničních regionech začala uvědomovat, že chtějí žít jako lidé ve vnitrozemí. Jediným nabízejícím se řešením byla nutnost omezit či dokonce odstranit negativní vlivy státních hranic. Poprvé se tak objevují návrhy na odstranění hraničních bariér a možnosti přeshraniční spolupráce.

V této době se zároveň začíná poprvé rozvíjet spolupráce na hranicích mezi Německem a Nizozemskem. Na této německo-nizozemské hranici v roce 1958 vzniká první institucionální forma přeshraniční spolupráce – EUREGIO, která dala později základ pro vznik podobných struktur, jež jsou dnes označovány jako euroregiony.²² Již od roku 1950 mezi Německem a Nizozemskem a Německem a Francií na západě a mezi Norskem, Švédskem a Finskem na severu Evropy vznikaly první iniciativy k podpoře příhraničních regionů, k překonání bariér, zajištění míru a řešení problémů. Vzhledem k tomu, že

²⁰ AEER. *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci*. 3. aktualiz. vyd. Brusel: Evropská komise, 2000. s. 9. Dostupný také z WWW: <http://www.aeer.eu/files/publications/lace_guide.cz.pdf>.

²¹ PEŠEK, P. *Podpora rozvoje problémových regionů a předstupní pomoc Evropské unie*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2001. s. 89 ISBN 80-7044-379-0.

²² POŠTOLKA, V.; BRANDA, P. *Přeshraniční spolupráce, euroregiony a Euroregion Nisa*. Recenzovaný vědecký časopis [online]. 2009, roč. 3., č. 1 [cit. 2010-23-12], s. 2. Dostupný z WWW: <<http://www.regionalni-studia.vse.cz/4.pdf>> . ISSN 1803-1471.

stanovených cílů nebylo možné dosáhnout odděleně na obou stranách hranice, začala vznikat přeshraniční sdružení obcí jako základ přeshraniční spolupráce.²³

Zjistilo se, že pro rozvoj příhraničních regionů bude zapotřebí více investic a tak se o problematiku přeshraniční spolupráce začala zabývat také Rada Evropy a Evropská komise ve spolupráci s národními vládami. V roce 1971 došlo k založení AEBR/AGEG – Asociace evropských hraničních regionů, která v roce 1981 přijala Evropskou chartu hraničních a přeshraničních regionů.

Tento dokument hraje v historii přeshraniční spolupráce velmi důležitou úlohu, neboť poukazuje na její význam. Jak tedy říká preambule této Evropské charty, hranice jsou „*jizvy dějin*“, a proto je tu přeshraniční spolupráce, která pomáhá nevýhody těchto hranic zmírňovat, překonávat periferní polohu hraničních regionů v jejich zemi a zlepšovat životní podmínky obyvatel. Přeshraniční spolupráce by měla zahrnovat kulturní, sociální, ekonomické i infrastrukturní oblasti života. Předpokladem pro každou úspěšnou přeshraniční spolupráci je důležité poznání a pochopení sousedů včetně vzájemné důvěry.

Vzhledem k velkému množství problémů a možnostem na obou stranách hranic je přeshraniční spolupráce v Evropě nepostradatelná. Pomáhá realizovat principy mezinárodního práva v přeshraniční a regionální oblasti. Regionální a místní spolupráci orgánů pod vládní úrovní, ale také zapojením různých partnerů a segmentů obyvatel podporuje přes hranice států mír, svobodu, bezpečnost, ochranu lidských práv, národnostních a etnických menšin. Hraniční a přeshraniční regiony jsou tak základními stavebními kameny a mosty v procesu evropského sjednocování.²⁴

Ve vývoji přeshraniční spolupráce a v rozvoji evropských hraničních regionů hrají důležitou roli 80. a 90. léta 20. století. Jak již bylo zmíněno výše, došlo k vytvoření AEBR a k přijetí Evropské charty. V tomto období však došlo zároveň k dokončení zavedení jednotného evropského trhu a díky vnitropolitickým změnám a vývoji ve střední a východní Evropě zároveň došlo k otevření většiny státních hranic.²⁵ Hranice se tak staly

²³ JEŘÁBEK, M. et al. *České pohraničí: Bariéra nebo prostor zprostředkování?* 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 163. ISBN 80-200-1051-3.

²⁴ *European Charter for Border and Cross-border Regions* [online]. Gronau: Asociace evropských příhraničních regionů, 2004 [cit. 2010-11-22], s. 3. Dostupný z WWW: <http://www.aebr.eu/files/publications/Charta_Final_071004.gb.pdf>.

²⁵ JEŘÁBEK, M. et al. *České pohraničí: Bariéra nebo prostor zprostředkování?*, cit. 23, s. 164.

volnějšími a vytvořil se prostor pro realizaci přeshraničních vztahů. Navíc bylo možné začít řešit problémy, které na hranicích přetrvávaly.²⁶

Obzvláště 90. léta minulého století jsou významná zejména proto, že první projekty vznikaly nejen na území ČR, ale zároveň dochází od této doby k největšímu rozvoji přeshraniční spolupráce. Vznikají euroregiony i na vnější hranici EU, zejména na hranicích Německa s Českem a Polskem.²⁷

Nesmírnou úlohu v podpoře regionů EU měla od roku 1990 Iniciativa Společenství Interreg a o něco později program Phare CBC, jež jsou více přiblíženy níže v části Iniciativy a nástroje podpory na úrovni EU.

2.3 Základní principy přeshraniční spolupráce

Základní principy přeshraniční spolupráce byly stanoveny Asociací evropských hraničních regionů a jsou neustále rozvíjeny a podporovány Evropskou komisí. Jedná se o všeobecně uznávané principy, které tvoří základní předpoklad pro evropské podpůrné programy a jsou pro úspěšnou přeshraniční spolupráci velmi důležité.

1. Partnerství

Princip partnerství se skládá z partnerství vertikálního a horizontálního. Vertikální partnerství obsahuje vazby k a mezi úrovní EU, národní úrovní i regionální a místní úrovní v regionech na obou stranách hranice. Horizontální partnerství znamená vazby mezi partnery (organizace/struktury) na obou stranách hranice. Partneři spolupracují bez ohledu na velikost země či hospodářský význam.

2. Subsidiarita

Princip subsidiarity neboli princip „zdola nahoru“ znamená zapojení a odpovědnost na regionální a lokální úrovni. Jedná se tedy o posílení vlivu regionálních a místních institucí na nejvhodnější správní úrovni pro přeshraniční spolupráci, tj. přeshraniční

²⁶ AEHR. *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci*, cit. 20, s. 9.

²⁷ JEŘÁBEK, M. *České pohraničí: Bariéra nebo prostor zprostředkování?*, cit. 23, s. 164.

spolupráce funguje dobře pouze tehdy, jestliže se iniciativ ujmou místní aktéři a převezmou také patřičnou odpovědnost.²⁸

3. Přeshraniční rozvojové koncepce nebo strategie

Tento specifický princip tvoří strategický rámec a představuje trvalost spolupráce. Společné koncepce a strategie respektují národní a evropské plány a programy. Vytvářejí podmínky pro budování společné perspektivy pro přeshraniční rozvoj regionů. Perspektiva pomáhá partnerům zjistit společné problémy a tím nalézt potřebné potenciály společného rozvoje.

Koncepce jsou obvykle založeny na SWOT analýze, což je analýza silných a slabých stránek. Umožňuje partnerům identifikovat příležitosti a priority pro daný rozvoj za účelem redukce slabých stránek či naopak využití silných stránek. Analýza je základním předpokladem pro tvorbu vhodných programů se stanovenými prioritami a oblastmi činnosti. Mnohdy programy obsahují rovněž již konkrétní opatření k přeshraniční spolupráci.²⁹

2.4 Právní nástroje usnadňující přeshraniční spolupráci

Pro správné fungování a zejména usnadnění přeshraniční spolupráce je nutné, aby veškeré projekty, programy a další aktivity byly právně zajištěny pomocí vhodných právních nástrojů. V současné době existuje těchto právních nástrojů celá řada. V následujícím textu je jich několik krátce představeno.

2.4.1 Multilaterální smlouvy

Řadí se k nejdůležitějším nástrojům, jež si kladou za cíl vytvořit rámec pro přeshraniční spolupráci. Patří sem jednak mezistátní smlouvy zabývající se regionální integrací a smlouvy uzavřené mezinárodními organizacemi, jako je Evropská rada (např. Madridská rámcová úmluva o přeshraniční spolupráci regionálních a místních institucí). Tyto smlouvy

²⁸ AEER. *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci*, cit. 20, s. 17-18.

²⁹ Tamtéž, s. 18-19.

jsou omezeně účinné, neboť netvoří samostatný smluvní podklad pro přeshraniční spolupráci, ale stanovují pouze rámcové podmínky.³⁰

2.4.2 Bilaterální a trilaterální smlouvy

Smlouvy upravující přeshraniční spolupráci výhradně mezi národními úřady. Spolupráce probíhá v mezistátních komisích, jež sledují akční plány, vykonávají aktivity v různých geografických oblastech a spolupracují zejména v oblasti územního rozvoje.

Mezistátní smlouvy se od 60. let vyskytují v různých formách. Jedná se o jednoduché smlouvy o dobrých sousedských vztazích či smlouvy o územním rozvoji. Mohou mít podobu strategických dohod o přeshraniční regionální podpoře a mezistátní aplikační smlouvy umožňující veřejnoprávní přeshraniční spolupráci mezi místními a regionálními orgány.³¹

2.4.3 Smlouvy na regionální a místní úrovni

Jedná se o smlouvy, které vedly k vytvoření pracovních sdružení jak na vnitřních, tak i vnějších hranicích EU.

2.5 Formy přeshraničních struktur

V současné době je možné nalézt celou řadu přeshraničních struktur. Dělí se podle různých kritérií, jimiž mohou být např. velikost území, na kterém spolupráce probíhá, intenzita vzájemné spolupráce, apod.

Při vzniku jsou struktury ovlivněny mnoha faktory, které mohou mít jak pozitivní, tak negativní vlivy. Pozitivním vlivem může být ochota sousedních států vzájemně spolupracovat. Naopak negativem může být odlišná legislativa.³²

AEBR a Evropská komise rozlišují následující typy přeshraničních struktur:

- a) euroregiony
- b) pracovní společenství.

³⁰ AEBR. Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci, cit. 20, s. 34-35.

³¹ Tamtéž, s. 35.

³² JEŘÁBEK, M. et al. *České pohraničí: Bariéra nebo prostor zprostředkování?*, cit. 23, s. 176.

2.5.1 Euroregiony

Euroregion je nejčastější přeshraniční strukturou a je charakterizován jako územní celek v Evropě v příhraničních oblastech sousedních států. Jedná se o oblast příhraniční spolupráce, jež vznikla dohodou příhraničních regionů dvou či několika zemí. Každý euroregion má vlastní stanovy a podporuje zájmy měst, obcí, sdružení organizací a fyzických osob.

Euroregiony obvykle vznikají na území, která mají mnohdy kulturní, hospodářskou či historickou spojitost a překračují státní hranice. K vzájemné spolupráci dochází především díky společným přeshraničním projektům, které pomáhají překonávat nevýhody okrajového postavení a snaží se rozvíjet a udržovat dobré sousedské vztahy a řešit přetrvávající problémy.

Přestože z hlediska právní formy a organizace se jednotlivé euroregiony od sebe odlišují, mají rovněž společné vlastnosti. Jsou jimi stálost, vlastní identita oddělená od svých členů, vlastní správní, finanční a technické zdroje a vlastní vnitřní rozhodovací pravomoci.³³

Členství v euroregionu je dobrovolné a členy se mohou stát města a obce, jejichž orgány právně potvrdí členství a písemně se zaváží, že budou dodržovat usnesení orgánů daného euroregionu. Hlavním smyslem euroregionů je odbourat státní hranice a zajistit, aby o přeshraničních problémech nerozhodovalo vedení EU v Bruselu, nýbrž jednotlivá města, obce a okresy, které spolu spolupracují.

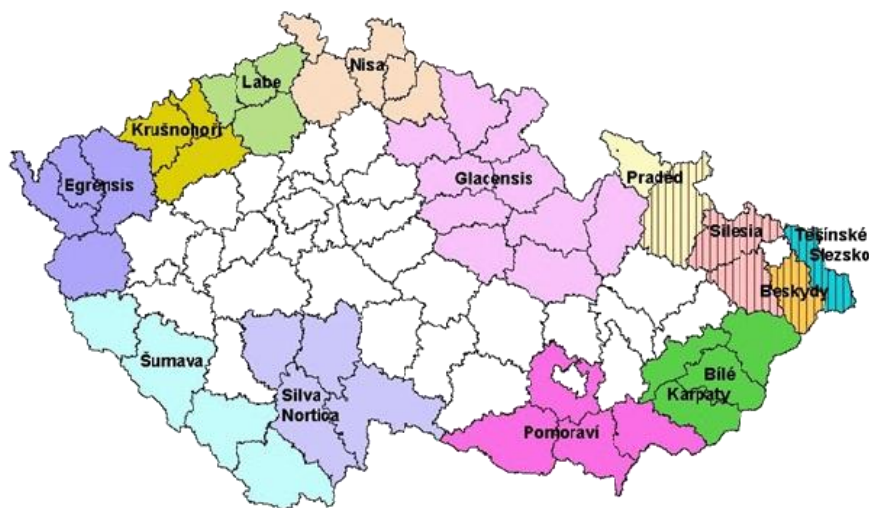
Základním úkolem euroregionů je prostřednictvím různých akcí a projektů podpořit a dále rozvíjet vzájemnou přeshraniční spolupráci v oblasti regionálního rozvoje, životního prostředí, v hospodářské sféře, kultuře, sportu, v dopravní infrastruktuře, cestovním ruchu a dalších oblastech, a tím vytvářet prostor pro setkávání lidí z různých prostředí s cílem navazovat nová přátelství.

Poprvé začaly euroregiony vznikat na západě Evropy v 50. letech 20. století. Teprve po roce 1989 došlo k jejich velkému rozvoji. Na území ČR vznikaly od roku 1991 a nyní se nacházejí po celé hranici státu.

³³ AEBR. *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci*, cit. 20, s. 88.

Na obrázku č. 1 je znázorněno třináct euroregionů na území České republiky, jimiž jsou: Euroregion Nisa, Labe, Krušnohoří, Egrensis, Šumava, Silva Nortica, Pomoraví, Bílé Karpaty, Beskydy, Těšínské Slezsko, Silesia, Praděd a Glacensis. V příloze A jsou uvedeny jednotlivé euroregiony na území České republiky dle data jejich vzniku.

Euroregiony České republiky



Obr. 1: Euroregiony České republiky

Zdroj: ŠVEHLOVÁ, K. Euroregiony na česko-německé hranici, Liberec: ČSÚ, s. 10.

2.5.2 Pracovní společenství

Pracovní společenství je přeshraniční strukturou, která vznikla na základě dohody či protokolu o spolupráci mezi regionálními a místními orgány či jinými organizacemi. Tyto struktury jsou ve většině případů bez vlastní právní subjektivity.

Hlavními znaky jsou:

- stálost,
- občas mají vlastní identitu, ale velmi často si nechávají identitu svých členů,
- nemají vlastní finanční a lidské zdroje,
- málokdy provádějí rozhodnutí nezávisle na svých členech v organizaci.

Nejčastěji se jedná o struktury, kterým nebyla přidělena významná úloha v iniciativě Interreg. Zaměřují se na strategické plánování nebo vytvářejí různé projekty. Některé z nich jsou velmi rozsáhlé z hlediska počtu či geografické rozlohy.³⁴

2.6 Iniciativy a nástroje podpory na úrovni EU

Iniciativy Společenství jsou speciální programy zřízené Evropskou komisí určené k řešení specifických problémů na území EU. Jsou doplňkem pro další programy Evropského Společenství.

Mezi nejznámější patří především iniciativa Interreg. Dále iniciativa Leader+ používaná k rozvoji venkova, iniciativa Equal sloužící k rozvoji lidských zdrojů a k zajištění rovných příležitostí a také iniciativa Urban určená pro hospodářskou a sociální obnovu krizových měst a městských okrajových oblastí.³⁵

V následujících podkapitolách jsou představeny pouze nejvýznamnější a nejznámější iniciativy a programy, které jsou pro realizaci přeshraniční spolupráce nejdůležitější.

2.6.1 Interreg

Iniciativa Interreg začala fungovat počátkem 90. let 20. století, kdy bylo nutné posilovat význam příhraničních regionů a přeshraniční spolupráci v procesu evropské integrace. Patří k nerozsáhlejšími iniciativám Společenství a je podporována strukturálními fondy EU.

Využívána byla v letech 1990-1999 a celková výše dotací poskytnutá EU činila kolem 1,082 miliard eur. Iniciativa podporovala projekty zaměřené do životního prostředí, dopravy, obchodu, cestovního ruchu, rozvoje venkova a školství.³⁶

Vzhledem k tomu, že iniciativa Interreg I zaznamenala velký úspěch, označila Evropská rada na summitu v Edinburgu přeshraniční spolupráci za velmi důležitý fenomén, a proto stanovila přeshraniční spolupráci za prioritu pro iniciativy Společenství na další období v letech 1994-1999.

³⁴ AEHR. *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci*, cit. 20, s. 89-90.

³⁵ *Fondy EU: Glosář základních pojmů*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, Odbor vnějších vztahů, 2005. s. 22-23. ISBN 80-239-6121-7.

³⁶ AEHR. *Průvodce pro přeshraniční spolupráci*, cit. 20, s. 39.

Iniciativa byla označována jako Interreg II a zaměřovala se na následující oblasti:

- Interreg IIA – podpora přeshraniční spolupráce,
- Interreg IIB měla za cíl dokončit výstavbu energetických sítí,
- Interreg IIC se zaměřovala na nadnárodní činnosti v oblasti prostorového plánování.

Schváleno bylo na 59 operačních programů a celková výše dotací poskytnutá EU činila 2,6 miliard eur. Jednalo se tak o nejvyšší finanční pomoc ze všech iniciativ Společenství. Vezmeme-li v úvahu i další finanční výpomoci ze státních, regionálních, místních a soukromých zdrojů, vyšplhala se částka až na 4 miliardy eur. V rámci iniciativy Interreg tak bylo během 90. let poskytnuto na přeshraniční spolupráci celkově přes 6,5 miliardy eur. Bylo tak možné realizovat velké množství dalších přeshraničních projektů.³⁷

V dalším období 2000-2006 byla iniciativa označována jako Interreg III a podporovala tři základní oblasti:

- Oblast A: Přeshraniční spolupráce.
- Oblast B: Nadnárodní spolupráce.
- Oblast C: Mezuregionální spolupráce.

Přeshraniční spolupráce navazovala na předchozí iniciativy a zaměřovala se na podporu rozvoje přeshraničních hospodářských a sociálních center prostřednictvím udržitelného územního rozvoje.

Nadnárodní spolupráce rozšiřovala program Interreg IIC a prostřednictvím spolupráce národních, regionálních a místních orgánů si kladla za cíl dosáhnout harmonického, vyrovnaného a zejména udržitelného rozvoje Společenství.

Mezuregionální spolupráce představovala novou oblast směřující k dosažení lepší efektivity politik a nástrojů regionálního rozvoje a soudržnosti. Zaměřovala se na pomalu se rozvíjející regiony či na regiony nacházející se v procesu transformace.³⁸

2.6.2 Program Phare CBC

Program Phare CBC byl zahájen EU v roce 1994 za účelem podpory činností v regionech střední a východní Evropy sousedících s EU. Fungoval do roku 1999 a v rámci něho byla

³⁷ AEER. *Průvodce pro přeshraniční spolupráci*, cit. 20, s. 39-40.

³⁸ Tamtéž, s. 40-41.

přijata celá řada opatření. Iniciativa se stala základem programu INTERREG II ve střední a východní Evropě.

Program Phare CBC byl realizován mezi ČR-Německem a ČR-Rakouskem a mezi ČR-Německem-Polskem a ČR-Rakouskem-Slovenskem. V rámci programu Phare se jednalo z hlediska finančního objemu o největší samostatný program.

Program byl zaměřen na:

- podporu hospodářského rozvoje příhraničních regionů posilováním konkurenceschopnosti místních českých podniků a stávajících struktur,
- zmírňování problémů zatěžujících regiony na obou stranách hranic v oblasti životního prostředí a infrastruktury.³⁹

2.6.3 Ostatní nástroje

Mezi další, ovšem již méně rozvinuté a používané nástroje, lze zahrnout projekty přeshraniční spolupráce podporované ze strany EU, jimiž jsou:

- Tacis CBC v příhraničních regionech bývalého Sovětského svazu (Rusko, Bělorusko, Ukrajina a Moldávie).
- MEDA sloužící k podpoře zemí ve Středomoří, které nejsou členskými státy EU.
- CARDS, který se v roce 2000 stal novým nástrojem k podpoře zemí v západní části Balkánu.
- Projekt AEBR LACE je aktivitou Asociace evropských hraničních regionů s cílem sledovat evropskou přeshraniční spolupráci. Funguje od roku 1990 spolu s iniciativou Interreg, s níž je úzce spjat.⁴⁰

2.6.4 Iniciativa Společenství Interreg IIIA

Iniciativa Společenství Interreg IIIA navázala v příhraničních oblastech na Program Phare CBC. Hlavním cílem iniciativy bylo překonat nevýhody plynoucí z příhraniční polohy jednotlivých oblastí a celkově usilovat o zlepšení socioekonomické úrovně příhraničních regionů s ohledem na vztahy hospodářské, obchodní, kulturní, turistické a společenské mezi sousedícími regiony.

³⁹ Program Phare CBC: Cross-Border Co-operation – přeshraniční spolupráce: informační brožura. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 1998.

⁴⁰ AEBR. Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci, cit. 20, s. 47.

Prioritními tématickými okruhy Interreg IIIA jsou:

- podpora městských, venkovských a pobřežních oblastí,
- podpora podnikání a trhu práce,
- sdílení lidských zdrojů a zařízení pro technologický výzkum a vývoj, vzdělání, komunikaci a zdravotnictví za účelem zvýšení produktivity a tvorbu pracovních míst,
- zlepšení dopravy, komunikačních a informačních služeb,
- zvyšování lidského a institucionálního potenciálu přeshraniční spolupráce za účelem hospodářského a sociálního rozvoje.⁴¹

2.7 Programy a nástroje podpory v ČR

Před vstupem ČR do EU a při plnění Kodaňských kritérií využívala Česká republika předvstupní strukturální pomoc. Kandidátským zemím ze střední a východní Evropy byla poskytována pomoc prostřednictvím tří předstrukturálních fondů – z Phare, Ispa a Sapard.

Program Phare (*Poland and Hungary Aid for Reconstruction of Economies*) založen roku 1989 byl původně určen Polsku a Maďarsku k podpoře ekonomických a demokratických reforem. Později byl rozšířen i na další kandidátské země, mezi nimiž byla také ČR. Pro ni byly v období 2000-2002 určeny finanční prostředky ve výši 79 mil. €. Prostředky byly poskytnuty na základě Národního rozvojového plánu. Část prostředků, cca. 19 mil. eur bylo využito na Program přeshraniční spolupráce v rámci Phare CBC, který byl v ČR zahájen roku 1994 pro podporu přeshraniční spolupráce příhraničních regionů ČR se sousedními státy – Polskem, Německem, Rakouskem a Slovenskem.

Phare CBC spolufinancoval zejména velké investiční infrastrukturní projekty, které měly přeshraniční dopad. Součástí byl také Fond malých projekt, jež se zaměřoval na menší projekty neinvestičního charakteru.

Ispa (*Instrument for Structural Policies for Pre-Accession*) byl dalším podpůrným nástrojem. Zaměřoval se na zlepšení infrastruktury v dopravě a životním prostředí. Pro ČR připadalo ročně zhruba 58 mil. €.

⁴¹ AEBR. *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci*, cit. 20, s. 44.

Sapard (*Special Action Programme for Pre-Accession Aid for Agriculture and Rural Development*) byl Speciální akční program určený pro podporu v zemědělství a pro rozvoj venkova. V rámci Sapard mohla ČR čerpat až 22 mil. €. ⁴²

2.7.1 Iniciativa Interreg IIIA v ČR

Česká republika získala vstupem do EU možnost od 1. května 2004 účastnit se iniciativy Interreg IIIA a tím rozvíjet přeshraniční spolupráci. V ČR probíhala tato iniciativa v letech 2004-2006 prostřednictvím pěti programů podle jednotlivých hranic. Jednalo se tak o programy: česko-saský, česko-bavorský, česko-rakouský, česko-slovenský a česko-polský program.

Vzhledem k tomu, že praktická část bude zaměřena na Euroregion Nisa (na spolupráci České republiky, Polska a Německa), je v následujícím textu představena tato iniciativa pouze mezi těmito státy, stejně tak programové období 2007-2013 je zaměřeno pouze na OPPS mezi nimi.

INTERREG IIIA Česká republika – Polsko

Dotační území v česko-polském pohraničí bylo tvořeno 9 územními jednotkami NUTS III. Jednalo se o kraje Liberecký, Pardubický, Královéhradecký, Olomoucký a Moravskoslezský na území ČR a regiony Jeleniogórsko-Wałbrzyski, Opolski, Rybnicko-Jastrzębski a Bielsko-Bialski v Polsku.

Liberecký kraj v rámci této iniciativy plnil následující úkoly:

- poskytoval poradenství, konzultace a potřebné informace budoucím žadatelům při tvorbě projektů,
- účastnil se hodnocení žádostí projektů,
- vkládal data do monitorovacího systému.

INTERREG IIIA Česká republika – Svobodný stát Sasko

Dotační území v česko-saském příhraničí bylo tvořeno příslušnými samosprávnými regiony nacházející se blízko společné hranice. Na území ČR jimi byly kraje:

- Karlovarský (Karlovy Vary, Sokolov, Cheb),
- Ústecký (Chomutov, Most, Teplice, Louny, Litoměřice, Ústí nad Labem, Děčín),
- Liberecký (Česká Lípa, Liberec, Jablonec nad Nisou, Semily).

⁴² JEŘÁBEK, M. et al. *České pohraničí: Bariéra nebo prostor zprostředkování?*, cit. 23, s. 160 - 161.

Liberecký kraj poskytoval poradenství žadatelům při tvorbě projektových žádostí, kontroloval jejich správnost, zabýval se zadáváním dat do monitorovacího systému a vyhodnocoval projektové žádosti.

2.8 Programové období 2007-2013

V programovém období 2007-2013 bude na území ČR realizováno na 24 operačních programů, jež jsou děleny podle cílů regionální politiky:

Cíl 1 – Konvergence

Na území ČR do této kategorie patří regiony na úrovni NUTS II s HDP na obyvatele nižším než 75 % průměru EU. Řadí se sem 7 regionálních operačních programů pro regiony soudržnosti (ROP NUTS II Severovýchod, Severozápad, Střední Čechy, Moravskoslezsko, Jihovýchod, Jihozápad a Střední Morava) s výjimkou hlavního města Praha a 8 tématických operačních programů (OP Doprava, Vzdělání pro konkurenceschopnost, Lidské zdroje a zaměstnanost, Životní prostředí, Podnikání a Inovace, Integrovaný operační program a Technická pomoc).

Cíl 2 – Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost

Na území ČR sem spadají regiony na úrovni NUTS II nebo NUTS I přesahující limit pro zařazení do Konvergence. V ČR tento cíl splňuje pouze hlavní město Praha a lze zde nalézt dva operační programy – OP Praha Konkurenceschopnost financován z ERDF a OP Praha Adaptabilita financován z ESF.

Cíl 3 – Evropská územní spolupráce

Tento cíl podporuje přeshraniční spolupráci regionů NUTS III podél vnitřních a vnějších pozemních hranic. V ČR pod něj spadají všechny regiony a řadí se sem zejména Operační programy přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce.⁴³

⁴³ *Programy 2007-2013 - Fondy EU* [online]. Praha Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 2011-01-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2007-2013>>.

Vzhledem k zaměření praktické části jsou v následujícím textu uvedeny z cíle 3 – Evropská územní spolupráce pouze dva nejdůležitější OPPS: ČR-Polsko a ČR-Svobodný stát Sasko. Stejně je tomu i u fondu malých projektů, které jsou uvedeny přímo za Euroregion Nisa.

2.8.1 Operační programy přeshraniční spolupráce

Pro OPPS je důležité, aby projekty měly přeshraniční efekt, což znamená, že musí být přínosem pro obě strany hranice. V projektech musí být zainteresováni příjemci z obou zemí, kteří se společně podílí například na přípravě, provádění, využívání pracovníků a financování.

OPPS Česká republika-Polsko

Operační program přeshraniční spolupráce ČR-Polsko může být využíván krajem Libereckým, Královéhradeckým, Pardubickým, Olomouckým a Moravskoslezským v ČR a v Polsku na území regionů Jeleniogórsko-Wałbrzyski, Opolski, Rybnicko-Jastrzębski a Bielsko-Bialski. Řídícím orgánem je Ministerstvo pro místní rozvoj ČR a Ministerstvo regionálního rozvoje Polské republiky.

Finanční prostředky jsou poskytovány z Evropského fondu regionálního rozvoje. Z fondů EU je vyčleněno celkem 219,46 mil. €. Program je dále doplněn prostředky z českých a polských národních veřejných rozpočtů ve výši 38,73 mil. €. Pro českou stranu se plánuje z fondů EU 103,68 mil. €, což je téměř 3 mld. Kč.

V rámci tohoto operačního programu jsou podporovány projekty zaměřující se na 4 prioritní osy, jimiž jsou: ochrana životního prostředí, rozvoj podnikatelského prostředí včetně cestovního ruchu, podpora spolupráce místních společenství a technická pomoc.⁴⁴

OPPS Česká republika-Svobodný stát Sasko

Operační program Přeshraniční spolupráce ČR-Sasko je určen pro kraje Karlovarský, Ústecký, Liberecký na české straně a pro regiony Vogtlandkreis, Aue-Schwarzenberg, Annaberg, Mittlerer Erzgebirgskreis, Freiberg, Weißeritzkreis, Sächsische Schweiz, Bautzen, Löbau-Zittau, Zwickauer Land, Stollberg, Mittweida, Meißen, Kamenz,

⁴⁴ *OP Přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007-2013 – Fondy EU* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2007 [cit. 2011-01-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/3b41b560-6b6c-4a29-bf1b-4a6e3c0be20e/OP-Preshranicni-spoluprace-Ceska-republika---Polsk>>.

Niederschlesischer Oberlausitzkreis, Saale-Orla-Kreis, Greiz a statutárních měst Zwickau, Chemnitz, Dresden, Görlitz a Hoyerswerda a Plauen na straně německé.

Řídícím orgánem je Ministerstvo pro místní rozvoj ČR a Saské státní ministerstvo hospodářství a práce.

OP je financován z Evropského fondu pro regionální rozvoj. Pro období 2007-2013 je pro něj vyčleněno 207,4 mil. € z fondů EU. České a německé národní veřejné zdroje OP doplní ve výši 36,6 mil. €. Pro ČR se plánuje částka ve výši 67,2 mil. €, což představuje téměř 2 mld. Kč.

OPPS ČR-Sasko stejně jako předchozí OP má vytyčené 4 prioritní osy, v rámci kterých se zabývá rozvojem rámcových společenských podmínek v dotačním území, rozvojem hospodářství včetně cestovního ruchu, ochranou životního prostředí a technickou pomocí.⁴⁵

2.8.2 Fond malých projektů

FMP je flexibilní nástroj sloužící k přímé přeshraniční spolupráci v regionech. Zaměřuje se na tzv. měkké projekty, jimiž jsou např. sportovní soutěže, výměnné pobyty či vzájemná setkávání přes hranice.

Fond malých projektů Euroregion Nisa česko-polský program

Jedná se o program podporující mikroprojekty s přeshraničním dopadem v malých přeshraničních aktivitách typu tzv. „People to people.“ Jedná se o projekty na rozvoj mezilidských příhraničních vztahů, kulturních a dalších společenských aktivit. Fond rovněž podporuje projekty zaměřené na zlepšení infrastruktury, např. z oblasti turistické vybavenosti.

Mikroprojekty musí naplnit priority a opatření stanovené v OPPS ČR-PL 2007-2013. Na české straně je projekt financován z ERDF (max. 85 %) a zbytek je kryt z vlastních zdrojů. Na polské straně rovněž z ERDF (max. 85 %) a zbytek ze státního rozpočtu (10 %)

⁴⁵ *Cíl 3 na podporu přeshraniční spolupráce 2007-2013 mezi Svobodným státem Sasko a Českou republikou – Fondy Evropské unie [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2007 [cit. 2011-01-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/26d8a178-399a-4aa3-87ae-551f769d59e4/Cil-3-na-podporu-preshranicni-spoluprace-2007---20>>.*

a vlastních zdrojů žadatele (5 %). Dotace je v rozsahu 2 000-30 000 € a náklady na projekt celkem nesmí přesáhnout částku 60 000 €. ⁴⁶

Fond malých projektů Euroregion Nisa sasko-český program

FMP je součástí velkých projektů, které spadají pod cíl 3 Sasko-Česká republika. Podporují se zejména kulturní, společenské a informační akce, studium či projekty veřejnosti. Lze získat dotaci až ve výši 85 % výdajů projektu. V případě spolufinancování oběma partnery ze sousedních zemí může dotace činit max. 22 500 € a v případě samostatného financování je to pouze 15 000 €. ⁴⁷

⁴⁶ *FMP Euroregion Nisa česko-polský program* [online]. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2002 - 2011 [cit. 2011-01-04.] Dostupné z WWW:<<http://www.neisse-nisa-nysa.org/index.php?id=38&L=1>>.

⁴⁷ *FMP Euroregion Nisa sasko-český program* [online]. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2002 - 2011 [cit. 2011-01-04.] Dostupné z WWW:< <http://www.neisse-nisa-nysa.org/index.php?id=39&L=1>>.

3 Euroregion Nisa

Euroregion Nisa je dobrovolné sdružení měst a obcí ze tří hraničních oblastí, jež se nacházejí se na území zvaném Trojmezí, kde se uprostřed sbíhají hranice Německa, České republiky a Polska. Celým územím protéká řeka Nisa, která je zároveň považována za tradiční symbol společné vzájemné spolupráce těchto tří států.

3.1 Vznik a historie

Euroregion Nisa vznikl v roce 1991 jako první institucionální forma přeshraniční spolupráce ve střední a východní Evropě. Původně byla tato oblast označována jako Černý trojúhelník pro existenci výrazného znečištění, jež bylo způsobené hnědouhelnými doly a elektrárnami na území Polska a Německa a textilním průmyslem, který znečišťoval řeku Nisu a Smědou na českém území. Dalším důvodem bylo špatné komunikační propojení mezi některými oblastmi, což znemožňovalo lidem běžně se stýkat a neměli ani možnost pořádat společné aktivity.

Z těchto důvodů se počátkem 90. let 20. století začaly řešit otázky ohledně snižování znečištění, záchrany lesů, navazování přeshraniční spolupráce a vzájemné propojení komunikačních vazeb, které přerušovaly hranice. Díky těmto důvodům se lidé z veřejné správy začínali více zajímat o přeshraniční spolupráci v této oblasti.

Prvním společným krokem k vytvoření přeshraniční spolupráce všech tří stran byl 15. květen 1991, kdy byla podepsána Deklarace o spolupráci. O několik dní později se v Žitavě konala Konference Trojmezí, kde vyvrcholila předběžná třístranná jednání. Výsledkem konference se tak stala předběžná dohoda o vytvoření třístranného euroregionu. V prosinci téhož roku se konalo zasedání v Žitavě, v rámci něhož došlo k založení Euroregionu Nisa. Následující rok bylo schváleno logo, akční plán a začalo se s řešením nejdůležitějších problémů. O tři roky později bylo na zasedání Rady v Jablonci nad Nisou přijato usnesení o Rámcové dohodě o přeshraniční spolupráci. Od tohoto roku začíná také ERN využívat podporu z fondů EU (Phare CBC a INTERREG II).⁴⁸

⁴⁸ *Kompendium přeshraničních projektů – Tvoříme budoucnost: Euroregion Nisa 1991-2001*. Liberec: Euroregion Nisa, 2001. s. 10-11.

3.2 Cíle a činnosti

Hlavními cíli euroregionu byla snaha eliminovat negativní vlivy hranice, zlepšit životní podmínky místních obyvatel, zlepšit kulturní a přírodní podmínky této oblasti a dosáhnout společného rozvoje hospodářského potenciálu euroregionu. Pro dosažení konkrétních cílů bylo nutné zahájit mnoho společných činností na mnoha úrovních. K tomuto účelu byly založeny pracovní skupiny EUREX. Skupiny odborníků se začaly zabývat úkoly v oblastech energetiky, kultury a umění, ekonomiky, zdraví, sportu, spolupráce vysokých škol, statistiky a v mnoha dalších oblastech.⁴⁹

V počátcích svého fungování se euroregion snažil zlepšit zejména životní prostředí a vylepšit dopravní infrastrukturu. Před vstupem do EU bylo jedním z cílů především výstavba a modernizace ostatní infrastruktury a nyní je kladen důraz zejména na zlepšení životních podmínek obyvatel, sociální a ekonomický rozvoj a spolupráce mezi podnikatelskými subjekty.

Euroregion Nisa se v rámci své činnosti snaží především získávat a vyměňovat různé informace, zlepšovat přeshraniční komunikační styky a rovněž usiluje o stanovení a dodržení priorit pro rozvoj euroregionálního prostoru. Důležitým cílem rozvoje národních stran je vytvořit Společný, integrovaný prázdninový a turistický region (TRN). Významným cílem je rovněž podpora zájmů jednotlivých obcí, měst, okresů a aktivit jednotlivců.

3.3 Právní postavení a organizační struktura

Euroregion Nisa je dobrovolné sdružení německých, českých a polských obcí, měst a dalších subjektů bez právní subjektivity. Tu mají pouze komunální sdružení - Kommunalgemeinschaft EUROREGION Neisse, Regionální sdružení EUROREGION NISA a Stowaryszenie gmin polskich EUROREGIONU NYSA. Svým jménem mohou tedy jednat a zavazovat se pouze tyto tři národní části euroregionu, ale nemůže tak činit třístranný ERN.

⁴⁹ GALESKI, M.; WATTEROTT, G. et al. *Cross Border Co-operation 1991 – 1999 of Germany, Czech Republic, Poland: creating new history*. Jelenia Góra: Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa, 2000. s. 5. ISBN 83-911975-2-2.

Každý euroregion, stejně jako každá jiná organizace, má svou vlastní organizační strukturu sloužící zejména k vymezení vzájemných vztahů. Příloha B zobrazuje organizační schéma ERN.

Hlavními orgány jsou Rada a Prezídium. Mezi další patří Společný Sekretariát a Skupiny expertů.

Rada je vrcholným orgánem. Jsou v ní zastoupeny všechny tři spolupracující strany. Skládá se z 30 členů (každá strana má právo na 10 zástupců). Rada rozhoduje o činnostech a spolupráci ERN. Práce se řídí Jednacím řádem a Rámcovou dohodou. Zasedá zpravidla jednou ročně a její zasedání jsou veřejná.

Prezídium je tvořeno členy Rady (předsedy národních stran) a zasedá třikrát ročně způsobem rotace. Řídí zejména práci sekretariátů v Žitavě, Liberci a Jelení Hoře.

Společný Sekretariát je správním a koordinačním orgánem. Tvoří ho tři sekretáři národních stran. Sídlem Společného Sekretariátu je město Liberec, avšak zasedání se konají po celém území ERN.⁵⁰

Kromě výše uvedených orgánů jsou součástí ERN Skupiny expertů (odborníků), tzv. EUREX. Odborníci se věnují konkrétním činnostem v různých oblastech, čímž pomáhají ve vývoji euroregionu. Pracovní skupiny vznikly na základě cílů stanovených po vzniku ERN. V současné době existují následující pracovní skupiny:

- Silniční doprava – odborníci se starají o přípravu a realizaci silničních staveb a shromažďují různé informace. Jejich náplní je řešení problémů s přeshraniční autobusovou dopravou a otevírání hraničních přechodů.
- Železniční doprava – tato skupina se zabývá problematikou železničních přechodů a koordinací jízdních řádů osobní železniční přepravy mezi jednotlivými zeměmi.
- Hospodářství – jedná se o jednu z nejdůležitějších skupin zabývajících se rozvojem ekonomického potenciálu.
- Cestovní ruch – odborníci se zabývají veletrhy cestovního ruchu, koordinují spolupráci v cestovním ruchu, podílejí se na tvorbě společných propagačních materiálů a na přípravě a realizaci různých projektů.
- Cykloturistika – skupina se zajímá o problematiku přeshraničních cyklostezek a vydává informační materiály.

⁵⁰ *Organizační struktura* [online]. Euroregion Neisse – Nisa - Nysa Nysa [cit. 2011-01-04]. Dostupné z WWW: < <http://www.neisse-nisa-nysa.org/index.php?id=64&L=1> >.

- Čistá Nisa – tato pracovní skupina řeší problematiku vodního hospodářství a pečuje o kvalitu vody.
 - Lesy – hlavním tématem je problematika pěstování lesů a sledování škod způsobených zvěří.
 - Veřejné zdraví – pracovní skupina řeší problematiku a prosazování veřejného zdraví na komunální úrovni.
 - Statistika – vydává a aktualizuje statistické materiály sloužící ke srovnání v rámci Euroregionu Nisa a zpracovává souhrnné publikace.
 - Historie – tato pracovní skupina se zabývá historií, zejména dějinami území ERN.
- Mezi ostatní pracovní skupiny patří Památky, Kultura, Knihovny, Školství a Krizový management.⁵¹

3.4 Financování

Každá organizace musí mít pro svou činnost k dispozici dostatečné množství finančních prostředků. Stejně tomu tak je i v případě euroregionů. Euroregiony potřebují finanční prostředky jak pro svou vlastní činnost, tak pro financování různorodých aktivit přeshraniční spolupráce z oblasti kultury, cestovního ruchu, sportu či k podpoře dalších společenských akcí. Mají rovněž právo na dotace z fondů EU. K čerpání finančních prostředků musí mít euroregion svou organizační strukturu přeshraniční spolupráce. Eurofondy nejsou ovšem jediným zdrojem, ze kterého euroregiony čerpají. ERN používá finanční prostředky ze svých fondů zejména k spolufinancování přeshraničních projektů. Poskytuje i poradenskou činnost, vypracovává a realizuje návrhy a spoluúčastní se státních i mezinárodních programů.

Hlavním zdrojem příjmů ERN jsou členské příspěvky. Od roku 2009 platí členské obce na české straně 5 Kč/obyvatele, minimálně však 500 Kč za obec. Pro Liberecký kraj je výše členského příspěvku stanovena na 400 000 Kč a pro ostatní právnické osoby 10 000 Kč. V roce 2010 činily členské příspěvky za českou část celkem 2 609 000 Kč. Zvláštním zdrojem členských příspěvků jsou příspěvky od krajů či velkých měst, které poskytují

⁵¹ *Skupiny expertů Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa* [online]. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2008 [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.ern.cz/?D=10>>.

dotace. Česká strana ERN navíc získává další příjmy zejména za tvorbu projektových žádostí. Dalším zdrojem jsou poplatky za administraci do Fondu malých projektů.⁵²

3.5 Základní charakteristika Euroregionu Nisa

Euroregion Nisa je území o celkové rozloze 13 255 km². Česká část tvoří 24 %, německá 34 % a nejvíce zabírá část polská (42 %). V roce 2009 na jeho území žilo celkem 1 624 651 obyvatel. V příloze C jsou jednotlivé členské obce ERN.

V následujícím textu je uvedena základní charakteristika Euroregionu Nisa. Většina údajů je k datu 31. 12. 2009, což jsou prozatím nejnovější dostupné údaje poskytované Českým statistickým úřadem. Pro některé charakteristiky byla využita data z Centrálního statistického úřadu ve Varšavě. K získání určitých údajů za německou část byly využity oficiální stránky německých statistických úřadů.

Údaje za českou část jsou uvedeny pouze za okresy Libereckého kraje, neboť získat údaje za některé malé územní jednotky je velmi obtížné. Navíc Liberecký kraj zahrnuje nejvíce obcí z české části a většina údajů se sleduje převážně za tento kraj.

Text je rozdělen do několika oblastí. V některých jsou data uvedena za každou část zvlášť, jinde jsou vzájemně porovnávána. Konec kapitoly uvádí shrnutí a poukazuje na některé přetrvávající problémy.

3.5.1 Geografické údaje

Česká část leží v severní části ČR a zahrnuje 136 obcí, jež leží ve čtyřech okresech Libereckého kraje, v okresech Děčín a Mladá Boleslav. Rozkládá se na území o velikosti 3 163 km². Přestože zaujímá nejmenší část, jedná se o oblast velmi významnou a zajímavou. Nachází se zde několik pohoří, z nichž nejvýznamnějšími jsou Krkonoše a Jizerské hory využívané zejména pro sportovní a rekreační účely. Protékají zde řeky Lužická Nisa, Smědá, Ploučnice a Jizera.

⁵² BRANDA, P. *Benchmarkingová analýza euroregionů v Evropě, 2010* [online]. Komparace Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa s euroregiony na belgicko – nizozemsko – německé hranici: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [cit. 2011-03-06], s. 77-78. Dostupný z WWW: <http://www.ern.cz/analiza/cz/files/Benchmarkingova_analyza_euroregionu_Evropa.pdf>.

Německá část euroregionu se rozprostírá na území o velikosti 4 497 km² a leží v Horní Lužici ve Spolkové republice Německo. Od roku 2008 ji tvoří okresy Bautzen a Görlitz, které seskupily původních šest okresů. Region se vyznačuje velmi rozmanitou krajinou. Najdeme zde vřesoviště, lesy, pojezerní krajiny, pásma Žitavských hor a Hornolužickou pahorkatinu.

Polská část leží na jihozápadě Polské republiky a tvoří ji osm okresů z podregionu Jeleniogórski v Dolnoslezském vojvodství a město Jelenia Góra (Jelení Hora). Okresy pokrývají plochu o velikosti 5 595 km², čímž zabírají největší území euroregionu. Této části dominují převážně hory, čímž se jedná o oblast přírodně zajímavou. Rozprostírají se zde Kačavské hory, Janovické rudavy a Jelnogorská kotlina. Pro turisty jsou přitažlivé také Dolnoslezské lesy či doliny řek Kwisy a Bobru. Oblast je známá i pro své léčivé minerální prameny.⁵³

3.5.2 Obyvatelstvo

V roce 2009 žilo na území euroregionu přes 1,6 mil. obyvatel. Českou stranu obývalo přes 439 tisíc obyvatel, což představovalo 27 % obyvatel euroregionu a pouze 4 % všech obyvatel ČR. V okresech na německé straně žilo přes 606 tisíc obyvatel, tedy 37 % všech obyvatel ERN a necelé 1 % obyvatel SRN. Na polském území žilo více jak 579 tisíc obyvatel, tedy 36 % obyvatel euroregionu a pouhých 1,5 % všech obyvatel Polské republiky.

V období mezi lety 2000 a 2009 se nejvýrazněji změnil počet obyvatel na německé straně euroregionu, kde došlo k jeho úbytku až o 11,7 %. Ve stejném období zaznamenalo úbytek i polské území (2,8 %). Pouze česká část mezi sledovanými roky vykázala přírůstek (2,3 %).

K největším městům ERN z hlediska rozlohy patří Liberec na české straně a Jelení Hora na polském území. Z hlediska počtu obyvatel je největším městem Liberec, ve kterém ke konci roku 2009 žilo 169 795 obyvatel.⁵⁴

Z výše uvedených statistických údajů je patrné, že z hlediska rozlohy i počtu obyvatel patří Liberec mezi nejvýznamnější města na českém území, přestože česká část zabírá

⁵³ *Statistická ročenka 2003*. Český statistický úřad, Krajská reprezentace Liberec, 2004, s. 5-6.

⁵⁴ *Základní statistické údaje ERN - 2009* [online]. Liberec: ČSÚ, 2011-03-14 [cit. 2011-03-16]. 1.1 Obyvatelstvo a rozloha okresů ERN. Dostupný z WWW: <http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern>.

nejmenší plochu euroregionu a zároveň zde žije nejméně obyvatel. O tom, že Liberec patří k významným městům tohoto euroregionu svědčí i fakt, že je zde sídlo Společného sekretariátu. V následující tabulce je uveden přehled všech obyvatel Euroregionu Nisa.

Tab. 1 – Obyvatelstvo Euroregionu Nisa v roce 2009

Oblast	Celkem	Ženy	Muži
Česká část	439 027	224 027	215 000
Německá část	606 108	307 373	298 735
Polská část	579 516	300 442	279 074
ERN	1 624 651	831 842	792 809

Zdroj: ČSÚ: <http://czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern>.

Údaje v tabulce ukazují, že více jak 50 % obyvatelstva tvořila ženská populace. Zajímavostí je, že tomu tak bylo ve všech národních částech. Nejvíce obyvatel měla německá část a nejméně pak část česká. Přestože německá část měla nejvíce obyvatel, vykazovala nejnižší podíl žen (50,7 %). Následovala ji část česká (51 %) a největší podíl žen měly ve sledovaném roce okresy na polském území (51,8 %). Nejvyšší průměrný věk obyvatel zaznamenala německá strana, kde se lidé ke konci roku 2008 průměrně dožívali 46,3 let. V české části činil průměrný věk 40 let a v polské části dosáhl 38 let.⁵⁵

Okresy na území ERN mají rozdílnou sídelní strukturu. Na českém území existuje mnoho obcí, jejichž průměrná rozloha se pohybuje okolo 15 km². Na německé straně se vyskytují obce s průměrnou rozlohou 36 km² a v polské části jsou obce, které mají dokonce až 108 km². Rozdíly se projevují také v hustotě obyvatelstva. Nejvyšší hustotu zalidnění ke konci roku 2009 měla česká část (139 obyvatel na km²). V německé části euroregionu v průměru žilo 135 obyvatel na km² a v polské 104 obyvatel na km².⁵⁶

Z hlediska věkové skupiny obyvatel nevykazovaly jednotlivé části příliš velké rozdíly. V celém euroregionu byla nejméně zastoupena věková skupina 15-17 let. V české a polské části převažovalo obyvatelstvo ve věku 25-44 let. Pouze německá část se mírně lišila. Žilo zde 187 195 obyvatel ve věku 60 let a více, což byla zároveň nejpočetnější věková skupina

⁵⁵ Okresy Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa: grafy, kartogramy. ČSÚ, s. 11.

⁵⁶ *Základní statistické údaje ERN - 2009* [online]. Liberec: ČSÚ, 2011-03-14 [cit. 2011-03-16]. 1.1 Obyvatelstvo a rozloha okresů v ERN. Dostupný z WWW: <http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern>.

v této části, bereme-li v úvahu rozdělení obyvatelstva na více věkových skupin než na pouhé tři – předproduktivní, produktivní a poproduktivní. V tomto případě je pak nejpočetnější produktivní část populace ve věku 15-59 let.⁵⁷

Tab. 2 – Stěhování přes hranice okresu v okresech Euroregionu Nisa v roce 2009

Oblast	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Saldo migrace
Česká část	6 705	5 896	809
Německá část	11 775	16 393	-4 618
Polská část	3 801	4 509	-708

Zdroj: ČSÚ: <http://www.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern>.

Z hlediska migračního salda, které vyjadřuje rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých osob, dosáhla kladných hodnot pouze česká strana. Ve zbývajících částech se více osob vystěhovalo než přistěhovalo. Výrazně zápornější migrační saldo bylo zjištěno v německé části euroregionu.

K porovnání úrovně vzdělání se používá mezinárodní standardní klasifikaci vzdělání ISCED (International Standard Classification of Education), jež slouží k shromažďování, zpracování a zpřístupňování statistik vzdělání. Mezi obyvateli ERN starší 15 let převažovalo střední vzdělání. Na české straně jím disponovalo 71 % obyvatel, v německé části 60 % a na polském území 57 % obyvatel. Na českém území bylo nejméně vysokoškolsky vzdělaných (8 %). V německé části bylo nejméně obyvatel (17 %) se základním vzděláním a bez vzdělání. Na polské straně bylo stejně jako na českém území nejméně vysokoškolsky vzdělaných obyvatel (7 %).⁵⁸

3.5.3 Hospodářství

Jedním z prioritních cílů euroregionu je hledání společných hospodářských zájmů a hospodářský rozvoj regionů zainteresovaných členů. Vzhledem k tomu, že příhraniční regiony spolupracujících stran mají podobné hospodářské problémy i zájmy, zaměřují svou činnost na podporu a rozvoj podnikatelského prostředí zejména pro malé a střední podnikání. Vyskytuje se zde však několik problémů, jimiž jsou například nedostatek

⁵⁷ Základní statistické údaje ERN - 2009 [online]. Liberec: ČSÚ, 2011-03-14 [cit. 2011-03-16].

1.2 Obyvatelstvo podle věkových skupin v okresech ERN. Dostupný z WWW: <http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern>.

⁵⁸ Údaje za českou a polskou část jsou za rok 2008, za polskou část ze sčítání lidu v roce 2002.

finančních prostředků, rozdílné podmínky pro podnikání v jednotlivých národních částech, rozdílné právní předpisy, různá výše daní či rozdílné podmínky na trhu práce.

Výše zmíněný rozvoj malého a středního podnikání má bezesporu svůj význam. Na malé firmy či drobné podnikatele má oblast pohraničí nesmírně velký vliv. Menší podnikatelské subjekty jsou schopny daleko pružněji reagovat na změny trhu a přizpůsobovat svou činnost přáním zákazníků. Vyrábí tak produkty či poskytují služby, jež slouží ke spotřebě přímo v dané lokalitě. Naopak z hlediska jejich velikosti nemají příliš velký vliv na zaměstnanost, neboť zpravidla zaměstnávají malý počet zaměstnanců. K nejdůležitějším podnikům tohoto typu v oblasti služeb na území ERN lze uvést zejména ubytovací služby a pohostinství, kulturní a sportovní zařízení.

Vezmeme-li v úvahu naopak velké firmy, nehraje pohraničí příliš velkou roli. Zpravidla mají v příhraničních oblastech tyto podniky své sídlo a často vytvářejí tzv. průmyslové zóny. Jejich velkou předností je zejména výroba ve velkém množství a zároveň mají velký vliv na ekonomický rozvoj dané oblasti. Vytváří tak nová pracovní místa, jež přispívají ke snižování nezaměstnanosti daného regionu. Na druhé straně se oproti menším ekonomickým subjektům obvykle nezabývají výrobou produktů přímo pro místní obyvatele, jakožto konečné spotřebitele. Velmi často vyrobené produkty vyváží do zahraničí či do zbylých koutů ČR.

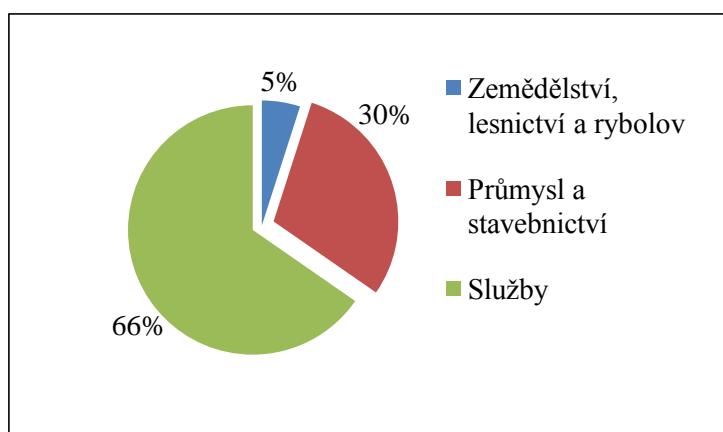
Z výše uvedených důvodů převažují v příhraničních regionech podnikatelské subjekty malého a středního podnikání, které i přes určité své charakteristiky ovlivňují ekonomický rozvoj v dané lokalitě.

Vzájemné porovnání podnikatelských aktivit ekonomických subjektů je velmi složitou záležitostí. Vyplývá to zejména z rozdílného zjišťování a evidence těchto subjektů v jednotlivých zemích euroregionu.

V České republice a Polsku eviduje ekonomické subjekty registr ekonomických subjektů. Z tohoto důvodu jsou informace vzájemně lépe srovnatelné než se SRN. V Polsku jsou v registru zapsány veškeré subjekty zabývající se hospodářskou činností, zatímco v ČR subjekty mající své identifikační číslo. Německý registr eviduje subjekty vedoucí účetnictví a vytvářející výkaz zisků a ztrát, ale i individuální podnikatele. Evidovány jsou pouze subjekty, jež mají zaměstnance či dosahují ročního obrátu stanoveného zákonem.⁵⁹

⁵⁹ *Okresy Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa: grafy, kartogramy. ČSÚ, s. 28.*

Na území Euroregionu Nisa bylo evidováno přes 192 tisíc podnikatelských subjektů, přičemž zhruba dvě třetiny tvořily subjekty terciárního sektoru. Necelou jednu třetinu pak představovaly podniky zabývající se průmyslem a stavebnictvím a zbytek tvořily podniky v prvovýrobě, jež se zabývá zemědělstvím, lesnictvím a rybolovem. Zajímavým zjištěním je převažující terciární sektor se službami ve všech částech a nejmenší zastoupení prvovýrobou. Je to dáno převážně polohou euroregionu, pro nějž je typický průmysl či stavebnictví a v dnešní moderní rozvíjející se společnosti zejména služby, které jsou obyvateli a turisty stále více vyžadovány a využívány. V následující části jsou uvedeny podnikatelské subjekty v jednotlivých částech euroregionu.



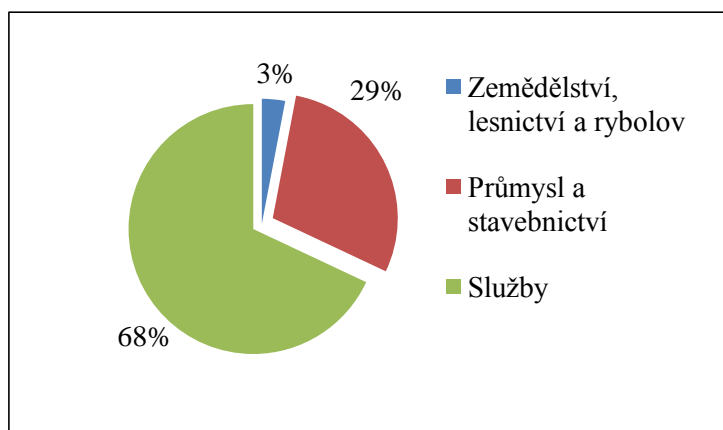
Obr. 2: Podnikatelské subjekty dle odvětví ekonomické činnosti v české části

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

V Libereckém kraji bylo evidováno přes 114 tisíc podniků. Primární sféra zaměstnávala pouze 2 % zaměstnanců. Přestože patří Liberecký kraj k nejprůmyslovějším regionům v České republice, bylo v sekundární sféře zaměstnáno 48,5 % osob. Na 66 % ekonomických subjektů podnikalo v terciární sféře. V roce 2009 pracovalo v oblasti služeb 49,5 % zaměstnanců. Z daných charakteristik vyplývá, že terciární sféra je jak z hlediska podnikatelských subjektů, tak z hlediska zaměstnaných osob dynamicky rozvíjejícím se odvětvím. Nabývá na stále větším významu především z důvodu rostoucího významu cestovního ruchu, jež je nedílnou součástí ekonomiky Libereckého kraje.

Většina podnikatelských subjektů (98 %) zaměstnávala nejvíce 9 zaměstnanců. Podniků s počtem pracovníků nad 50 příliš mnoho nebylo, z čehož vyplývá, že v české části převažují menší podnikatelské subjekty. Na území Libereckého kraje se nachází několik průmyslových zón, jež poskytují velké množství pracovních příležitostí pro místní obyvatele a obyvatele z okolí.⁶⁰

Charakteristické pro Liberecký kraj je zejména strojírenství, sklářství a potravinářství. Jablonec nad Nisou je proslulý zejména výrobou bižuterie a mincovnou. V Liberci se naopak prosadil polygrafický průmysl či výroba automobilových komponentů. Své sídlo zde má i několik stavebních firem a pivovar. Dřezpracující a nábytkářský průmysl nalezneme v Mimoni či Zákupích. Hlavní průmyslové odvětví, kterým byl textilní průmysl, postupně upadá. Příčinou jsou levnější dovozy textilních výrobků ze zahraničí, zejména pak z asijských zemí. Levnější pracovní síla a výroba ve velkém množství pak způsobují, že české podniky jen velmi těžko konkurují a postupně tak dochází k jejich úpadku.



Obr. 3: Podnikatelské subjekty dle odvětví ekonomické činnosti v německé části

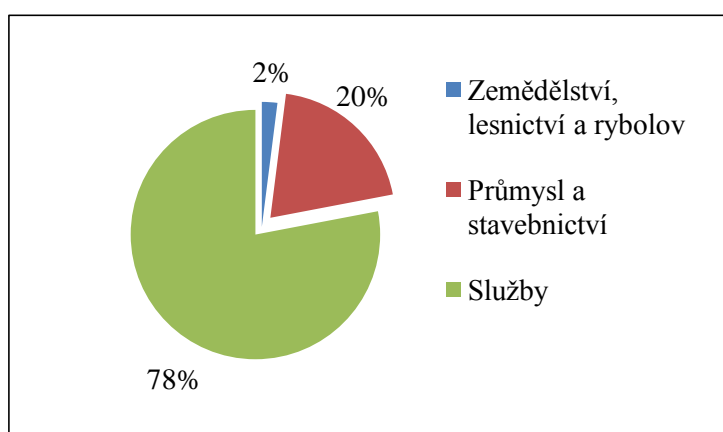
Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

Německá strana euroregionu, jež zahrnuje okresy Bautzen a Görlitz, se vyznačuje strojírenstvím, výrobou elektronických a optických přístrojů a stavebnictvím. Nejvýznamnějším místem této části je město Bautzen, známé jako moderní hospodářská

⁶⁰ Základní statistické údaje ERN - 2009 [online]. Liberec: ČSÚ, 2011-03-14 [cit. 2011-03-16].
4. Ekonomické subjekty a trh práce. Dostupný z WWW:
<http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern>.

oblast. Významné je právě proto, že je nejdůležitějším zaměstnavatelem celého zdejšího regionu. Nabízí výrobu užitkových a kolejových vozidel, subdodavatelství v průmyslu motorových vozidel, zpracování umělých hmot, výrobu nářadí či registračních přístrojů. I přesto, že je německá část významná zejména svým strojírenstvím a průmyslem, převažují zde podniky poskytující služby a obchodní činnosti.

Z celkových 19 823 ekonomických subjektů představovala 68 % terciární sféra, 29 % subjektů připadalo na průmysl a stavebnictví a zbytek tvořila prvovýroba. Také v německé části nejvíce pracovníků zaměstnávala terciární sféra (67 %) a nejméně pak prvovýroba (3 %). Kolem 90 % ekonomických subjektů nezaměstnávalo více jak 9 zaměstnanců a téměř 2 % představovaly podniky s více jak 50 zaměstnanci. Je zřejmé, že i v této oblasti převažovaly podniky malého a středního podnikání.



Obr. 4: Podnikatelské subjekty dle odvětví ekonomické činnosti v polské části

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

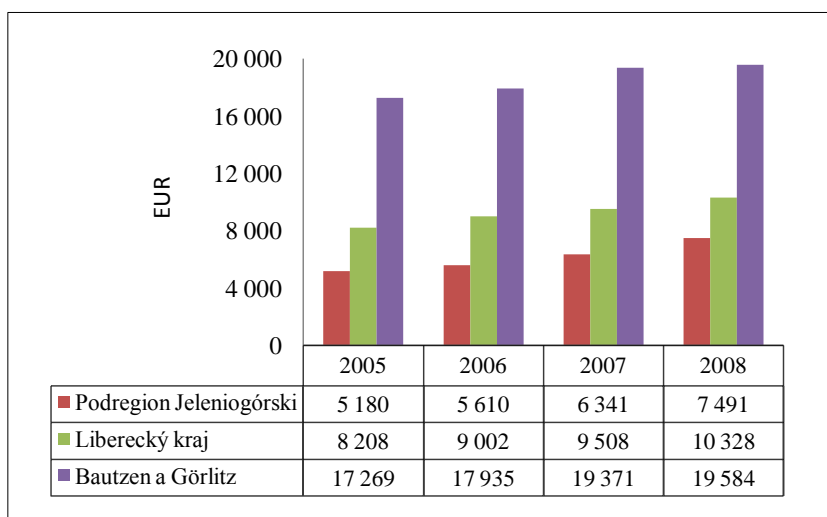
Polská část ležící v Dolnoslezském vojvodství evidovala na 58 142 ekonomických subjektů. I zde se vyskytovalo nejméně podniků zabývajících se prvovýrobou. Stejně jako na území ČR a SRN převažovaly podniky v terciární sféře (78 %). Terciární sféra zaměstnávala 51 % pracovníků, sekundární 30 % a prvovýroba 13 %. Z celkového počtu všech ekonomických subjektů mělo 96 % podniků do 9 zaměstnanců, z čehož opět plyne, že i zde má své místo převážně malé a střední podnikání.⁶¹

Typickými průmyslovými odvětvími jsou hutnictví, strojírenství, chemický průmysl, automobilový průmysl, těžba nerostů a jejich následné zpracování, oděvní, textilní a

⁶¹ Základní statistické údaje ERN – 2009, cit. 61.

nábytkářský průmysl. Dolnoslezské vojvodství má několik průmyslových zón a ve Vratislavi se nachází Technologický park.

Velmi důležitým makroekonomickým ukazatelem a nástrojem srovnání v hospodářství je hrubý domácí produkt. Následující graf ukazuje vývoj HDP na obyvatele za jednotlivé části ERN v letech 2005 – 2008.⁶² V příloze D je uveden vývoj HDP v běžných cenách za českou a polskou část v jejich národních měnách.



Obr. 5: Vývoj HDP na obyvatele v jednotlivých částech ERN v letech 2005 – 2008

Zdroj: vlastní zpracování

Regionální hrubý domácí produkt v běžných cenách na 1 obyvatele vykazoval v Libereckém kraji ve sledovaném období příznivý, tedy rostoucí vývoj. Mezi lety 2007 a 2008 ovšem zaznamenal pokles. Vzhledem k tomu, že údaje jsou uvedeny v mezinárodní měně euro pro lepší srovnání, není tento fakt z grafu patrný. Důvodem je změna měnových kurzů české koruny k euru, kterými se hodnoty přepočítávají. Vezmeme-li v úvahu rok 2009, ve kterém HDP na jednoho obyvatele činil 9 081 €, je již patrné, že k poklesu opravdu došlo. Hrubý domácí produkt na obyvatele v roce 2008 vykazoval 72,8 % průměrné úrovně HDP na obyvatele ČR. Liberecký kraj se podílel 3,1 % na celkovém HDP ČR. Zároveň však došlo k meziročnímu poklesu reálného HDP o 0,1 %. Příčinou byl

⁶² Zpracováno dle Hlavních ukazatelů regionálních účtů ČSÚ, Indicators for Germany by regions a Regional accounts in Poland.

pokles nebo stagnace v odvětvích skla a keramiky, textilu, elektroniky a ve výrobě automobilových dílů.

I v okresech Bautzen a Görlitz zaznamenal regionální HDP rostoucí vývoj. Oproti české a polské straně se však pohyboval v daleko vyšších částkách. Vyplývá to zejména z vyspělé ekonomiky Německa. V roce 2008 hrubý domácí produkt na obyvatele v okresech Bautzen a Görlitz vykazoval 64,4 % celostátního průměru. Na HDP Německa se tak tyto okresy v roce 2008 podílely pouze necelým 0,5 %. Přírůstek HDP Sasky, kde oba okresy leží, oproti předchozímu roku činil 1,7 %, přičemž Bautzen zaznamenal přírůstek ve výši 0,1 %, zatímco Görlitz úbytek ve výši 0,7 %.

Dle údajů uvedené v grafu také HDP polské části zaznamenal rostoucí vývoj, nicméně jeho hodnoty byly nejnižší z celého euroregionu. V roce 2008 vykazoval HDP na obyvatele podregionu Jeleniogórski 78,7 % průměru HDP na obyvatele Polské republiky a 73,2 % průměrné úrovně HDP na obyvatele Dolnoslezského vojvodství. V daném roce vytvořil podíl ve výši 1,2 % na celkovém HDP Polska. Meziroční přírůstek HDP činil 9,8 %.

3.5.4 Životní úroveň

Definovat životní úroveň je poměrně složité. Jedná se o pojem, který se zejména v čase neustále mění. Je možné nalézt několik definic, ale obecná definice neexistuje. Dle encyklopedie⁶³ zní definice životní úrovně následovně: „*Historicky podmíněný stupeň uspokojování životních, tj. hmotných a duchovních potřeb obyvatelstva, zároveň souhrn životních, existenčních, pracovních a jiných podmínek, za nichž jsou tyto potřeby uspokojovány. Životní úroveň závisí na daných výrobních vztazích a je podmíněna stupněm vývoje výrobních sil. Odráží se v ní stupeň blahobytu obyvatelstva, respektive určité země.*“ Životní úroveň tak zahrnuje veškeré materiální, sociální, morální a kulturní hodnoty poskytované obyvatelstvu v daném čase a prostoru.

Životní úroveň nelze hodnotově vyjádřit pouhým číslem. Mění se každým okamžikem a je pro každého jedince ve společnosti rozdílná a nestálá. Životní úroveň tak závisí na mnoha různých faktorech. K jejímu vyjádření se používají kvantitativní, ale i

⁶³ Životní úroveň. In CoJeCo: Vaše Encyklopedie [online]. Brno: Optimus, 2000 – strana naposled edit. 2000-08-29 [cit. 2011-03-24]. Dostupný z WWW: <http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=109875&s_lang=2&title=%9Eivotn%ED%20%FArove%F2>.

kvalitativní ukazatele. V jednotlivých zemích EU, stejně tak kdekoli na světě vykazuje životní úroveň patřičné rozdíly. Často se lze setkat s vyjádřením životní úrovně pouze pomocí hrubého domácího produktu. Životní úroveň však zahrnuje více faktorů než pouhý HDP. Patří sem úroveň bydlení, výživy, oblékání, kultury, zdravotní a sociální péče, možnosti a přístup ke vzdělání. Zahrnuje také kulturu práce, životní prostředí, dobu dovolené či trávení volného času.

Z konkrétních ukazatelů lze použít například průměrnou hrubou měsíční mzdu či míru nezaměstnanosti. Sociální hodnoty jsou vyjádřeny například počtem dostupných škol, počtem osob na 1 lékaře či 1 lékárnu, počtem nemocnic v daném kraji či okrese a v neposlední řadě se vyznačují také dostupností zařízení sociální péče. Z kulturních hodnot lze využít ukazatel dostupnosti kulturních a sportovních zařízení. Morální hodnoty se poměřují například úrovní kriminality v dané oblasti.

K uspokojování lidských potřeb je třeba mít k dispozici materiální prostředky. V tabulce níže je přehled průměrné hrubé měsíční mzdy za jednotlivé části euroregionu v národních měnách, jimiž je v České republice koruna česká, v Německu euro a v Polské republice polský zlotý. Pro srovnání je zde uvedena mzda také v mezinárodní měně euro.⁶⁴

Tab. 3 – Průměrná hrubá měsíční mzda v € v roce 2008

Jednotlivé části ERN	Národní měna	Mezinárodní měna (€)
Česká část ERN	21 605 CZK	817
Německá část ERN	2 489 EUR	2 489
Polská část ERN	2 911 PLN	673

Zdroj: ČSÚ: <http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern>, vlastní úpravy

Z dat v tabulce je zřejmé, že nejvyšší průměrná hrubá měsíční mzda byla zjištěna v německé části euroregionu, jejíž hodnota byla trojnásobně vyšší než ve zbývajících částech. Je to dáno zejména vyspělostí německé ekonomiky, neboť Německo celkově stojí na předních místech v mezinárodních tabulkách. V roce 2009 bylo Německo na 8. místě mezi zeměmi OECD, kdy výše průměrné měsíční mzdy činila 3 411 €. Naopak Česká republika s Polskem byly umístěny téměř až na konci tabulky. Výše mzdy v České

⁶⁴ Údaje jsou ke konci roku 2009 a za německou část jsou uvedeny za Svobodný stát Sasko. Přepočteno na euro dle středního kurzu banky v roce 2009 (1 € = 26,445 Kč) a středního kurzu Národní polské banky v roce 2009 (1 € = 4,3273 Zł).

republiky činila 900 € a v Polsku 721 €. ⁶⁵ Vezmeme-li v úvahu Liberecký kraj, blížila se mzda v roce 2009 celorepublikovému průměru, který činil 23 598 Kč. Následující tabulka ukazuje vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy mezi lety 2005-2008.

Tab. 4 – Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy v letech 2005-2008 v €

Období	Liberecký kraj	Svobodný Stát Sasko	Dolnoslezské vojvodství
2005	571	2 219	616
2006	640	2 260	672
2007	703	2 292	756
2008	844	2 366	892

Zdroj: Ceny a příjmy Euroregionu Nisa 2010:

<http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/wroc/ASSETS_Euroregiony_ceny_2010.pdf>.

V průběhu posledních několika let průměrná hrubá měsíční mzda rostla. Nejvyšší nárůst zaznamenal Liberecký kraj (47,8 %) a nejmenší pak Svobodný stát Sasko (6,6 %). I přesto se v Sasku pohybuje průměrná mzda stále na nejvyšší úrovni.

Dalším významným makroekonomickým ukazatelem je míra nezaměstnanosti. V roce 2009 bylo v euroregionu celkem 105 751 nezaměstnaných, z toho nejvíce ve věkové skupině 25-54 let. Míra nezaměstnanosti v české části činila 11,2 % a dosahovala tak nižších hodnot než v ostatních částech. V okrese Bautzen se míra nezaměstnanosti pohybovala ve výši 12,1 % a v okrese Görlitz ve výši 15,8 %. V polské části dosahovala hodnot 17,5 %. Oproti roku 2008 došlo mimo německých okresů k jejímu nárůstu. Z hlediska pohlaví vykazovaly vyšší míru nezaměstnanosti ženy. Z hlediska počtu uchazečů o zaměstnání se situace od roku 2000 zlepšila. Nejméně uchazečů o zaměstnání bylo v české části a nejvíce pak v části německé. Na druhé straně pouze v německé části mezi lety 2000-2009 došlo k poklesu počtu nezaměstnaných. ⁶⁶

V jednotlivých částech euroregionu je zaveden odlišný systém školství. Srovnávat tak části mezi sebou z hlediska dostupnosti škol je poněkud obtížné. Z tohoto důvodu je tato charakteristika vynechána.

⁶⁵ *Finanční noviny.cz* [online]. Praha: ČTK online, 2010 [cit. 2011-04-08]. Češi berou pětkrát méně než Norové, vyplývá ze srovnání. Dostupný z WWW: <http://www.financninoviny.cz/tema/zpravy/vyse-prumerne-mzdy-ve-svete/408848&id_seznam=17668?id=504228&id_seznam=17668>. ISSN 1213-4996.

⁶⁶ Okresy Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa: grafy, kartogramy. Český statistický úřad, 2008, s. 24.

V životní úrovni obyvatel hraje důležitou roli kulturní a společenský život. Kulturní hodnoty je možné vyjádřit přístupem občanů ke kulturním a sportovním zařízením.⁶⁷

Tab. 5 – Přehled počtu kin, divadel a knihoven v roce 2009

Oblast	Kina	Divadla	Knihovny
Česká část	27	11	245
Německá část	20	2	121
Polská část	11	4	170
ERN	58	14	536

Zdroj: ČSÚ: <[http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern/\\$FILE/ern09t31.pdf](http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern/$FILE/ern09t31.pdf)>.

Euroregion Nisa nabízí bohatý kulturní a společenský život. Kromě výše uvedených zařízení mají občané k dispozici celou řadu dalších, jimiž jsou plavecké bazény, tenisové kurty, kulturní domy, sportovní střediska a další atraktivity.

Mezi sociální hodnoty se řadí ukazatele zdravotnictví či sociální péče. V české části euroregionu připadalo na 1 000 obyvatel 3,2 lékaře a v porovnání se zbylými částmi na tom byla nejlépe. Naopak nejhorší situace byla zjištěna na polské straně, kde na 1 000 obyvatel měli k dispozici pouze 1,4 lékaře. V německé části pak zdravotní péči pro 1 000 obyvatel v průměru zabezpečovalo 2,8 lékaře. Největším problémem v celém euroregionu je počet zubních lékařů. S jejich nedostatkem se dlouhodobě potýká nejen Česká republika, ale tento problém postihuje celý euroregion. V roce 2009 zde bylo evidováno celkem 794 zubních lékařů, což v přepočtu na 1 000 obyvatel představuje 0,5 dentistů. Oproti roku 2008 došlo k celkovému úbytku těchto lékařů o 12,6 %. K největšímu poklesu v posledních letech dochází zejména na polské straně.⁶⁸

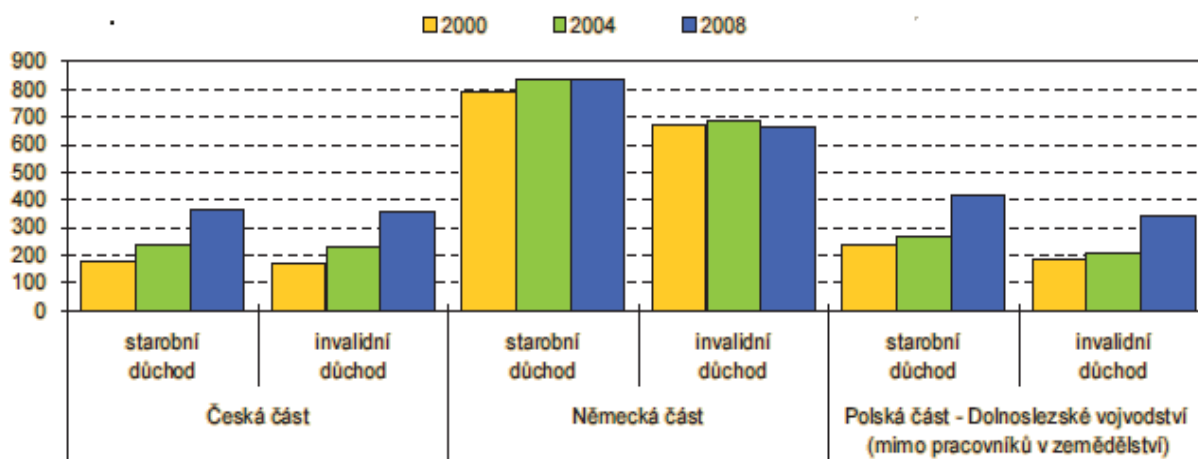
V posledních letech neustále přibývá počet osob s různým postižením a počet obyvatel v poproduktivním věku, což se odráží v nárůstu počtu zařízení zajišťujících sociální péči. Jedná se o různé ústavy pro mládež i dospělé či o domovy a penziony pro seniory. V roce 2009 se na území ERN nacházelo 345 zařízení sociální péče, jež měly k dispozici přes 13 tisíc lůžek. Nejvyšší počet těchto zařízení nabízela česká strana, zatímco německá část

⁶⁷ Údaje jsou za rok 2009, pouze u české části počty kin a divadel za rok 2006.

⁶⁸ *Základní statistické údaje ERN - 2009* [online]. Liberec: Český statistický úřad, 2011-03-14 [cit. 2011-03-16]. 2.3 Lékaři a zubní lékaři v okresech ERN. Dostupný z WWW: <http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern>.

euroregionu na tom byla nejlépe počtem nabízených míst. K dispozici jich měla přes 6 800, což představovalo více jak 50 % celkového počtu všech míst v ERN.⁶⁹

Důležitým ukazatelem k hodnocení životní úrovně je také celkový průměrný důchod, který pobírají senioři. Při srovnání jednotlivých částí je však nutné mít na paměti rozdílnou metodiku zjišťování a zároveň je nutné vzít v úvahu i přepočty národních měn k euru, jež se každým dnem mění. Následující graf ukazuje vývoj průměrných starobních a invalidních důchodů v letech 2000, 2004 a 2008.



Obr. 6: Vývoj průměrných starobních a invalidních důchodů

Zdroj: Okresy Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa: grafy, kartogramy, ČSÚ, s. 44.

Nejvyšší celkový průměrný důchod pobírali senioři v německé části euroregionu (751 €). Na české straně dosáhl hodnot 357 €, což bylo 2krát méně než v německé části. Průměrný měsíční důchod v systému sociálního zabezpečení mimo pracovníků v zemědělství v polské části představoval 396 €. Starobní důchod pak v české části dosáhl 366 €, v německé 834 € a na polské straně dosahoval výše 416 €. Jak ukazuje graf, situace na českém území je ze všech částí nejhorší. Je zřejmé, že Německo díky své vyspělé ekonomice opět i u tohoto ukazatele získalo v Euroregionu Nisa své prvenství.

⁶⁹ Základní statistické údaje ERN - 2009 [online]. Liberec: ČSÚ, 2011-03-14 [cit. 2011-03-16]. 2.4 Lékařská zařízení v okresech ERN. Dostupný z WWW: <http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern>.

3.5.5 Doprava

Česko-polsko-německé pohraničí má dopravní systém poměrně na dobré úrovni. Silniční spojení má největší význam zejména pro socioekonomický rozvoj této oblasti, přičemž v Dolnoslezském vojvodství se nachází jedna z nejhustších silničních sítí v zemi.

Polská strana také realizuje značné množství projektů, jež jsou z velké části financovány ze strukturálních fondů EU. Rozvoj silniční sítě tak patří k velmi důležitým faktorům, které slouží k vytvoření bezpečných komunikací v této oblasti. Rozvoj dopravní sítě zároveň přispívá ke zkvalitnění a zejména k usnadnění mobility obyvatel žijících na tomto území. Pomáhá také turistům dostat se do různých oblastí, čímž celkově přispívá k rozvoji cestovního ruchu a hospodářství. Od vstupu do Schengenského prostoru se euroregion zaměřuje také na zvýšení bezpečnosti provozu na pozemních komunikacích.

Železniční, stejně jako silniční doprava slouží k hospodářskému a sociálnímu rozvoji regionů. Přispívá k propojení jednotlivých oblastí a odstraňuje tak počet překážek, jež hranice způsobují. Navíc doprava po železniční síti patří k nejbezpečnějším druhům dopravy a je šetrná k životnímu prostředí.

V celém Euroregionu Nisa je rozsáhlá přeshraniční železniční síť, která má také své nedostatky. Například v oblasti spoju postupné sjednocování do jednoho společného celku způsobilo, že některé z nich mezi obcemi zcela zanikly. Největším problémem je špatný stav některých železničních úseků na území ERN, na něž jsou potřeba velké finanční prostředky. Významná jsou zejména spojení Žitava-Hrádek nad Nisou-Liberec či Liberec-Tanvald-Harrachov-Szklarska Poreba-Jelení Hora, jež spojují tři hlavní města: Liberec, Žitavu a Jelení Horu. V příloze E je uveden přehled hraničních přechodů.

V Libereckém kraji na území jednotlivých okresů, je silniční síť rozložena poměrně rovnoměrně. Převažují zde silnice II. a III. třídy, z nichž některé jsou ve velmi špatném stavu. Naopak v horských oblastech a v místech s nižším počtem obyvatel, je hustota silniční sítě daleko nižší. Nejnižší hustotu lze spatřit na Českolipsku. Oproti ní, téměř dvojnásobnou hustotu silniční sítě, nalezneme na Jablonecku. V posledních několika letech došlo k nárůstu automobilové dopravy, což vede k většímu zatížení silnic. Vzhledem k tomu, že některé z nich jsou ve špatném stavu, zaměřuje se celá řada projektů právě na zlepšení a zkvalitnění pozemních komunikací.

Liberecký kraj má hustou a stabilní železniční síť. V horských oblastech ovšem železniční tratě nevytváří trasy, které by přímo spojovaly města s obcemi. Územím kraje

prochází devět celostátních a osm regionálních tratí. Na druhé straně se zde nevyskytují žádné tratě, které by byly zařazeny do mezinárodní koridorové sítě. Regionální dopravu zajišťují osobní vlaky, zatímco pro nadregionální dopravu se využívají rychlíky a spěšné vlaky.

V Libereckém kraji se rovněž nachází tři letiště, z nichž v České Lípě a v Hodkovicích nad Mohelkou jsou veřejná s celoročním provozem. Letiště v Liberci je naopak neveřejné. Slouží jako významný prostor pro Leteckou záchrannou službu, Policii ČR a jako letiště pro sportovní létající zařízení. Pro poslední zmiňovaný důvod slouží dalších pět letišť na území tohoto kraje.⁷⁰

V Sasku se nachází hustá silniční síť, do níž byly investovány v posledních letech nemalé finanční prostředky. Hlavním cílem je tak doplnit stávající dálniční síť. V Euroregionu Nisa se nachází 15 přeshraničních spojení do České republiky a Polska.

Sasko má také hustou železniční síť. Železniční tratě zajišťují dopravu na vysokorychlostních a regionálních tratích, dále je zde možné nalézt systém rychlodráhy a dopravu na úzkorozchodných a historických tratích sloužící zejména pro cestovní ruch. V letecké dopravě mají význam zejména letiště v Lipsku/Halle a Drážďanech.⁷¹

Železniční doprava v Dolnoslezském vojvodství má sice hustou železniční síť, nicméně mezi lety 1985-2005 byla řada spojů na vedlejších tratích zrušena a na hlavních značně omezena. Nyní se situace začíná postupně zlepšovat. Polská strana realizuje celou řadu významných a zajímavých projektů, jejichž cílem je zlepšit situaci v přeshraniční dopravě.

⁷⁰ *Doprava v Libereckém kraji* [online]. Odbor dopravy Krajského úřadu Libereckého kraje, 2007 [cit. 2011-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.kraj-lbc.cz/public/doprava/prezentace07/index.html>>.

⁷¹ *Hospodářský profil spolkové země Svobodný stát Sasko* [online]. Praha: BusinessInfo.cz, 2010-09-13 [cit. 2011-04-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/nemecko/hospodarsky-profil-freistaat-sachsen/1000636/50094/#postavavyvoj>>.

3.5.6 Životní prostředí

Ministerstvo životního prostředí definuje⁷² životní prostředí následujícím způsobem: „Životním prostředím je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.“ Ochrana životního prostředí je bezesporu jedním z důležitých cílů euroregionu.

V české části není umístěné žádné elektrárenské zařízení a tak největším znečišťovatelem jsou zejména elektrárny ve větších městech. V minulosti také používání nekvalitních pevných paliv mělo nepříznivý vliv na životní prostředí. Postupným přecházením na šetrnější alternativy vytápění se situace o něco málo zlepšila. Na druhé straně v současné době má nepříznivý vliv zejména nárůst silniční automobilové dopravy.

Na polské straně je situace ohledně znečištění ovzduší daleko horší, neboť je zde v provozu tepelná elektrárna Turów.

Co se týče německé části, zabývá se intenzivně politikou životního prostředí, čímž dochází ke zlepšování. Spolková republika Německo je v oblasti životního prostředí partnerem České republiky.

Z hlediska ochrany životního prostředí jsou velmi důležitá chráněná území. Jedná se o oblasti, které se mohou pochlubit svými přírodními či krajinnými hodnotami. Mohou jimi být národní parky, chráněná krajinná území, biosférické, přírodní a krajinné rezervace. Z nejvýznamnějších je to Krkonošský národní park, Národní park České Švýcarsko, Jizerské a Lužické hory na české straně, biosférická rezervace Oberlausitzer Heide-und Teichlandschaft na německém území či chráněné krajinné území Karkonosze-Góry Izerskie na polské straně.

3.5.7 Cestovní ruch

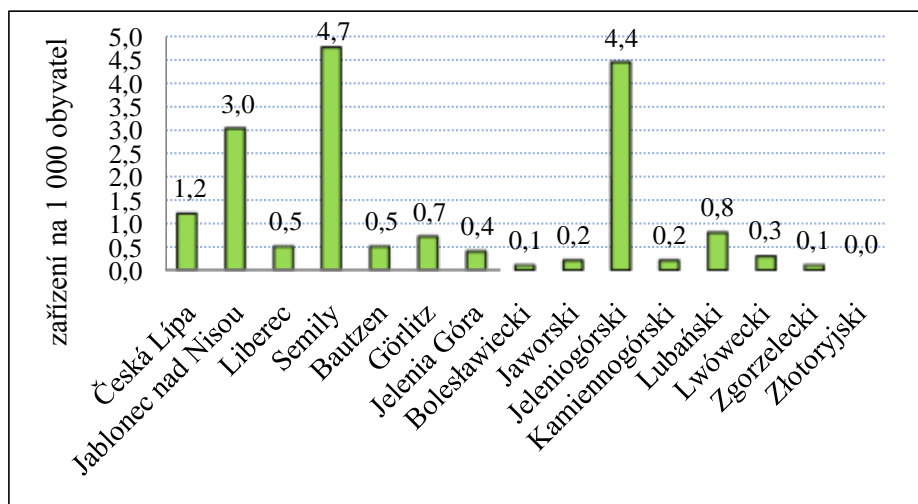
Cestovní ruch je v příhraničních regionech velmi důležitým prvkem pro rozvoj hospodářství. Je tedy nedílnou součástí ekonomiky. Euroregion Nisa má velmi dobré předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu, jež může přispět k diverzifikaci regionálního hospodářství. Jedná se o turisticky atraktivní lokalitu, která je schopná návštěvníkům

⁷² Česko. Zákon č. 17 ze dne 5. prosince 1991 o životním prostředí. In. Platná legislativa Ministerstva životního prostředí. Dostupný z WWW:
<<http://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf/d79c09c54250df0dc1256e8900296e32/5b17dd457274213ec12572f3002827de?OpenDocument>>.

nabídnout mnoho přírodních krás a zajímavostí. Jedná se zejména o historické památky, starobylá města, ale také o přírodně zajímavá místa, která sem každoročně lákají tisíce turistů. Nacházejí se zde i horské oblasti, jež se využívají k zimní i letní rekreaci.

Euroregionu Nisa má návštěvníkům opravdu co nabídnout. V roce 2009 bylo na jeho území zaznamenáno přes 6 milionů přenocování, z nichž nejvíce na české straně. V daném roce disponoval ERN 1 605 ubytovacími zařízeními a poskytoval celkem 80 898 lůžek. Oproti roku 2000 však ve všech zmíněných charakteristikách došlo k poklesu. Počet přenocování klesl o 14 %, počet ubytovacích zařízení o 9 %, stejně tak počet lůžek zaznamenal úbytek 1 %. Vzhledem k poklesu ubytovací kapacity i počtu přenocování lze usoudit, že turisté spíše navštěvují toto území ke krátkodobým pobytům, což se opět odráží ve stavu ekonomiky jednotlivých částí. Příloha F poskytuje souhrnný přehled o ubytování v Euroregionu Nisa.

Důležitým předpokladem pro rozvoj cestovního ruchu je kromě atraktivních lokalit také nabídka služeb. Jedná se zejména o ubytovací kapacity. V následujícím grafu jsou uvedeny údaje o hromadných ubytovacích zařízeních na 1 000 obyvatel.



Obr. 7: Hromadná ubytovací zařízení na 1 000 obyvatel v okresech ERN v roce 2009

Zdroj: ČSÚ: <http://www.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern>, vlastní zpracování.

Při porovnání jednotlivých okresů nabízel v roce 2009 největší počet ubytovacích zařízení okres Semily v české části, kde na 1 000 obyvatel připadalo téměř 5 zařízení a okres Jeleniogórski na polském území, kde bylo k dispozici téměř 4,5 ubytovacích zařízení na 1 000 obyvatel. I přesto, že Liberec patří k významným místům euroregionu a zároveň

je největším městem Libereckého kraje, disponoval nejnižším počtem ubytovacích zařízení.⁷³

Na české straně euroregionu tvořily hotely a penziony 55 % všech ubytovacích zařízení, na německé straně 45 % a na polském území 27 %. Z daných údajů plyne, že česká část nabízí dostatečné množství ubytovacích zařízení pro své turisty. V české části převažovaly spíše penziony, zatímco na polské a německé straně se nacházelo více hotelů.

K přesnějšímu srovnání použijí ukazatel využití ubytovacích zařízení. V roce 2009 nabídla návštěvníkům nejvyšší kapacitu ubytovacích zařízení česká strana, kde na 100 osob připadalo 9,5 lůžek. V německé části jich měli ve stejném roce pouze 2,5 a v polské části pak 4,1 lůžek na 100 obyvatel. Nejvyšší návštěvnost zaznamenala opět česká část euroregionu, kde na 100 obyvatel připadalo 149 hostů a 535 přenocování.⁷⁴

3.5.8 Shrnutí

Jednotlivé národní části Euroregionu Nisa jsou si v mnoha charakteristikách velmi podobné. Zejména pak polská a česká část nevykazují příliš velké rozdíly. Možná právě podobné zájmy i problémy vedly ke vzniku tohoto uskupení. I přesto zde určité rozdílnosti existují. Přeshraniční spoluprací prostřednictvím projektů se snaží tyto problémy řešit s cílem zlepšovat životní podmínky obyvatel a přispět tak ke společnému rozvoji hospodářství.

Rozlohou i počtem obyvatel je nejmenší česká část. Nachází se zde největší město celého euroregionu, které je sídlem Společného sekretariátu. Největší území zabírá polská část a naopak německá část vykazuje nejvyšší počet obyvatel. I přes tento fakt zaznamenala během posledních pár let úbytek o téměř 12 %. Pouze česká část se může těšit z přírůstku obyvatel jako jediná z celého euroregionu. Na celém území převažovaly ženy. Nejméně žen žilo v německé části, kde byl naopak zaznamenán nejvyšší dosažený průměrný věk (46,3 let). Nejhuře si stálo polské území, kde průměrný věk dosahoval pouhých 38 let. Polsko se naopak může pochlubit nejvyšší průměrnou rozlohou obcí,

⁷³ *Základní statistické údaje ERN - 2009* [online]. Liberec: ČSÚ, 2011-03-14 [cit. 2011-03-16].

3.3 Ubytovací zařízení a počet přenocování v okresech ERN. Dostupný z WWW:

<http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern>.

⁷⁴ *Základní statistické údaje ERN - 2009* [online]. Liberec: ČSÚ, 2011-03-14 [cit. 2011-03-16]. 3.4 Ukazatele využití ubytovacích zařízení v okresech ERN. Dostupný z WWW:

<http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern>.

z nichž některé dosahovaly až 108 km². Česká část na tom byla nejlépe z hlediska ukazatele hustoty obyvatelstva. V celém euroregionu žilo nejméně obyvatel ve věkové skupině 15-17 let a nejpočetnější skupinu tvořili obyvatelé ve věku 25-44 let. Většina obyvatelstva měla dokončené střední vzdělání.

Jednotlivé části jsou si podobné i svou strukturou hospodářství. V celém euroregionu převažovaly zejména ekonomické subjekty malého a středního podnikání. Nejvíce subjektů podnikalo v terciární sféře, kde bylo zároveň zaměstnáno nejvíce pracovníků. Charakteristickými odvětvími euroregionu jsou strojírenství a automobilový průmysl. Podobné jsou si také existencí průmyslových zón. V úrovni HDP na obyvatele a celkově v hospodářství byla nejlepší situace v německé části, jejíž hodnota HDP na obyvatele byla dvojnásobně vyšší než na českém území a až trojnásobně vyšší než na polské straně.

Při porovnání jednotlivých částí lze konstatovat, že z hlediska životní úrovně na tom byli nejlépe obyvatelé německé části euroregionu. Tato část vykazovala nejvyšší průměrný hrubý měsíční příjem, který byl 2krát vyšší než na zbylém území. Stále trvajícím problémem je nižší hrubý měsíční příjem v české a polské části i nižší HDP. Česká část dosahovala nejnižší míry nezaměstnanosti a naopak nejhorší výsledky zaznamenala polská strana, kde se míra nezaměstnanosti pohybovala okolo 17 %. Z tohoto hlediska je možné usoudit, že značné problémy jsou v oblasti trhu práce a pracovních příležitostí. Euroregion Nisa tak vykazuje poměrně vysokou míru nezaměstnanosti, která má negativní vliv na ekonomiku a životní úroveň.

Úrovní a počtem kulturních zařízení lze říci, že ERN má dostatečné množství společenských zařízení a je schopen nabídnout místním obyvatelům i potenciálním návštěvníkům bohatý program. Na druhé straně však dochází od vzniku založení až do současnosti ke snižování počtu ubytovacích zařízení. Klesá počet ubytovacích kapacit i počet přenocování. Mezi lety 2000 a 2009 klesl počet lůžek o 1 000 a počet přenocování téměř o 1 milion. Z toho plyne, že počet turistů setrvávajících na území euroregionu z hlediska dlouhodobějších pobytů, postupně klesá. Příčinou mohou být vysoké ceny, které neodpovídají kvalitě a skladbě poskytovaných služeb.

V celém euroregionu byl zaznamenán problém s nedostatkem zubních lékařů. Od vzniku založení došlo k jejich nárůstu pouze v německé části (o 20 %). Česká část zaznamenala úbytek (3 %) a nejhorší situace byla na polském území euroregionu, kde mezi lety 2000-2009 došlo k jejich poklesu až o 61 %. Z hlediska praktických lékařů byla

situace podstatně lepší. Česká a německá strana dosáhla přírůstku přes 20 %, zatímco polská strana vykázala úbytek ve výši 21 %. Nejhorší situace z hlediska lékařů se vyskytuje opět na polském území euroregionu, kde na jednoho zubního lékaře připadá přes 11 tisíc obyvatel.

Dopravní systém na území Euroregionu Nisa je na poměrně dobré úrovni. Neustálý rozvoj dopravní sítě tak přispívá ke zkvalitnění dopravy a k rozvoji cestovního ruchu i hospodářství.

Ochrana životního prostředí je jednou z důležitých činností a cílů tohoto uskupení. Regiony mají relativně dobrý stav životního prostředí. Jedním z problémů, který se nyní řeší, je ochrana lesů před poškozením lesní zvěří a dalších škůdců a ochrana vzácných druhů flóry a fauny na území ERN. Spolupráce by se měla zaměřit také na otázky týkající se šetrných forem cestovního ruchu v rámci jeho rozvoje v příhraničních oblastech.

V oblasti cestovního ruchu došlo v posledních letech k vybudování několika významných cyklostezek a i nyní se této oblasti příhraniční spolupráce intenzivně věnuje. Euroregion je tak schopen potenciálním návštěvníkům nabídnout široké spektrum zábavy, nejružnějších aktivit a míst pro trávení volného času.

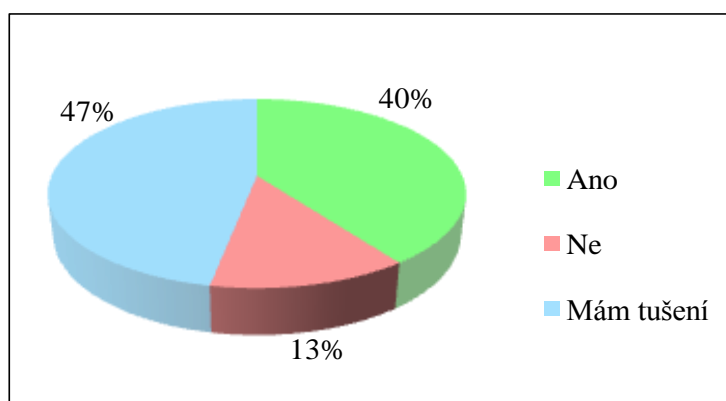
4 Dotazníkové šetření

Problematika přeshraniční spolupráce a euroregionů je v současné době jedno z velmi aktuálních, a také velice zajímavých témat. V rámci své diplomové práce jsem využila příležitost provést krátké dotazníkové šetření. Jeho cílem bylo zmapovat povědomí respondentů o přeshraniční spolupráci a o existenci euroregionů.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 60 respondentů. Zastoupena byla obě pohlaví, přičemž 68 % představovaly ženy a zbytek muži. Mezi respondenty se vyskytovaly různé věkové skupiny a všechny formy vzdělání. Nejpočetněji byla zastoupena věková skupina 21-25 let (78 %) a největší počet dotázaných mělo dokončené vysokoškolské vzdělání (55 %).

Dotazník obsahoval celkem 13 otázek. Některé z nich byly koncipovány přímo na Euroregion Nisa, ostatní se zaměřovaly obecně na problematiku euroregionů a přeshraniční spolupráci. Konečné výsledky zobrazují následující grafy. V příloze G je uveden samotný dotazník.

Otázka č. 1 – Víte, co je to euroregion?

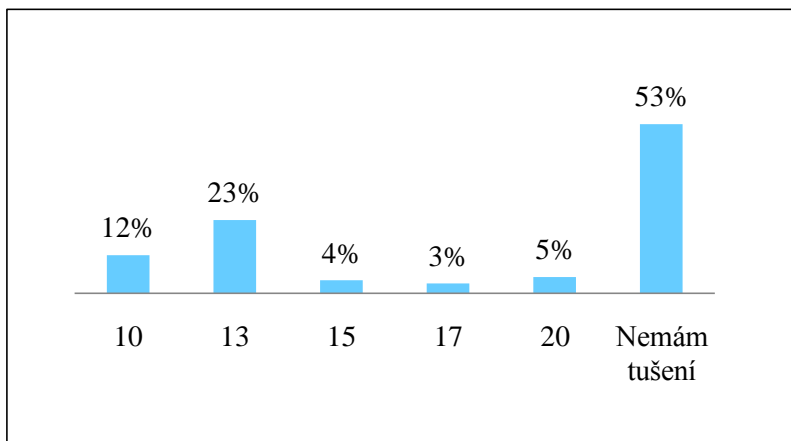


Obr. 8: Povědomí obyvatel o euroregionu

Zdroj: vlastní

V otázce, zda lidé obecně znají euroregion, téměř polovina respondentů odpověděla, že nemá tušení, přestože většina z nich v takovém to uskupení žije. Důvodem neznalosti je malý zájem o tuto problematiku ze strany občanů. Naopak 40 % respondentů ví, co to euroregion je, ale přesně ho definovat nedokáže.

Otázka č. 2 – Víte, kolik euroregionů se nachází na území ČR?

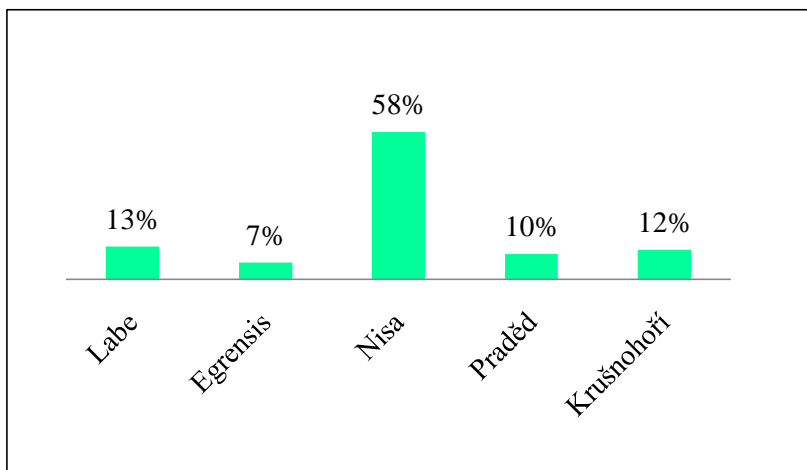


Obr. 9: Počet euroregionů na území ČR dle respondentů

Zdroj: vlastní

Na území České republiky se v současné době nachází 13 euroregionů. Přes 50 % respondentů opět nemá tušení, o jaký počet jde. Přesný počet správně určilo pouze 23 % dotázaných.

Otázka č. 3 – Znáte nejstarší euroregion na území ČR?

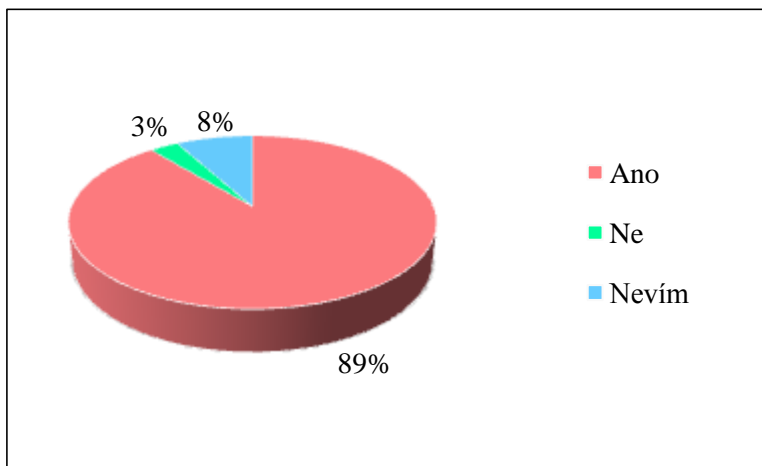


Obr. 10: Nejstarší euroregion v ČR dle respondentů

Zdroj: vlastní

Respondenti neznají přesný počet euroregionů na území ČR, ale znají nejstarší euroregion. Na 58 % respondentů označilo správně Euroregion Nisa. Zajímavostí je, že označeny byly všechny možné odpovědi, které se v nabídce vyskytovaly.

Otázka č. 4 – Myslíte si, že je přeshraniční spolupráce pro zúčastněné strany prospěšná?

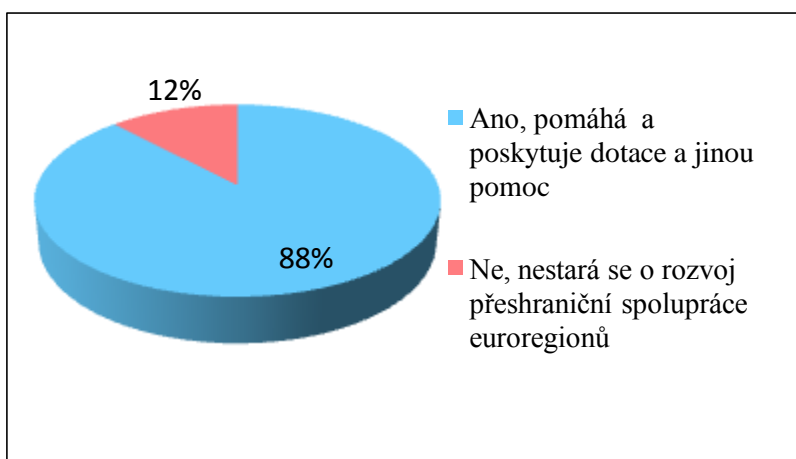


Obr. 11: Užitečnost přeshraniční spolupráce

Zdroj: vlastní

Jak již bylo řečeno výše, cílem tohoto šetření bylo zjistit, jaké jsou názory občanů ohledně přeshraniční spolupráce. Byla jsem mile překvapena, že 89 % respondentů souhlasí s tím, že přeshraniční spolupráce je prospěšná a přináší užitek spolupracujícím stranám, a tudíž i všem, kteří v daném euroregionu žijí. Z toho plyne, že přeshraniční spolupráce není zbytečná a má smysl.

Otázka č. 5 – Myslíte si, že EU pomáhá euroregionům při realizaci projektů přeshraniční spolupráce?

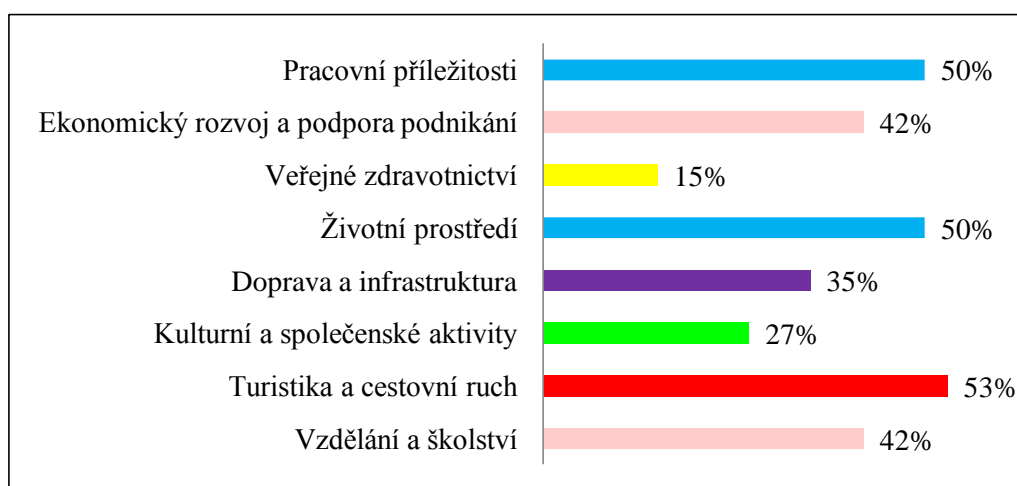


Obr. 12: Pomoc EU euroregionům při realizaci projektů

Zdroj: vlastní

EU hraje v přeshraniční spolupráci důležitou úlohu a poskytuje členským i nečlenským státům finanční podporu prostřednictvím různých iniciativ a programů. Celých 88 % dotázaných souhlasí, že EU jednotlivým euroregionům pomáhá při realizaci projektů přeshraniční spolupráce prostřednictvím dotací či formou jiné výpomoci (např. poradenskou činností).

Otázka č. 6 – Jaké oblasti by podle Vás měla přeshraniční spolupráce podporovat?

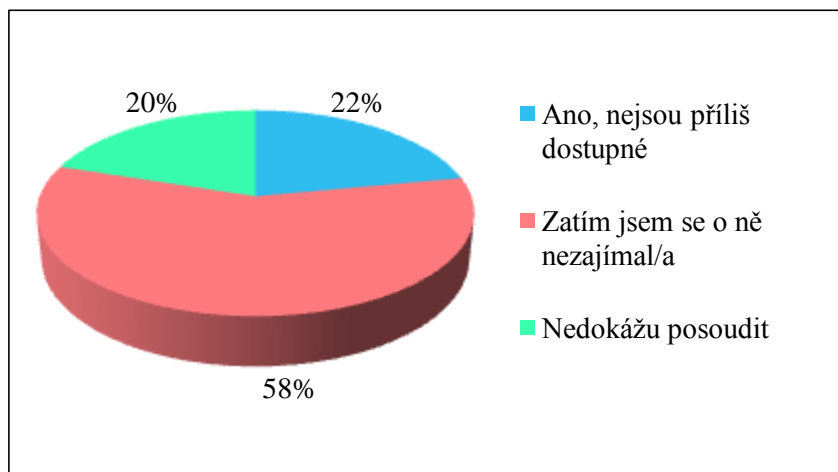


Obr. 13: Oblasti podpory přeshraniční spolupráce

Zdroj: vlastní

Velmi zajímavé výsledky přinesla otázka, jež zkoumala, jaké oblasti by měla přeshraniční spolupráce podporovat. Respondenti měli na výběr z několika možností a vybrat mohli maximálně tři. Možnost vepsat vlastní odpověď nikdo nevyužil. Vzhledem k tomu, že měli na výběr více možností, nemusí součet jednotlivých odpovědí dávat 100 %. Pro občany, kteří se dotazování zúčastnili, je nejdůležitější oblast turistiky a cestovního ruchu. Euroregion Nisa již nyní nabízí pestrou škálu různých aktivit a velké množství atraktivních lokalit. Za velmi důležitou oblast považují také ochranu životního prostředí a pracovní příležitosti, které v životě obyvatel hrají podstatnou roli. Dále považují za důležité vzdělávání a školství, ekonomický rozvoj a podporu podnikání. Jako nepříliš podstatnou oblast pro přeshraniční spolupráci považují zdravotnictví.

Otázka č. 7 – Myslíte si, že je o euroregionech a přeshraniční spolupráci málo dostupných informací?



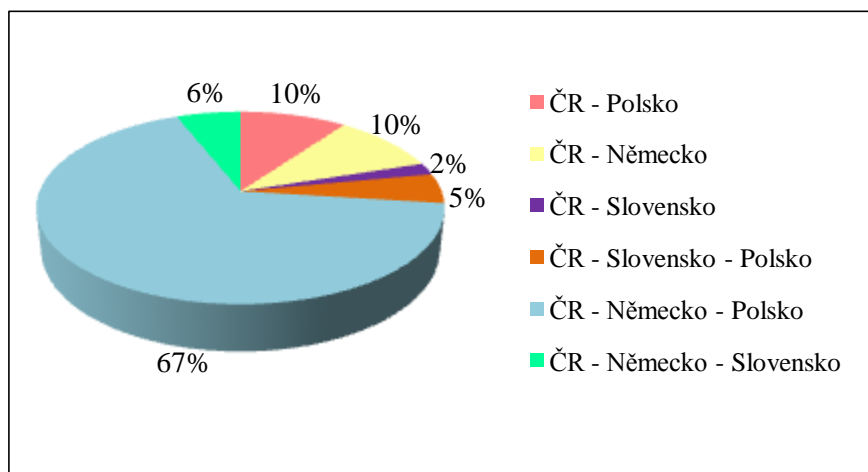
Obr. 14: Dostupnost informací o euroregionech a přeshraniční spolupráci

Zdroj: vlastní

Zajímalo mě, jak respondenti vnímají dostupnost informací o euroregionech a přeshraniční spolupráci. Více jak polovina účastníků průzkumu zatím dané informace o euroregionech a přeshraniční spolupráci nepotřebovala, a tudíž je z vlastního zájmu prozatím nevyhledávala. Necelá $\frac{1}{4}$ respondentů má pocit, že informace nejsou příliš dostupné. Nikdo z dotazovaných si nemyslí, že by jich bylo mnoho. Přestože počátky přeshraniční spolupráce sahají do 50. let 20. století a euroregiony se ve větší míře začínají utvářet v 90. letech minulého století, z daného průzkumu i z jiných průzkumu realizovaných v minulých letech vyplývá, že občané ČR mají stále málo informací o této formě spolupráce.

Do jisté míry je to velká škoda, neboť přeshraniční spolupráce je oblast velmi zajímavá, ale především důležitá pro všechny obyvatele žijící v pohraničí či blízkém okolí. Pokud má být spolupráce na dobré úrovni a zejména užitečná, měli by především občané mít zájem podílet se na jejím zlepšení, neboť se dotýká všech oblastí našeho každodenního života.

Otázka č. 8 – Víte, kdo v rámci Euroregionu Nisa spolu vzájemně spolupracuje?

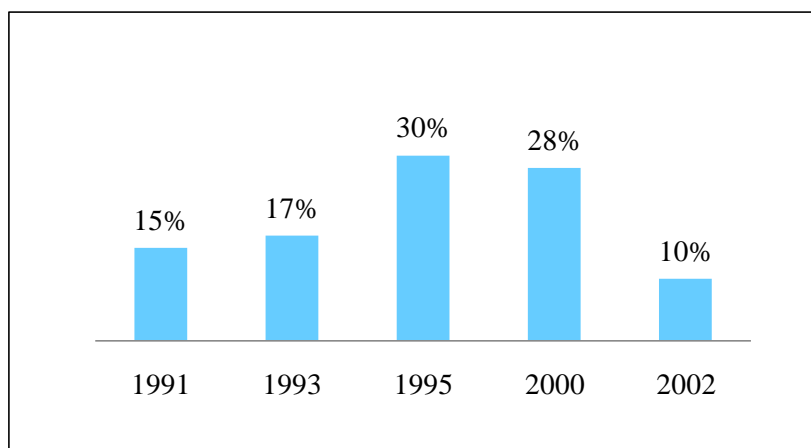


Obr. 15: Partnerské strany euroregionu dle respondentů

Zdroj: vlastní

Přestože mají respondenti pocit, že je málo dostupných informací, 67 % z nich ví, že v rámci Euroregionu Nisa funguje víceúrovňová spolupráce mezi Českou republikou, Polskem a Německem.

Otázka č. 9 – Víte, kdy Euroregion Nisa vznikl?



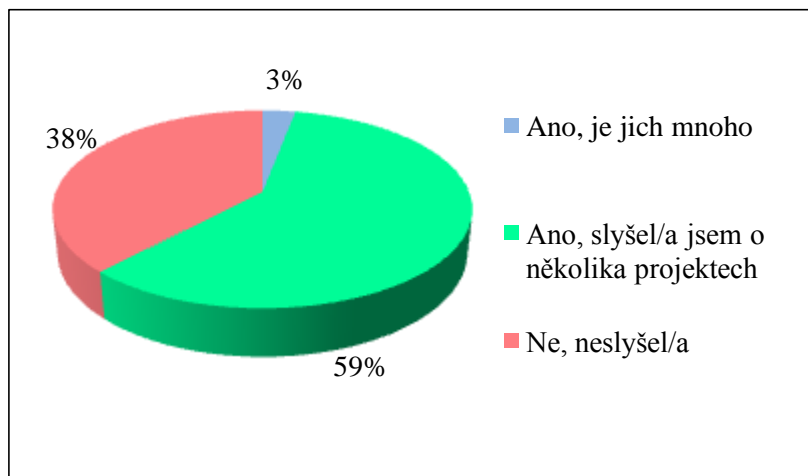
Obr. 16: Vznik Euroregionu Nisa

Zdroj: vlastní

Přestože letos oslaví Euroregion Nisa již své 20. výročí, domnívá se 30 % respondentů, že byl založen až v roce 1995. Druhým nejčastěji typovaným rokem byl rok 2000, kdy měl euroregion za sebou téměř 10 let praxe. Pouze 15 % správně odpovědělo, že rokem

založení je 1991. I tyto výsledky vypovídají o tom, že obyvatelé příliš o dané problematice nevědí a sami z vlastní iniciativy se o ni nezajímají.

Otázka č. 10 – Slyšeli jste o nějakých projektech realizovaných v Euroregionu Nisa?



Obr. 17: Doslech o přeshraničních projektech mezi respondenty

Zdroj: vlastní

Pouhé 3 % respondentů se domnívá, že v rámci Euroregionu Nisa je realizováno velké množství projektů. Více jak polovina dotázaných slyšela alespoň o několika málo projektech, které byly na území ERN realizovány.

Z daného průzkumu plyne, že o dané problematice respondenti příliš nevědí. Neznají obsah pojmu euroregion, přestože na území euroregionu žijí. Nemají přehled o přesném počtu všech euroregionů na území ČR. Naopak ale vědí, že nejstarším typem tohoto uskupení je právě Euroregion Nisa. Pouhých 15 % dotázaných ví, že Euroregion Nisa funguje již od roku 1991 a celých 67 % zná spolupracující státy. Za nejdůležitější oblasti přeshraniční spolupráce považují cestovní ruch, životní prostředí, pracovní příležitosti či ekonomický rozvoj a oblast podnikání.

Většina respondentů prozatím neměla důvod informace o přeshraniční spolupráci vyhledávat, přesto se objevili tací, kteří mají pocit, že je o této problematice málo dostupných informací. Převážná většina respondentů slyšela alespoň o několika málo realizovaných projektech, přestože za dobu svého působení jich bylo již nespočet. Po vyhodnocení nasbíraných dat bych do budoucna navrhovala, aby se Euroregion Nisa pokusil zejména více se prezentovat.

5 SWOT analýza

SWOT analýza je důležitým analytickým nástrojem k přípravě rozvojové strategie regionů. V rámci euroregionů slouží k vyhodnocení problémů a příležitostí, jež se využívají při přípravě a realizaci konkrétních programů a projektů.

Euroregion Nisa je nejstarším euroregionem v České republice. Díky svému dlouholetému působení získal celou řadu zkušeností, které neustále rozvíjí a obohacuje o nové. Na druhé straně, žádná spolupráce není bezchybná a téměř vždy se najdou překážky, které mohou dalšímu vývoji bránit. V následující kapitole jsou vyzdvíženy nejdůležitější silné stránky, slabá místa, možné příležitosti či případně hrozby.⁷⁵

5.1 Silné stránky

- Česko-německo-polský euroregion je jediným euroregionem tří stran.
- Vzájemný styk tří zemí – možnost trilaterální spolupráce, střetávání různých lidí a kultur.
- Geograficky výhodná poloha.
- Dlouholetá zkušenost díky téměř dvacetileté působnosti.
- Spolupráce v mnoha důležitých oblastech a s řadou partnerských měst.
- Podobná kultura, zájmy i problémy jednotlivých stran.
- Vysoký podíl malých a středních podnikatelských subjektů.
- Rostoucí spolupráce obcí a dalších neziskových organizací.
- Rostoucí počet výzkumných pracovníků a výdajů ve vědě a výzkumu.
- Rostoucí počet vysokoškolsky vzdělaných lidí (zejména na české straně) a klesající počet obyvatel se základním vzděláním.
- Rostoucí zájem o celoživotní vzdělání v důsledku situace na trhu práce.
- Velký význam mají tržní služby, převážně v oblasti logistiky.
- Atraktivní oblast – příznivé podmínky pro cestovní ruch a dlouholetá tradice cestovního ruchu.
- Velké množství kulturně – historických památek a přírodního bohatství.

⁷⁵ Pro analýzu je použito shrnutí z předchozí kapitoly, Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006-2020, Katalog aktuálních přeshraničních problémů a Program rozvoje česko-polské přeshraniční spolupráce.

- Možnost celoroční dovolené.
- Velká část krajiny je chráněna – mnoho chráněných oblastí.
- Vysoký podíl lesů.

5.2 Slabé stránky

- Rozdíly v příjmech a kupní síle obyvatelstva.
- Silná konkurence v oblasti cestovního ruchu.
- Nekonkurenceschopnost a postupný úpadek tradičních odvětví zejména na české straně (textilní průmysl, sklářství).
- Nízká spolupráce soukromého a veřejného sektoru – chybějící propojení a kooperace podniků.
- Nedostatečné marketingové aktivity podniků.
- Úbytek počtu obyvatel zejména na německé straně a stárnutí obyvatelstva.
- Nepříznivá situace na trhu práce zejména u absolventů a osob do 25 let.
- Vysoká míra nezaměstnanosti především v polské a německé části.
- Nedostatek praktických a zubních lékařů.
- Problémy v sociální a zdravotní péči – nárůst tělesně postižených osob, vyšší nároky na služby.
- V některých oblastech špatná dopravní infrastruktura – špatný stav silnic, nedostačující kvalita železničních tratí.
- V české části chybí veřejné letiště s celoročním mezinárodním provozem.
- Nedostatečná kvantitativní a kvalitativní turistická infrastruktura - klesající počet ubytovacích kapacit a počet přenocování.
- Převládají krátké pobyty turistů a nízký podíl hotelů a penzionů.
- Mnohdy nedostupnost určitých statistických informací (absence informací).
- Často rozdílné metody zjišťování údajů.
- Nízké využívání obnovitelných zdrojů.

5.3 Příležitosti

- Rozvoj vazeb a podpora spolupráce mezi podniky malého a středního podnikání s výzkumnými institucemi, univerzitami a dalšími organizacemi s cílem zvýšit ekonomický rozvoj.
- Díky vysokému zastoupení terciární sféry možnost rozvíjet zaměstnanost ve službách (cestovní ruch, veřejná sféra, kultura).
- V důsledku zvyšování výzkumných pracovníků, vědy a výzkumu, příležitost podporovat nové inovace a moderní technologie.
- Podpora spolupráce hospodářských komor a podnikatelských subjektů – rozvoj podnikatelského prostředí.
- Zlepšení konkurenceschopnosti podniků.
- Zapojování obyvatel do přeshraniční spolupráce.
- Množství nevyužitých atraktivních míst – potenciál pro rozvoj cestovního ruchu a služeb cestovního ruchu (cyklostezky, lázeňství, dobré podmínky pro kulturní a sportovní akce), možnost vylepšit nabídku cestovního ruchu.
- Rozvíjení šetrnějších forem cestovního ruchu.
- Výstavba a dokončení rychlostních komunikací.
- Rozvoj místní, regionální a mezinárodní dopravní infrastruktury – modernizace silničního a železničního dopravního systému ke zlepšení vzájemného propojení a napojení příhraničních území na hlavní komunikace.
- S modernizací dopravní infrastruktury možnost dalšího zvyšování bezpečnosti na komunikacích (bezpečné přechody pro chodce, křižovatky, světelné signály).
- Otvírání nových hraničních přechodů zejména pro dopravu zboží.
- V oblasti životního prostředí možnost vytvoření mezinárodní chráněné oblasti.
- Celkové zlepšení kvality životního prostředí a péče o krajinu.
- Podpora environmentálního managementu.

5.4 Hrozby

- Odchod mladých lidí a kvalifikované pracovní síly z ERN do větších center (z pohraničí do vnitrozemí a zahraničí).
- Úplný zánik tradic, národních zvyků a tradičních produktů.
- Pokračující růst nezaměstnanosti.
- I v budoucnosti se očekává stárnutí obyvatelstva, stejně tak pokles počtu obyvatel.
- Uzavírání škol zejména v malých obcích.
- Další pokles praktických, zubních a odborných lékařů.
- Zhoršování zdravotního stavu obyvatel.
- Nedostatek finančních prostředků v sociální oblasti a zdravotnictví.
- Odliv návštěvníků v důsledku nedostatečně kvalitních služeb (ubytovacích a stravovacích).
- V důsledku zvýšení automobilové dopravy hrozí další znečišťování kvality ovzduší a nárůst počtu dopravních nehod.

5.5 Vyhodnocení a vlastní doporučení

Z výše uvedené analýzy je zřejmé, že se nejedná o úplný výčet, ale o přehled některých silných a slabých stránek, možných příležitostí a hrozeb.

Specifikem Euroregionu Nisa je spolupráce tří států. Zapojením všech tří stran vzniká víceúrovňová spolupráce, která je mnohem intenzivnější. V rámci ní se střetávají lidé různých kultur, jež plánují a realizují aktivity s cílem společného řešení problémů přes státní hranice. Výsledky aktivit přeshraniční spolupráce mají dopad na občany a ostatní subjekty.

Euroregion Nisa má dobrou geografickou polohu. Je to oblast bohatá na kulturní památky a přírodní krásy, kterými vytváří velmi příznivé podmínky pro cestovní ruch, jež je nedílnou součástí ekonomiky příhraničních regionů. Další výhodou pro turisty (následně i pro ekonomický rozvoj) je možnost celoroční dovolené. Bezesporu silnou stránkou je dlouholeté působení, během kterého měl euroregion možnost realizovat nespočet projektů přeshraniční spolupráce a získat tak celou řadu zkušeností. Vzhledem k tomu, že se jednotlivé části vyznačují podobnou kulturou, specifickými společnými problémy a zájmy,

využívají možnost vzájemné spolupráce a řeší problémy společně. V rámci euroregionu spolupracují vysoké školy, hospodářské komory a další neziskové organizace. Řada měst si také našla své partnery v sousedních zemích.

Pozitivním faktorem je pokles počtu obyvatel se základním vzděláním a rostoucí počet vysokoškolsky vzdělaných lidí. Vytváří se tak kvalifikovaná pracovní síla, která příznivě působí na ekonomický rozvoj. Z hlediska vzdělanosti byl také zaznamenán rostoucí trend podílu obyvatel se středním a vyšším odborným vzděláním. Velmi pozitivní dopad na ekonomický rozvoj má rozvoj výzkumné sféry. Vzhledem k poměrně vysoké nezaměstnanosti roste zájem o soustavné vzdělávání a stále více obyvatel se zajímá o zvýšení kvalifikace či rekvalifikaci. Důvodem je zánik některých tradičních odvětví, vznik nových oborů a profesí či neustále měnící a rozvíjející se technologie. Očekává se, že v budoucnosti bude mít celoživotní vzdělávání velký vliv rozhodovat o profesionalitě pracovní síly v ekonomice.

K hlavním problémům ERN patří rozdíly v příjmech a kupní síle obyvatelstva, rozdílná životní úroveň v jednotlivých částech, silná konkurence na všech stranách hranice v cestovním ruchu, nízká propojenost veřejného a soukromého sektoru a nepříznivá situace na trhu práce. Zejména německá a polská strana bojují s vysokou mírou nezaměstnanosti. Vážným problémem je pokles počtu obyvatel především v německé a polské části. Pokles obyvatel byl způsoben migrací či odchodem mladé a kvalifikované pracovní síly do větších měst. Značným problémem je také stárnutí obyvatelstva, se kterým se potýká hlavně německá část. Stárnutí obyvatel do budoucna bude mít velmi negativní dopady a bude ovlivňovat sociálně-ekonomickou situaci v ERN.

Problémovou oblastí je také veřejné zdraví. Euroregion se dlouhodobě potýká především s nedostatkem zubních lékařů. Jisté problémy vykazuje i oblast dopravy. Chybí propojení některých oblastí, některé vozovky jsou ve špatném technickém stavu, zejména pak silnice druhé a třetí třídy. Také železniční doprava v posledních letech neprošla příliš velkou modernizací. V některých oblastech je zastaralý vozový park, v jiných naopak zastaralé úseky železničních tratí. Česká strana euroregionu navíc nemá k dispozici letiště s mezinárodním provozem. Negativní vliv na cestovní ruch a následně na ekonomiku má klesající počet ubytovacích kapacit a nízký podíl hotelů a penzionů.

Euroregion Nisa by měl využít příležitost rozvíjet podnikatelské prostředí, zejména malých a středních podniků. Nadále by měl rozvíjet spolupráci vysokých škol,

výzkumných institucí a pokusit se o rozvíjení spolupráce s dalšími organizacemi. Zaměřit by se měl především na zvyšování vzdělanosti, zaměstnanosti, pokusit se stabilizovat migraci, zlepšovat podmínky bydlení, zdravotnictví a rozšiřovat sociální infrastrukturu.

Velkou výhodou by mohlo přinést provázání sféry vzdělání s trhem práce. Prostřednictvím spolupráce má euroregion možnost nadále odstraňovat regionální disparity, získávat finanční prostředky pro vytváření společného prostoru a získávat také informační prostředky, které spolupráci dokážou mnohdy usnadnit.

Hlavním cílem by mělo být snižování nezaměstnanosti, zlepšení dopravní obslužnosti, spolupráce podnikatelských subjektů a partnerských měst či zlepšení životní úrovně obyvatel a rozvoj potenciálu cestovního ruchu. Přeshraniční spolupráce by neměla opomenout ani ochranu životního prostředí.

6 Aktivita Euroregionu Nisa

Na území Euroregionu Nisa vzájemně spolupracuje celá řada měst, obcí, vysokých škol a dalších organizací. Najdou-li česká města své partnery v sousední zemi, je to pro zúčastněné strany prospěšné a užitečné.

Vzájemné vztahy a styky mezi zeměmi se dají využít mnoha způsoby. Jednotlivé úřady si mohou vyměňovat důležité a potřebné informace a získávat další zkušenosti pro řízení samosprávy jednotlivých měst a obcí, školy mohou nabízet výměnné pobyty za účelem dalšího vzdělávání, zlepšení jazykových dovedností a poznávání nových kultur. Dají se pořádat různorodé kulturní a společenské akce, plánovat a pořádat sportovní utkání, koncerty či různé soutěže. Je možné organizovat také veletrhy a výstavy s cílem větší prezentace, bližšího poznávání a navazování nových kontaktů a přátelství.

O tom, že je přeshraniční spolupráce na území Euroregionu Nisa intenzivní, svědčí množství již realizovaných či připravovaných projektů. Velkou roli v aktivitách euroregionu hraje Evropská unie. Svými příspěvky ve formě finančních dotací umožňuje euroregionu plánovat a uskutečňovat celou řadu aktivit, na které by jinak dostatečné množství finančních prostředků neměl.

Tato kapitola je věnována aktivitám Euroregionu Nisa. Pod pojmem aktivita je zde myšlena realizace projektů, které byly již v rámci přeshraniční spolupráce v předchozích letech úspěšně dokončeny.

Cílem této kapitoly je zjistit:

- zda se projekty zaměřují na oblasti, které spolupráci nejvíce potřebují;
- zda přeshraniční spolupráce splňuje některé ze svých stanovených cílů;
- zda spolupráce v euroregionu funguje.

6.1 Přeshraniční spolupráce měst a ekonomických subjektů

Na území euroregionu probíhá spolupráce prostřednictvím měst, obcí a ekonomických subjektů, jež společně realizují přeshraniční projekty v potřebných oblastech. Vhodnými žadateli jsou zejména Okresní hospodářské komory, školy, příspěvkové organizace, zájmová sdružení právnických osob, občanská sdružení, nadace, církve či obecně prospěšné společnosti. Žádat o dotace nemohou fyzické osoby a podnikatelské subjekty.

Následující text se zabývá přeshraniční spoluprací jednotlivých subjektů na území Euroregionu Nisa.

6.1.1 Spolupráce partnerských měst a obcí

Pro přeshraniční spolupráci je důležitá především spolupráce jednotlivých měst a obcí ze sousedních zemí. Liberecký kraj ležící v příhraniční oblasti spolupracuje s řadou měst na druhé straně hranice. Hledání nových partnerů a následné spolupracování s nimi je především s cílem zintenzivnit spolupráci. Každý z partnerů tak může k daným problémovým oblastem přispět vlastními zkušenostmi a přijít s novými nápady. Více partnerů je tak schopno řešit aktuální problémy daleko efektivněji.

Velmi významná spolupráce je realizována prostřednictvím sdružení tří měst ze tří států, tzv. Malý Trojúhelník. Jedná se o svazek měst Bogatynia-Hrádek nad Nisou-Žitava (Polsko – ČR – Německo). Hlavními cíli tohoto svazku je rozvoj hospodářství, podpora spolupráce podniků, rozvoj dopravy, životního prostředí a výměna zkušeností.

Dalšími partnerskými městy jsou Jablonec nad Nisou a Bautzen, které spolupracují velmi intenzivně. Oba partneři se snaží zapojit občany měst včetně mládeže do nejrůznějších společenských aktivit a zároveň úzce spolupracují také v hospodářské a správní oblasti. Konkrétní spolupráce mezi nimi je tak realizována prostřednictvím Eurocentra v Jablonci nad Nisou a TGZ Bautzen, jejichž záměrem je vytvoření sítě konferenčních center v ERN s cílem podpořit přeshraniční spolupráci malých a středních podniků.

Jablonec nad Nisou spolupracuje rovněž s městem Jelení Hora. Společně pořádají veletrhy cestovního ruchu a podílejí se na projektech Euroregion Foto a Euroregion Propag pro posílení česko-polské spolupráce.

Partnerskými městy jsou také Česká Lípa a Boleslawiec, jež vzájemně spolupracují v oblasti školství a cestovního ruchu. Vydávají informační brožury, které sem mají turisty přilákat. Společně rovněž realizují koncerty uměleckých škol či sportovní aktivity žáků základních škol.

Již od roku 1999 spolupracují také města Mimoň a Zlotoryja usilující o zlepšení podmínek pro rozvoj cestovního ruchu těchto měst.

Přeshraniční spolupráce probíhá rovněž mezi městy Raspenava a Bischofswerda snažící se o vzájemné sblížení obyvatel, poznání historie, kultury, hospodářství či školního a společenského života. K prohloubení spolupráce pořádají společné společenské aktivity.

Obdobná spolupráce funguje rovněž mezi městy Turnov a Niesky či Turnov a Jawor, které se vzájemně podílejí na propagaci turistických regionů ČR. Ostatními partnery jsou například Liberec – Žitava, Višňová – Zgorzelec, aj.

Kromě partnerských měst spolupracují také mikroregiony a svazky obcí, které usilují zejména o rozvoj cestovního ruchu prostřednictvím výstavby cyklotras, zpracování koncepce turistické magistrály ERN či pořádání výstav a dalších akcí.

6.1.2 Spolupráce hospodářských komor

Důležitými subjekty v přeshraniční spolupráci jsou hospodářské komory podporující podnikatelské aktivity. V rámci česko-saské spolupráce vzájemně spolupracují Okresní hospodářská komora Liberec a Průmyslová a obchodní komora Drážďany, pobočka v Žitavě (Industrie-und Handelskammer Dresden, Geschaefststelle Zittau). Jejich snahou je například podpora přeshraničních česko-německých hospodářských kontaktů v ERN s cílem zaměřit se na určité skupiny podnikatelů, poskytovat jim důležité informace a organizovat různé akce podle jejich přání a potřeb na obou stranách hranice.

OHK Liberec spolupracuje také s Obchodní a rozvojovou společností (CWE) v Chemnitz. Tato společnost poskytuje různé služby podnikům, poradenství v oblasti financování, získávání dotací či zakládání firem. Nabízí marketingové služby obchodním parkům a agenturní služby soukromým podnikatelským parkům. V rámci česko-saské spolupráce tak usilují tyto subjekty o vytvoření přeshraniční obchodní sítě umožňující spolupráci malých a středně-velkých podniků v oblasti strojírenství a výroby včetně posilování jejich spolupráce a zlepšení konkurenceschopnosti obou regionů. Další činností je i podpora a vznik kontaktních center v ERN podél společné česko-saské hranice s cílem realizovat různé akce dle potřeb jednotlivých podnikatelů na obou jejích stranách.

V česko-polském příhraničí spolupracuje Okresní hospodářská komora Jablonec nad Nisou a Krkonošská regionální rozvojová agentura v Jelení Hoře (Karkonoska Agencja Rozwoju Regionalnego S. A. v Jeleniej Górze). OHK Jablonec nad Nisou slouží k podpoře podnikatelů v regionu, zabývá se jejich celoživotním vzděláváním a spolupracuje s ostatními komorami v ČR i zahraničí. Regionální rozvojová agentura

v Jelení Hoře je významnou institucí podporující malé a střední podniky poskytováním různých druhů služeb od školení, poskytování důležitých informací až po finanční služby. Hlavním účelem je podpora konkurenceschopnosti polských malých a středních podniků, pomoc zaměstnavatelům při tvorbě pracovních míst a hledání nových trhů a rozvoj ekonomického potenciálu v dané oblasti. V rámci ERN je prostřednictvím společných projektů snahou podpora podniků a jejich zadávání do databáze za účelem posílení dlouhodobé přeshraniční hospodářské spolupráce českých a polských podniků.

6.1.3 Spolupráce škol

Pro ekonomický rozvoj je důležitá rovněž spolupráce vysokých škol, která je na území euroregionu na dobré úrovni. Pro přeshraniční spolupráci tak vzniklo Akademické koordinační středisko, jehož záměrem je prohloubení spolupráce vysokých škol v česko-německo-polském příhraničním území. Jeho součástí je šest vysokých škol – Technická univerzita v Liberci, Hochschule Zittau/Görlitz, Internationales HochschulInstitut Zittau, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Karkonoska Państwowa szkoła wyższa w Jeleniej Górze a Polytechnika Wrocławska. Mezi hlavní činnosti patří pořádání vědeckých konferencí, realizace projektů, vydávání vědecko-odborného časopisu či pořádání různých soutěží za účelem rozšíření studijních možností a zlepšení informovanosti o možnostech studia. Cílem těchto vysokých škol je vytvoření jednotného evropského vysokoškolského prostoru, podpora vzdělávání a spolupráce na území ERN.

Vzhledem k tomu, že významným odvětvím na území Euroregionu Nisa je strojírenství, stojí za zmínku projekt s názvem Mezinárodní vzdělávací platforma pro strojírenství v ERN. Projekt byl spolufinancován z ERDF – Fond malých projektů Cíl 3 2007-2013 prostřednictvím Euroregionu Nisa. Cílem projektu bylo vytvořit strukturu stejných vzdělávacích oborů a sestavit moduly vzdělávání v oblasti strojírenství tak, aby bylo možné vzdělávat co největší počet posluchačů z české a německé části euroregionu. Během projektu byly vybrány moderní vyučovací techniky a výuka se zaměřovala na aktuality v oblasti strojírenství. Výuky se ujali špičkoví odborníci z praxe, ale i vzdělání profesori. Posluchači po absolvování získali certifikát partnerských institucí. Projekt je

velkým přínosem a jeho hlavním záměrem je připravit posluchače pro budoucí výkon zaměstnání a umožnit jim prosadit se v oblasti strojírenství.⁷⁶

Kromě vysokých škol spolupracují také mateřské, základní a střední školy včetně gymnázií. Prostřednictvím přeshraničních projektů se snaží o vzájemné poznávání dětí, studentů a pedagogů, výměnu zkušeností či výuku jazyků partnerských zemí s cílem prohlubování přátelských vztahů, zlepšení přeshraniční spolupráce a odstranění předsudků, které na stranách hranice existují.

6.1.4 Spolupráce sdružení a dalších subjektů

Na území Euroregionu Nisa spolupracují jednotlivá komunální sdružení. Jedná se o spolupráci Euroregionu Nisa – regionálního sdružení, Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregion Nysa a Kommunalgemeinschaft Euroregion Neisse, jež organizují například setkávání odborníků v rámci skupiny EUREX a realizují společné projekty. Jedná se například o vytvoření školského informačního portálu pro přeshraniční spolupráci škol a školských zařízení, sdružení vydávají informační materiály a publikace k posílení přeshraniční spolupráce a k budování přeshraničních struktur či plánují společná setkávání k vzájemné výměně informací v oblasti regionálního rozvoje.

Dalšími spolupracujícími subjekty jsou občanská sdružení. Mezi konkrétní sdružení tohoto typu patří občanské sdružení Povyk, jehož činností je organizování volného času pro děti a mládež. Dále je to např. BORUDO, občanské sdružení v Hrádku nad Nisou, které prostřednictvím přeshraničních projektů s dětmi a mládeží usiluje o ochranu přírody a životního prostředí, záchranu a chov ohrožených a volně žijících druhů zvířat.

V rámci ERN spolupracují rovněž obecně prospěšné společnosti, což jsou neziskové organizace, které se zřizují v oblasti školství (soukromé školy), kultury (divadla, knihovny, galerie), ve zdravotnictví či sociální péči. Poskytují obecně prospěšné služby za předem daných podmínek. Konkrétní společností je Nisa o.p.s., jež usiluje o rozvoj šetrného cestovního ruchu. Podílí se na projektech Nové Hřebovky, Jizerské magistrály pro pěší turistiku či vzdělává pracovníky v oblasti ČR. Spolupracuje s Polskou společností cestovního ruchu (Polskie Towarzystwo Turystaczo-Krajoznawcze) s cílem zlepšit podmínky pro rozvoj cestovního ruchu v příhraničních oblastech. Další společnosti tohoto

⁷⁶ *Akademické koordinační středisko v Euroregionu Nisa (ACC)* [online]. Mezinárodní vzdělávací platforma pro strojírenství: Liberec, 2009 [cit. 2011-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://acc-ern.tul.cz/cs/projekty>>.

typu se prostřednictvím různých studií a projektů snaží o obnovu krajinných struktur, ochranu kulturního dědictví, oživení tradičních řemesel či o vytvoření nových pracovních míst v obcích s vysokou mírou nezaměstnanosti.

Kromě sdružení a obecně prospěšných společností se projektů účastní také příspěvkové organizace. Patří k nim zoologické zahrady, jež vzájemně spolupracují na české a německé straně či Krajská správa silnic Libereckého kraje, jejíž hlavní činností je správa a údržba silnic a také výstavba nové dopravní infrastruktury.

Dalšími subjekty, jež se zapojují do přeshraniční spolupráce, jsou svazy skautů a skautek, dům dětí a mládeže, střediska ekologické výchovy, městská divadla, pěvecké sbory, filharmonie, muzea, sportovní kluby, rybářské svazy, ústavy sociální péče, asociace turistických oddílů mládeže, turistická sdružení, sociálně-kulturní sdružení, úřady práce, poradenské a vzdělávací agentury, dobrovolné hasičské jednotky a další.

6.2 Úspěšně realizované projekty

Euroregion Nisa má za sebou řadu úspěšně realizovaných projektů. V následující části jsou představeny projekty, jež byly realizovány v rámci Iniciativy Interreg IIIA, která na našem území probíhala v období 2004-2006. Některé projekty však probíhaly až do roku 2008. Důvodem výběru právě tohoto období je skutečnost, že v aktuálním programovém období 2007-2013 nejsou projekty prozatím vyhodnoceny a navíc některé z nich stále probíhají. Vzhledem k tomu, že proběhlo velké množství projektů, není možné zde představit úplně všechny, přestože jsou zajímavé a významné.

V rámci Iniciativy Interreg IIIA bylo pro česko-polskou spolupráci vyčleněno z ERDF 46 mil. €, přičemž pro českou stranu činil příspěvek 16,5 mil. € (cca. 511,5 mil. Kč). Pro česko-saskou spolupráci bylo vyčleněno 254,9 mil. €, přičemž příspěvek pro českou stranu představoval 9,9 mil. € (cca. 306,9 mil. Kč).

Jak vyplynulo z dotazníkového šetření, respondenti se domnívají, že přeshraniční spolupráce by měla podporovat pracovní příležitosti, cestovní ruch, životní prostředí, školství a vzdělání či podporovat podnikání a ekonomický rozvoj. Ze SWOT analýzy je patrné, že ERN má velký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu, ačkoliv na druhé straně je řada oblastí, ve kterých je potřeba situaci nadále zlepšovat. Jedná se například o

modernizaci dopravní infrastruktury a zvýšení bezpečnosti na silnicích, ochranu životního prostředí, podporu veřejného zdraví či o spolupráci škol, podniků a partnerských měst.

Z výše uvedených důvodů jsem do následujícího textu uvedla čtyři projekty z fondu malých projektů a dva velké projekty z oblasti cestovního ruchu, bezpečnosti na silnicích, podpory podnikání, hospodářské spolupráce a spolupráce škol. Zároveň se zaměřuji pouze na českou stranu, tj. představeny jsou projekty na česko-polské a česko-německé straně.⁷⁷

6.2.1 Fond mikroprojektů ČR – Polsko

V rámci Iniciativy Interreg IIIA ČR - Polsko Fond mikroprojektů bylo v daném období podpořeno 34 projektů s celkovými náklady 14,8 mil. Kč. Výše dotace poskytnutá z EU činila více než 10,5 mil. Kč, což v průměru bylo 73,1 % celkových výdajů projektů.

Projekt č. 1 - Euroregion Foto – podpora rozvoje turistického ruchu

Cestovní ruch je v současné době velmi dynamicky rozvíjející se odvětví, jež má svůj potenciál také na území Euroregionu Nisa. V rámci fondu mikroprojektů byl v roce 2006 v Jablonci nad Nisou realizován projekt, který měl přispět k jeho rozvoji. Projekt zahrnoval výstavu fotografií z české a polské části ERN. Návštěvníky výstavy tak měl motivovat k cestování po tomto euroregionu za účelem zvýšení zájmu o tuto oblast a již zmíněný rozvoj CR, který může ovlivnit zaměstnanost v příhraničních oblastech. Jedním z důležitých cílů tohoto projektu bylo prezentovat česko-polskou část jako jeden celek a podpořit tak stávající spolupráci. Výsledkem projektu byla realizace několika výstav, vydání katalogů, propagačních materiálů a reklama v médiích.

Z hlediska zaměření se jednalo o velice zajímavý projekt, který skloubil dvě oblasti dohromady. Jednalo se o kulturní akci, ale zároveň sloužil projekt na podporu cestovního ruchu.

Projekt č. 2 - Bezpečně na silnicích – internetové stránky ČR-PL-SRN

V posledních několika letech došlo v Euroregionu Nisa ke zvýšení provozu na pozemních komunikacích, k většímu množství dopravních nehod a ke zvýšení počtu přestupků. Cílem projektu, jehož organizátorem byl Liberecký kraj za podpory polské strany, bylo vytvoření internetových stránek jako reakce na neuspokojivou situaci na silnicích. Výsledkem bylo

⁷⁷ Projekty jsou zpracovány dle publikace Kompendium přeshraničních projektů 2004-2006.

vytvoření trojjazyčných stránek, v rámci nichž mají účastníci silničního provozu možnost dozvědět se o silničních pravidlech a dalších faktorech v dopravě na území euroregionu, včetně upozornění na rozdílnosti v jednotlivých částech ERN.

Projekt tak podporuje bezpečné cestování a usnadňuje přístup k informacím. V současné době nabízí internetové stránky informace pro chodce, cyklisty, motocyklisty, řidiče, ale zabývají se také bezpečností dětí či první pomocí. Na stránkách jsou rovněž umístěny další zajímavé informace včetně aktualit, analýz či statistik. V rámci tohoto portálu dochází k realizaci dalších projektů, jež se snaží neustále situaci na silnicích zlepšovat. Aktivita v oblasti bezpečnosti jsou nejenom důležité, ale mají také velký úspěch. V roce 2010 došlo na území Libereckého kraje ke snížení počtu smrtelných nehod na polovinu roku 2001.

Opět se jedná o zajímavý a zároveň významný projekt, jež má dopady na všechny tři části euroregionu. Účastníci silničního provozu i ostatní občané tak mají pohromadě veškeré důležité informace.

6.2.2 Fond malých projektů ČR – Svobodný stát Sasko

V rámci Iniciativy INTERREG IIIA ČR - Sasko Fond malých projektů bylo celkem podpořeno 87 projektů s celkovými náklady téměř 16,5 mil. Kč. EU přispěla na tyto projekty dotací ve výši přes 11,9 mil. Kč. Průměrně tak EU poskytla 73,4 % celkových výdajů projektů.

Projekt č. 1 - Školský informační portál

V životě obyvatel hraje vzdělání velmi důležitou roli. V posledních letech si to začínají uvědomovat nejenom samotní obyvatelé, ale i školské a ostatní vzdělávací zařízení v ERN. Na jeho území tak dochází ke spolupráci škol a školských zařízení. V letech 2005-2006 probíhal projekt, který vytvořil trojjazyčný internetový portál. Realizátorem bylo město Liberec spolu s Kommunalgemeinschaft Euroregion Neisse v Žitavě. V rámci projektu došlo k vytvoření databáze škol a zařízení v ERN, která se aktivně podílí na přeshraniční spolupráci. Portál představuje spolupráci mateřských, základních a středních škol a umožňuje tak předávání vzájemných zkušeností.

Jedná se o významný projekt z oblasti školství a vzdělávání, který zlepšil vzájemnou spolupráci škol. V současné době je v databázi okolo 80 vzdělávacích zařízení ze všech tří

zemí, jež organizují sportovní a kulturní aktivity, pořádají vzdělávání studentů i pedagogů, výměnné pobyty nebo realizují nové formy vyučování.

Projekt č. 2 - Přeshraniční doplňkové vzdělávání managerů pro turismus v Euroregionu Nisa

Nositelem projektu, který probíhal v letech 2006-2007, se stala Střední škola služeb a cestovního ruchu ve Varnsdorfu. Projekt byl určen pro pracovníky v oblasti turismu a jeho cílem bylo prostřednictvím školení zlepšit jejich jazykové dovednosti, přiblížit znalosti o vlastním kraji i kraji partnera, navázat nová přátelství za účelem zvýšení a zpestření nabídky služeb ČR. Projekt se zabýval tématy historie daných území či psychologií, jež má v ČR obrovský význam. Během semináře nechyběla ani oblast z podnikání - jak vést vlastní společnost.

I tento projekt zasáhl dvě oblasti najednou. Díky němu získali uchazeči možnost rozšířit si své znalosti a zlepšit tak své postavení na trhu práce – zvýšení kvalifikace a pracovních příležitostí. Projekt se zároveň zabýval problematikou cestovního ruchu - jak zlepšit nabídku služeb cestovního ruchu k přilákání nových turistů.

6.2.3 Fond velkých projektů ČR – Polsko

V rámci Iniciativy INTERREG IIIA ČR - Polsko bylo schváleno 14 projektů z Libereckého kraje. Celkové náklady činily 151 mil. Kč a výše příspěvku EU představovala 110 mil. Kč, což bylo v průměru 74,3 % celkových výdajů projektů.

Česko – Polská hospodářská spolupráce

Tento projekt probíhal v letech 2006-2007 a hlavním cílem bylo rozšíření a prohloubení dlouhodobé přeshraniční spolupráce Kontaktního centra při Okresní hospodářské komoře v Jablonci nad Nisou spolu s Kontaktním centrem při KARR Jelení Hora. V rámci projektu došlo k zadávání firem do databáze podnikatelů v Libereckém kraji, kteří mají zájem s podnikateli na polské straně spolupracovat. Současně se konala také konference a proběhl i mezinárodní workshop. Projekt byl úspěšný, neboť podnikatelé z české strany projevíli zájem o zadávání svých firem do dané databáze.

Prohlubování spolupráce na těchto stranách euroregionu je zajisté velmi užitečné. Vzhledem k tomu, že česko-polská spolupráce není tak intenzivní jako spolupráce české a německé strany, jsou projekty tohoto typu vítány.

6.2.4 Fond velkých projektů ČR – Svobodný stát Sasko

V rámci INTERREGU IIIA ČR - Sasko bylo schváleno 20 projektů z Libereckého kraje s celkovými náklady 129 mil. Kč. EU poskytla na projekty dotaci přes 92 mil. Kč, což v průměru představovalo 73,8 % celkových výdajů projektů.

Technologie a marketing pro malé a střední podnikatele (Společná kvalifikace nezaměstnaných mladých lidí ze SRN a ČR pro práci v malých a středních podnicích).

Regiony v ERN se v posledních letech potýkají s nepříznivou situací na trhu práce. Roste nezaměstnanost a mezi rizikové skupiny patří zejména čerství absolventi a mladí lidé do 25 let. Z tohoto důvodu probíhal tento projekt, který měl mladé lidi připravit na budoucí zaměstnání v oblasti malých a středních podniků. Zaměřoval se na nezaměstnané s ukončeným středním vzděláním ekonomického či technického směru.

Projekt probíhal v České Lípě, kde místní úřad práce vybral 24 mladých lidí do 25 let, kteří měli možnost zúčastnit se speciálního semináře. Poté byla vybrána polovina kandidátů, kteří se jeví jako nejvhodnější a byli kvalifikováni v oblasti managementu, marketingu, technologie a německého jazyka. Projekt si získal u účastníků (zejména na české straně) velkou oblibu. Součástí semináře byla teoretická kvalifikace v Pirně a měsíční praxe v Sasku, teoretická kvalifikace v České Lípě a měsíční praxe v Čechách. Výsledkem bylo zdokonalení dovedností a větší porozumění daných oborů díky praxi přímo v podnicích a tím zvětšení šance uspět na trhu práce.

6.3 Projekty plánované do budoucnosti

Euroregion Nisa vyvíjí své aktivity v mnoha oblastech. Velkou příležitostí pro další hospodářský rozvoj je zejména již několikrát zmiňovaná podpora a rozvoj cestovního ruchu. V této činnosti hodlá euroregion pokračovat i v budoucnosti.

V tomto roce plánuje Liberecký kraj zaměřit jednu ze svých činností na projekt s názvem „Nová Hřebenovka“. Projekt získal 1 mil. € a v rámci něho dojde k vytvoření přeshraniční turistické trasy, která bude v oblasti CR rozvíjet šetrné formy turistiky. Zaměřena bude na pěší a lyžařskou turistiku i cykloturistiku. Projekt pro každý druh turistiky vytvoří jinou cestu, která bude spojovat atraktivní, ale zároveň i málo navštěvovaná místa. Cílem projektu je rovnoměrně rozprostřít návštěvníky v dané oblasti tak, aby byl podpořen ekonomický rozvoj související se službami poskytované turistům. Místem realizace bude Liberecký kraj a okres Görlitz a bude podporován z programu Cíl 3 mezi Českou republikou a Svobodným státem Sasko. V rámci projektu se plánuje s vybudováním odpočinkových míst, laviček, venkovních map, stojanů pro kola či rozcestníků.⁷⁸

Jako velmi zajímavý se jevil projekt s názvem „Polyfunkční inkubátor ERN“. Jeho cílem mělo být postavení podnikatelského centra pro střetávání podnikatelů z české a polské strany přímo v centru Liberce. Po dvou letech jednání a příprav byl projekt nakonec zamítnut. Hlavním smyslem byl společný česko-polský rozvoj začínajících podniků. Inkubátor tak chtěl novým firmám na trhu poskytnout nejlepší možné podmínky, jako je například společné využívání prostor pro výměnu informací a získávání zkušeností či poradenské a účetnické služby. I přes zamítnutí žádosti se do budoucna počítá, že nakonec bude centrum postaveno. O získání dotace z prostředků fondů EU bude euroregion usilovat v roce 2014 v novém programovém období.⁷⁹

6.4 Ekonomické zhodnocení přeshraniční spolupráce

Za dobu téměř 20leté existence Euroregionu Nisa bylo realizováno značné množství projektů na podporu přeshraniční spolupráce. V období let 1991-2006 bylo na území euroregionu uskutečněno přes 2 600 projektů a v rámci nich investováno 306 000 000 €.

Před vstupem do EU využívala Česká republika pomoc prostřednictvím programu Phare CBC. V letech 1994-2003 bylo z programu Phare CBC uvolněno na projekty na české

⁷⁸ *Projekt Nové Hřebenovky získal 1 mil. EUR* [online]. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2011 [cit. 2011-04-14]. Dostupný z WWW:

<http://www.ern.cz/index.php?D=1&cmd=33&file=NewsArticles_1.0.0&view=1&category=&id=408>.

⁷⁹ *Euroregion Nisa chystá polyfunkční inkubátor* [online]. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2009 [cit. 2011-04-14]. Dostupný z WWW:

<http://www.ern.cz/index.php?D=1&cmd=33&file=NewsArticles_1.0.0&view=1&category=&id=188>.

straně cca. 1,2 mld. Kč na zhruba 42 velkých projektů. Více jak polovina z nich byla uskutečněna v oblasti životního prostředí. Díky tomu došlo k výstavbě čistíren odpadních vod, kanalizací a k plynofikaci obcí. Naopak nejméně projektů bylo v oblasti vzdělání a obnovy venkova. V rámci dalších aktivit došlo ke zlepšení dopravní infrastruktury, regeneraci lesních porostů v Jizerských a Lužických horách a také k rekonstrukci a vybudování nových turistických stezek (pěší i pro cyklisty).⁸⁰

Po vstupu do EU v roce 2004 přešla ČR na Iniciativu Interreg IIIA, v rámci které bylo na česko-polské straně uskutečněno 14 velkých projektů, na něž EU poskytla dotaci ve výši okolo 110 mil. Kč. Na česko-německé straně pak proběhlo 20 projektů s dotací EU ve výši více než 92 mil. Kč. Velký význam měly v daném období také mikroprojekty, realizované prostřednictvím Fondu malých projektů.

Vzhledem k tomu, že jsem se zaměřila na českou stranu euroregionu, bude se následné hodnocení týkat právě jí. Zároveň se pokusím najít odpověď na otázky, jež byly stanoveny na začátku této kapitoly.

6.4.1 Přeshraniční spolupráce na česko-polské straně

V programovém období 2004-2006 bylo v rámci spolupráce ČR-Polsko podpořeno celkem 14 velkých a 34 malých projektů. Velké projekty se zaměřovaly zejména na zlepšení infrastruktury, infrastruktury pro podnikání a cestovní ruch a přímo na samotný rozvoj cestovního ruchu. Díky těmto projektům došlo např. k výstavbě terminálu veřejné přeshraniční dopravy v Hrádku nad Nisou, ke zlepšení dopravního propojení na Frýdlantsku či ke stavbě několika zastávek MHD v Tanvaldě. Údaje o navázání finančních prostředků v rámci dané iniciativy dle jednotlivých opatření jsou uvedeny v příloze H.

Je patrné, že nejvíce finančních prostředků v česko-polských vztazích bylo vynaloženo na podporu infrastruktury (tj. na podporu investičních projektů) a zároveň bylo v této oblasti realizováno nejvíce projektů. Velkou pozornost kladla přeshraniční spolupráce i na podporu podnikání a cestovní ruch. Ovšem nejednalo se o přímou podporu hospodářských subjektů. Těm se věnovaly další oblasti.

⁸⁰ *Kompendium přeshraničních projektů – Tvoříme budoucnost: Euroregion Nisa 1991-2001*. Liberec: Euroregion Nisa, 2001. s. 19-20.

Malé projekty se zaměřovaly především na rozvoj regionu, školství a vzdělání. Následující tabulka podává přehled o mikroprojektech podle jednotlivých oblastí a výši dotací poskytnutých EU.

Tab. 6 – Mikroprojekty v česko-polském pohraničí v letech 2004-2006

Oblast	Počet projektů	Výše příspěvku EU v Kč	Podíl v %
Školství a vzdělání	9	2 150 323	20
Cestovní ruch	3	1 043 978	10
Regionální rozvoj	13	4 949 208	46
Kultura	6	2 045 865	19
Sport	3	544 626	5
Celkem	34	10 734 000	100

Zdroj: vlastní zpracování dle Kompendia přeshraničních projektů 2004-2006

Jak ukazují údaje v tabulce, téměř polovina finančních prostředků (46 %) poskytnutá z EU směřovala na regionální rozvoj. Nejméně se pak česká strana zabývala sportovními aktivitami (pouze 5 %). Zajímavostí je, že v oblasti sportu i v cestovním ruchu, byly podpořeny pouze 3 projekty. Při porovnání výše dotace byl na cestovní ruch poskytnut téměř dvojnásobek finančních prostředků než na sportovní aktivity. Z této skutečnosti vyplývá, že je na cestovní ruch brán skutečně velký zřetel. Na druhé straně, z hlediska počtu projektů jich bylo více než v cestovním ruchu uskutečněno v oblasti kultury. Jak již bylo zmíněno výše, řada projektů dokázala skloubit více oblastí najednou (viz. např. projekt Euroregion Foto).

Z realizace malých projektů lze stanovit závěr, že projekty směřovaly do oblastí, které se potýkají s problémy (např. modernizace dopravního spojení či ekonomický rozvoj regionů). Velký podíl finančních prostředků z EU získala česká strana také v oblasti vzdělání a kulturních aktivit.

6.4.2 Přeshraniční spolupráce na česko-německé straně

V rámci přeshraniční spolupráce ČR-Sasko bylo v tomto období podpořeno 20 velkých a 87 malých projektů. Velké projekty podporovaly rozvoj cestovního ruchu, dopravní infrastrukturu či rozvoj venkova.

V příloze H je přehled počtu projektů a finančních prostředků poskytnutých EU dle jednotlivých opatření. Z údajů je patrné, že hospodářský rozvoj, který patří mezi důležité

rozvojové cíle, je až na 5. místě z hlediska podílu jednotlivých dotací. Stejně tomu tak je i v oblasti životního prostředí, které patří rovněž mezi důležité cíle euroregionu.

Malé projekty podporovaly oblast školství a vzdělání, regionální rozvoj či kulturu. Mikroprojekty ukazuje tabulka níže.

Tab. 7 – Mikroprojekty v česko-saském pohraničí v letech 2004 - 2006

Oblast	Počet projektů	Výše příspěvku EU v Kč	Podíl v %
Školství a vzdělání	28	4 436 815	37
Cestovní ruch	12	1 365 672	11
Regionální rozvoj	25	3 464 950	29
Kultura	13	1 645 144	13
Sport	9	1 023 291	8
Celkem	87	11 935 872	100

Zdroj: vlastní zpracování dle Kompendia přeshraničních projektů 2004-2006.

Na česko-německé straně největší podíl příspěvků z EU připadal na školství a vzdělání. Nejmenší počet projektů i dotace stejně jako na česko-polské straně směřovalo do oblasti sportu. Poměrně velké množství projektů se zabývalo rozvojem regionů a cestovním ruchem. Z této skutečnosti plyne, že i projekty na česko-německé straně směřovaly do oblastí, které podporu a přeshraniční spolupráci opravdu potřebují.

6.4.3 Srovnání

Srovnáme-li obě strany, pak zjistíme, že česká část v daném období více spolupracovala s německou stranou. Ze srovnání malých projektů je vidět, že z hlediska jejich počtu se obě výrazně liší. Vezmeme-li v úvahu i výši příspěvku z EU, pak česko-německá strana dokázala realizovat podstatně větší množství malých projektů jen s nepatrně vyšší dotací.

I při srovnání velkých projektů je česko-německá spolupráce na lepší úrovni. Uskutečnila s podstatně menší výši dotace více projektů. Z této skutečnosti plyne, že spolupráce české a německé strany je intenzivnější a v rámci česko-polské spolupráce je potřeba větší množství finančních prostředků k realizaci daných aktivit. Jako možnou příčinu menšího poměru česko-polské spolupráce lze spatřit v komunikaci mezi subjekty. Pracovníci veřejné správy v české části ERN ovládají německý jazyk daleko více než jazyk polský. Tímto problémem trpěla přeshraniční spolupráce zejména v minulosti, přesto tento problém zčásti přetrvává i nyní. Na druhé straně, v současné době přibývá řada lidí, kteří se s polskými subjekty dokážou dorozumět i jinými jazyky a navíc některé portály umístěné

na internetových stránkách nabízí k výběru více jazykových verzí. Objevují se i názory, že subjekty v polské části jsou občas nespolehliví při realizaci společných aktivit a věnují se spíše aktivitám svým. Porovnáme-li schválené projekty z hlediska žadatelů, nejvíce žádostí pocházelo od obcí a měst na obou stranách hranice.

Srovnáme-li období let 2004-2006 s obdobím, kdy Česká republika čerpala z programu Phare CBC (konkrétně období 1995-1998), pak zjistíme, že došlo k mírnému poklesu přeshraniční spolupráce. V letech 1995-1998 bylo Evropskou komisí z programu Phare CBC uvolněno na projekty na české straně okolo 29 mil. €. Finanční prostředky směřovaly celkem do 9 oblastí a bylo odsouhlaseno celkem 186 projektů včetně mikroprojektů, přičemž v rámci Fondu malých projektů bylo ke spolufinancování odsouhlaseno 147 malých projektů.⁸¹ V období 2004-2006 bylo na české straně podpořeno 155 projektů, z nichž 121 bylo realizováno prostřednictvím Fondu malých projektů. I přesto, že v daném období bylo na české straně schváleno více projektů než po vstupu ČR do EU, domnívám se, že je spolupráce významná. Zejména česko-saská přeshraniční spolupráce je v Euroregionu Nisa stále intenzivnější a řada vzájemných vazeb má již svou historii (např. spolupráce škol či měst Hrádek nad Nisou-Žitava).

Vezmeme-li však v úvahu, že minulé období bylo pro Českou republiku krátké, lze říci, že se jednalo pouze o jakousi přípravu na další programové období, které dává všem stranám možnost více se realizovat a zapojit. Obzvláště v aktuálním programovém období 2007-2013 došlo k řadě změn oproti předchozí iniciativě, a tak mají subjekty možnost spolupráci více zlepšovat. Nyní mají žadatelé možnost opět využívat finanční podporu z EU. Subjekty mají možnost získat dotaci až ve výši 85 % celkových způsobilých výdajů projektu. Další změnou je zvýšení významu přeshraniční spolupráce, společná dvojjazyčná žádost či rozpočet a platby v EUR. Financovány budou takové projekty, jež mají přeshraniční dopad. Přínos z realizace projektu tak musí mít obě strany hranice. Zároveň obdrží dotaci pouze takové projekty, které splní dvě ze čtyř následujících podmínek: společná příprava projektu, společná realizace, společný personál projektu a společné financování. Podílet se tak musí minimálně jeden partner z každé země. Vzhledem k těmto změnám, zejména pak například zvýšení hranice dotace ze 75 % na 85 % bude motivací pro řadu nových subjektů, aby připravovaly a žádaly o schválení nových projektů. Z mého

⁸¹ GALESKI, M.; WATTEROTT, G. et al. *Cross Border Co-operation 1991 – 1999 of Germany, Czech Republic, Poland: creating new history*. 2000, s. 30.

pohledu by se však měli uskutečňovat pouze ty projekty, jež si kladou za cíl opravdovou změnu, podporu či zlepšení. Snahou v tomto novém období by mělo být oddělení skutečně kvalitních a záslužných projektů od těch, které jsou plánované pouze z hlediska možnosti získání finančních prostředků.

Při zhodnocení, zda projekty směřovaly do oblastí, které podporu nejvíce potřebují, lze konstatovat, že víceméně ano. Spolupráce v těchto oblastech skutečně existuje a snahou je neustálé zlepšování. Největší důraz v daném období byl kladen na zlepšení dopravní a jiné infrastruktury, rozvoj cestovního ruchu či zlepšení spolupráce v oblasti lidských zdrojů. Přeshraniční spolupráce se pak méně věnovala životnímu prostředí.

Cíle, jež si euroregion stanovil, byly splněny. Na počátku vzniku tohoto uskupení bylo hlavním cílem odstranění negativních vlivů státní hranice a jejich přeměna na místo pro setkávání lidí. Spolupráce si kladla za cíl zejména podporu a zlepšení životního prostředí. Tento cíl byl splněn již při realizaci projektů z programu předvstupní pomoci Phare CBC. Rozplynuly se i předsudky obyvatel žijících v pohraničí o sousedních národech a díky spolupráci došlo a zároveň dochází k různým aktivitám v oblasti kultury, umění či sportu. Dalším cílem bylo zlepšení dopravní infrastruktury. I tohoto cíle bylo dosaženo prostřednictvím projektů z Phare CBC. I nadále se v dopravní obslužnosti vyskytují problémy, které je třeba řešit. Velkým problémem je zejména nedostatečné množství finančních prostředků. V současné době je cílem zejména spolupráce podnikatelských subjektů, podpora hospodářského růstu a růstu životní úrovně. Spolupráce například v kulturních a dalších společenských oblastech existuje, nicméně spolupráce mezi jednotlivými podnikatelskými subjekty příliš intenzivní není. V této oblasti funguje zejména česko-polská spolupráce hospodářských komor, jež se snaží spolupráci mezi podnikatelskými subjekty posílit. Stejně tak česko-saská spolupráce, která se snaží vytvořit databázi kooperujících firem a podpořit tak podnikatelské subjekty a spolupráci mezi nimi.

Z množství plánovaných a již uskutečněných aktivit lze konstatovat, že přeshraniční spolupráce v rámci euroregionu funguje. Z mého pohledu ale spíše na česko-německé straně než na česko-polské.

6.5 Návrhy na další spolupráci v budoucnosti

Z množství realizovaných projektů je zřejmé, že přeshraniční spolupráce na území Euroregionu Nisa má za sebou kus obrovské a prospěšné práce. Každým rokem je možné projekty realizovat zejména díky finanční podpoře z EU. Důraz by měl být kladen nejenom na velké investiční projekty, které se snaží především o výstavbu či modernizaci infrastruktury, ale potřeba je zaměřit se také na mikroprojekty, které mají přímý dopad na obyvatele.

Jako první považuji za nedostačující spolupráci ve zdravotní a sociální sféře. Přestože je spolupráce zdravotníků a dalších pracovníků v této oblasti na území ERN považována za velmi důležité téma, prozatím se takové to projekty příliš nevyskytovaly. Na česko-polské i česko-německé straně probíhaly v období 2004-2006 v rámci mikroprojektů pouze dvě Konference Veřejného zdraví ERN, na kterých byly představeny systémy ochrany a podpory veřejného zdraví. Cílem měla být vzájemná přeshraniční spolupráce zaměřená zejména na řešení krizových situací. Přestože v aktuálním programovém období probíhá projekt na zlepšení spolupráce hasičů a dalších záchranných jednotek, nebyla do této doby tato problematika příliš řešena. Při srovnání počtu projektů z ostatních oblastí je spolupráce prozatím opravdu nedostatečná.

Jako další oblastí, na kterou by se měla spolupráce více zaměřit, je ochrana životního prostředí. V této oblasti sice projekty realizovány jsou, nicméně daleko více projektů proběhlo v době před vstupem ČR do EU, kdy česká strana využívala dotace z programu Phare CBC. V aktuálním období se v rámci česko-saské spolupráce realizují projekty, jež mají za úkol vyřešit povodňové škody způsobené v roce 2010. I přesto by se této oblasti měla přeshraniční spolupráce nadále více věnovat.

Vzhledem k tomu, že je cestovní ruch dynamicky rozvíjející se odvětví, které je schopné přispět k regionálnímu rozvoji i k rozvoji celého hospodářství, měl by se Euroregion Nisa do budoucna zaměřit na oblast nabízených služeb. Dojít by mělo zejména k větší kooperaci jednotlivých podniků cestovního ruchu a ke zvýšení nabídky a pestrosti nabízených služeb. Zároveň je důležité, aby se podniky zaměřily nejen na pestrost služeb, ale také na to, aby cena služeb odpovídala jejich kvalitě. Spolupracovat by tak měly například cestovní kanceláře v jednotlivých částech, které by turistům nabízely komplexní balíčky služeb CR na jednotlivých územích ERN či organizovaly výlety po celém území euroregionu. Další možností je pořádání společných veletrhů a výstav cestovního ruchu,

kde by měly jednotlivé regiony možnost vzájemně se prezentovat a nabízet tak turistům vhodná místa pro trávení volného času.

V oblasti dopravy je potřeba do budoucna zaměřit se na rozvoj příhraničního dopravního systému. Jedná se zejména o zlepšení kvality pozemních komunikací či zlepšení některých úseků železničních tratí, rozvoj dopravní obslužnosti v polsko-českém příhraničí a modernizace železniční dopravy. Přeshraniční spolupráce by měla propojit důležitá místa v jednotlivých částech, jež by přispěla rovněž k rozvoji jednotlivých regionů i k rozvoji cestovního ruchu. Spolupráce by neměla zapomínat ani na rozvoj hraničních přechodů, zejména pro dopravu zboží.

V oblasti vzdělávání bylo realizováno mnoho projektů, které hodnotím za velmi přínosné. Jednalo se zejména o spolupráci škol či vzdělávání pedagogických pracovníků. Jako důležité považuji zejména více motivovat studenty k možnosti studiu na univerzitách v ERN. Dle mého názoru, spousta studentů nemá vůbec ponětí, že mají příležitost studovat na univerzitách v jednotlivých částech euroregionu. Je zde tedy zatím nevyužitý potenciál pro přeshraniční projekty. Nadále doporučuji věnovat se výměnným pobytům, které jsou mezi studenty velmi oblíbené a navíc prospěšné.

Vzhledem k tomu, že dopady přeshraniční spolupráce se přímo dotýkají samotných občanů, považuji za nutné jejich větší zapojení do spolupráce či lepší prezentaci samotného euroregionu za účelem zvýšení povědomí o jeho existenci mezi obyvateli. Jak vyplynulo z dotazníků, občané o této problematice příliš nevědí, přestože se jich velmi týká. Zároveň nemají příliš velkou motivaci se o informace a aktivity zajímat. Euroregion by se měl více zaměřit na práci s veřejností, aby přeshraniční spolupráce směřovala opravdu do oblastí, které mají přímý vliv na životní podmínky místních obyvatel.

Za velmi žádoucí považuji zlepšení vzájemné komunikace a spolupráce soukromého a veřejného sektoru. Výše zmíněný projekt úřadu práce, mladých absolventů a praxe v konkrétních podnicích, který měl mezi účastníky velký úspěch, doporučuji realizovat na více místech. Dochází tak ke zvýšení kvalifikace účastníků a k jejich přípravě na budoucí povolání. Intenzivnější spolupráce by měla být také mezi školami, vzdělávacími institucemi a konkrétními podniky. I přes výše zamítnutý projekt podnikatelského inkubátoru by se měl euroregion pokusit o vytvoření společného centra pro setkávání podnikatelů z jednotlivých částí. Střetávání podnikatelů ve společném centru pak pomáhá při výměně zkušeností a zvyšuje možnost vzájemné kooperace mezi nimi.

V podkapitole o právním postavení euroregionu byla zmínka, že ERN nemá vlastní právní subjektivitu. Tu mají pouze jednotlivá komunální sdružení, která mají svou vlastní strukturu a hospodaření. Pokud by došlo k vytvoření společného právního subjektu, stal by se euroregion skutečnou přeshraniční strukturou a spolupráce by byla jistě efektivnější a na vyšší úrovni. Z tohoto důvodu by se euroregion měl pokusit o vytvoření společného právního subjektu. V současné době je tento cíl jednou z priorit ERN, zejména česká strana usiluje a v nejbližších letech bude usilovat o založení takového jednotného subjektu.

Pro přeshraniční spolupráci je velmi důležité, aby se aktivity odvíjely přímo od potřeb a zájmů měst, obcí a zejména od jejich obyvatel. Probíhá-li spolupráce mezi jednotlivými stranami pouze z důvodu získání dotace z EU, pak není spolupráce do jisté míry tolik prospěšná. Občas se tak stane, že jeden z partnerů je zapojen pouze formálně. Partneři by se však měli podílet na jednotlivých aktivitách společně. Jednotlivé části euroregionu by se tak měli do projektů zapojovat nejenom formálně a za účelem získání finančního příspěvku, ale především za účelem společného řešení aktuálních situací v jednotlivých oblastech.

Vezmeme-li v úvahu ostatní činnosti ERN, pak dle mého názoru se právě česká část angažuje nejvíce. Nejenže nyní usiluje o vytvoření společného evropského celku, snaží se o vybudování centra pro setkávání podnikatelů a zároveň se věnuje spolupráci mezi vysokými školami. Z ostatních činností je to zejména aktualizace statistických údajů za jednotlivé části ERN, vydávání řady publikací či pořádání soutěže Cena ERN, jež se snaží najít nejvýznamnější přeshraniční projekty. I německá a polská část několik publikací vydává, ovšem neposkytují takový souhrn aktuálních informací jako ČSÚ.

V následující části textu jsem se pokusila navrhnout dva projekty, které by mohly přispět k další spolupráci.

Jak již bylo několikrát výše zmíněno, lidé nemají příliš informací o euroregionu, stejně tak o jeho cílech a činnostech. Velká část respondentů v rámci mého šetření slyšela pouze o několika projektech a zároveň o problematice přeshraniční spolupráce příliš informací nemají. Z tohoto důvodu je důležitá komunikace obyvatel s možnými nositeli projektů, jež jsou zejména obce.

Jedním z projektů, který by mohl být v dalších letech realizován, je projekt pod názvem „Euroregion Nisa – poznejte blíže jeho aktivity“. Cílem projektu by mělo být seznámení veřejnosti s činnostmi euroregionu a objasnění jeho úlohy v přeshraniční spolupráci.

V rámci projektu by mohly být uskutečněny semináře a veřejná jednání, vydání publikačních materiálů a jejich umístění na viditelných místech či pořádání besed pro školy. Přímou od samotných občanů by měl euroregion možnost dovědět se jejich přání, případně jejich vlastní návrhy na další možnosti spolupráce. Přínosem projektu by bylo zvýšení informovanosti veřejnosti a hledání nových cest a forem spolupráce. Dalšími projekty, které by mohly přispět ke zvýšení povědomí obyvatel o činnostech euroregionu v přeshraniční spolupráci, je společné vydávání informačních novin, které by obyvatele informovaly o novinkách, projektech a dalších aktivitách euroregionu. Zajímavým projektem by mohlo být založení společného rádia, které by rovněž poskytovalo aktuální informace ze všech tří částí euroregionu.

Vzhledem k tomu, že na celém území euroregionu není příliš příznivá situace na trhu práce (vysoká nezaměstnanost, malá kooperace ekonomických subjektů), mohla by být zajímavým a prospěšným projektem spolupráce středních a vysokých škol, úřadu práce a podnikatelských subjektů na obou stranách hranice. Projekt s názvem „Pracovní příležitost pro každého v Euroregionu Nisa“ by mohl zajistit praxi či stáže studentům v podnikatelském subjektu v sousední zemi za účelem osvojení nových znalostí a dovedností. Po skončení studia by v případě zájmu ze strany daných firem měli absolventi možnost přímo do těchto firem nastoupit. Další možností je zajištění zvýšení kvalifikace či rekvalifikace nezaměstnaným úřadem práce přímo v podnikatelském subjektu v sousední zemi. Přínosem projektu by bylo snížení nezaměstnanosti, získávání nových zkušeností a větší kooperace jednotlivých podniků, škol a úřadů práce.

Další zajímavé a významné projekty se dají realizovat v mnoha dalších oblastech. Je jenom na jednotlivých partnerech, jak využijí šanci vzájemně spolupracovat.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo na základě vývoje přeshraniční spolupráce, euroregionů a finanční podpory objasnit jejich úlohu v EU. Na konkrétním příkladu Euroregionu Nisa, na základě jeho socioekonomických charakteristik a realizovaných aktivit bylo cílem poukázat na důležitost přeshraniční spolupráce a navrhnout potřebné kroky k jejímu zlepšení v příštích letech.

Z historického vývoje je patrné, že přeshraniční spolupráce existuje v Evropě již od 50. let 20. století, nicméně EU se jí začala zabývat více až v okamžiku, kdy k ní přistoupily členské státy s méně rozvinutými regiony. Postupně narůstal nejen její význam, ale také význam regionální politiky, jež hraje v rozvoji regionů významnou úlohu.

Jednou ze zásad EU je, že pro rovnoměrný rozvoj jednotlivých regionů by neměly být státní hranice překážkou. Hranice oddělující jednotlivé státy představovaly na území euroregionů kdysi obrovské bariéry bránící v rozvoji oblastí nacházejících se v příhraničí. Při vstupu ČR a Polské republiky do EU v roce 2004 ztrácela hranice postupně na významu a se vstupem do Schengenského prostoru státní hranice téměř úplně zanikla.

Díky přeshraniční spolupráci a uskutečňování přeshraničních aktivit na území euroregionů postupně docházelo k odbourávání předsudků místních obyvatel, k postupnému zlepšování vzájemných vztahů a k rozvíjení zaostalých či málo rozvinutých oblastí za účelem rozvoje hospodářství a zlepšení životních podmínek.

Se zavedením iniciativy Společenství Interreg a dalších nástrojů pro podporu přeshraniční spolupráce došlo rovněž k nárůstu přeshraničních struktur v členských i nečlenských státech EU. Motivací k jejich vytvoření byla zejména vidina finanční podpory a tím možnost více rozvíjet přeshraniční spolupráci uvnitř i vně EU.

Důkazem, že EU přikládá přeshraniční spolupráci stále větší význam, je rostoucí výše finanční podpory v rámci iniciativy Interreg, zejména pak části A podporující přímou přeshraniční spolupráci. Původní výše dotace poskytnutá v rámci Interreg I (1990-1993) se z 1,082 mld. eur vyšplhala na 2,562 mld. eur pro Interreg IIA (1994-1999) a v rámci Interreg IIIA (2000-2006) bylo na přeshraniční spolupráci vyčleněno až 3,266 mld. eur. Z rostoucí výše finanční podpory je zřejmé, že EU v každém období klade na rozvoj

přeshraniční spolupráce stále větší důraz a poskytuje stále větší množství finančních prostředků.

Také na území České republiky byl zaznamenán rozvoj přeshraniční spolupráce. Důkazem je nejen nárůst počtu euroregionů od počátku 90. let, jež pokrývají celé hraniční území státu, ale také rostoucí výše příspěvků z fondů EU, které jsou představiteli euroregionů používány na rozvoj přeshraničních aktivit.

Na území Euroregionu Nisa probíhá přeshraniční spolupráce mezi Českou republikou, Polskem a Svobodným státem Sasko. Jedná se tak o víceúrovňovou spolupráci, která je mnohdy efektivnější než řešení konkrétních problémů jednotlivými státy zvlášť. Z charakteristik jednotlivých národních částí je zřejmé, že mají mnoho společného, nicméně lze mezi nimi nalézt i odlišnosti. Zejména společné specifické problémy se partnerské státy ERN snaží s pomocí finanční podpory EU řešit společnými přeshraničními aktivitami.

Z množství realizovaných projektů v minulých letech je patrné, že přeshraniční spolupráce na území ERN má za sebou již kus prospěšné práce. Spolupráce měst, obcí a ekonomických subjektů je významná zejména v oblastech cestovního ruchu, dopravní infrastruktury, vzdělání a školství či v oblasti regionálního rozvoje. Přesto jsou tu i oblasti, kde je spolupráce potřebná a prozatím nepříliš rozvíjena. Jedná se například o spolupráci soukromého a veřejného sektoru, zdravotní a sociální sféru či oblast životního prostředí. Spolupráce v nich sice existuje, nicméně k dalšímu regionálnímu a hospodářskému rozvoji je potřeba ji neustále prohlubovat.

Lze konstatovat, že spolupráce v rámci euroregionu funguje a směřuje do oblastí, které ji potřebují. Stejně tak i cíle, které si euroregion v rámci své činnosti stanovil, byly splněny. Jednalo se zejména o eliminace negativních vlivů státních hranic, zlepšení životních podmínek a společný rozvoj hospodářského potenciálu euroregionu.

I přes výše uvedená fakta existují ve spolupráci nedostatky, jimiž jsou především malé zapojení obyvatel do přeshraničních aktivit, občasné zapojení partnerů do projektů pouze formálně z důvodů získání dotace z EU či chybějící zkušenosti žadatelů při vyplňování projektových žádostí. Z těchto důvodů je potřeba zaměřit se nejen na samotné projekty, ale také na další činnosti, jež přispějí k dalšímu rozvoji přeshraniční spolupráce. Zejména aktuální programové období 2007-2013 představuje příležitost pro jednotlivé žadatele tyto nedostatky odstranit, neboť jednou z podmínek pro získání dotace je spolupráce minimálně

jednoho subjektu z obou stran hranice. Je zřejmé, že právě možnost získat dotace budou velkou motivací pro nové žadatele i tvůrce přeshraničních projektů. Dbát by ovšem měli nejen na výši příspěvku, ale také na kvalitu zpracovávaných projektů, stejně tak na přeshraniční dopad, jež má být přínosem pro celkový rozvoj regionu.

Při srovnání aktivit jednotlivých částí lze dospět k názoru, že nejvíce se angažuje zejména česká strana. Vyplývá to především ze shromažďování a aktualizace statistických dat o všech členech euroregionu, vydávání řady publikací, ze snahy přeměnit euroregion ve společný evropský subjekt či vytvořit místo pro vzájemné setkávání podnikatelů z jednotlivých částí. Je třeba mít na paměti, že všechny partnerské státy by se měly spolupráce přes státní hranice účastnit, neboť jen tehdy bude skutečně prospěšná a užitečná. Je především na samotných členech euroregionu, jak potenciál v jednotlivých oblastech a příležitost vzájemně spolupracovat v budoucnosti využijí.

Euroregion Nisa je tak ukázkou toho, že přeshraniční spolupráce a aktivity v ní uskutečňované nabývají na stále větším významu a hrají v současné době důležitou roli. Jsou to zejména finanční prostředky z fondů EU, které napomáhají při rozvoji hraničních oblastí a tím vytvářejí lepší podmínky pro integraci EU. Je tedy zřejmé, že přeshraniční spolupráce je důležitým nástrojem v integračním procesu EU.

Seznam použité literatury

Citace

Abeceda fondů Evropské unie 2007-2013. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007. 28 s. ISBN 978-80-254-0319-8.

AEBR. *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci*. 3. aktualiz. vyd. Brusel: Evropská komise, 2000. 383 s. Dostupný také z WWW: <http://www.aebr.eu/files/publications/lace_guide.cz.pdf>.

Akademické koordinační středisko v Euroregionu Nisa (ACC) [online]. Mezinárodní vzdělávací platforma pro strojírenství: Liberec, 2009 [cit. 2011-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://acc-ern.tul.cz/cs/projekty>>.

Asociace evropských příhraničních regionů [online]. Klatovy: Euroregion Šumava – jihozápadní Čechy, 2010 [cit. 2010-12-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.euregio.cz/euregio/index.php?page=31&id=302&lang=cz&r=22&task=on>>.

BRANDA, P. *Benchmarkingová analýza euroregionů v Evropě, 2010* [online]. Komparace Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa s euroregiony na belgicko-nizozemsko-německé hranici: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [cit. 2011-03-06]. 121 s. Dostupný z WWW: <http://www.ern.cz/analyza/cz/files/Benchmarkingova_analyza_euroregionu_Evropa.pdf>.

Cíl 3 – Evropská územní spolupráce [online]. Praha: CRR ČR, 2010 [cit. 2010-12-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.crr.cz/cs/programy-eu/obdobi-2007-2013/cil-3-evropska-uzemni-spoluprace/>>.

Cíl 3 na podporu přeshraniční spolupráce 2007-2013 mezi Svobodným státem Sasko a Českou republikou – Fondy EU [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj [cit. 2011-01-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/26d8a178-399a-4aa3-87ae-551f769d59e4/Cil-3-na-podporu-preshranicni-spoluprace-2007---20>>.

Česko. Evropská rámcová úmluva o přeshraniční spolupráci obcí a úřadů ze dne 21. května 1980. In *Sbírka mezinárodních smluv České republiky*. 2000, částka 39, s. 1445. Dostupný také z WWW: <http://www.radaevropy.cz/dokumenty/Sm00_094.pdf>.

Česko. Zákon č. 248 ze dne 29. června 2000 o podpoře regionálního rozvoje. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 73, s. 3550. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2000/sb073-00.pdf>>.

Česko. Zákon č. 17 ze dne 5. prosince 1991 o životním prostředí. In *Platná legislativa Ministerstva životního prostředí*. 1991. Dostupný z WWW: <<http://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf/d79c09c54250df0dc1256e8900296e32/5b17dd457274213ec12572f3002827de?OpenDocument>>.

Doprava v Libereckém kraji [online]. Odbor dopravy Krajského úřadu Libereckého kraje, 2007 [cit. 2011-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.kraj-lbc.cz/public/doprava/prezentace07/index.html>>.

European Charter for Border and Cross-border Regions [online] Gronau: Asociace evropských příhraničních regionů, 2004 [2010-11-22]. 13 s. Dostupný z WWW: <http://www.aebr.eu/files/publications/Charta_Final_071004.gb.pdf>.

Euroregion Nisa chystá polyfunkční inkubátor [online]. Liberec: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2009 [cit. 2011-04-14]. Dostupný z WWW: <http://www.ern.cz/index.php?D=1&cmd=33&file=NewsArticles_1.0.0&view=1&category=&id=188>.

Evropská unie regionům. 1. české vyd. Praha: Delegace Evropské komise v ČR, 2002. 46 s. ISBN 80-238-8523-5.

Evropská územní spolupráce - Cil 3 [online]. Praha: Centrum pro regionální rozvoj ČR, 2008-2009 [cit. 2010-12-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.cil3.cz/>>.

FMP Euroregion Nisa česko-polský program [online]. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2002 - 2011 [cit. 2011-01-04.]. Dostupné z WWW: <<http://www.neisse-nisa-nysa.org/index.php?id=38&L=1>>.

FMP Euroregion Nisa sasko-český program [online]. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2002 - 2011 [cit. 2011-01-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.neisse-nisa-nysa.org/index.php?id=39&L=1>>.

Fondy EU: Glosář základních pojmů. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, Odbor vnějších vztahů, 2005. 79 s. ISBN 80-239-6121-7.

GALESKI, M.; WATTEROTT, G. et al. *Cross Border Co-operation 1991 – 1999 of Germany, Czech Republic, Poland: creating new history*. Jelenia Góra: Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa, 2000. 31 s. ISBN 83-911975-2-2.

Hlavní ukazatele regionálních účtů [online]. Praha: Český statistický úřad, 2010-11-30 [cit. 2011-03-16]. Dostupné z WWW:
<<http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.volba?titul=Hlavn%ED%20ukazatele%20region%E1ln%EDch%20%FA%E8t%F9&mypriznak=RC&typ=2&proc=rocenka.presmsocas&mylang=CZ&jak=4>>.

Hospodářský profil spolkové země Svobodný stát Sasko [online]. Praha: BusinessInfo.cz, 2010-09-13 [cit. 2011-04-11]. Dostupné z WWW:
<<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/nemecko/hospodarsky-profil-freistaat-sachsen/1000636/50094/#postavavyvoj>>.

CHVOJKOVÁ, A.; KVĚTOŇ, V. et al. *Finanční prostředky fondů EU v programovacím období 2007-2013*. 1.vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku, 2007. 181 s. ISBN 978-80-86684-43-7.

JEŘÁBEK, M. *České pohraničí: Bariéra nebo prostor zprostředkování?* 1. vyd. Praha: Academia, 2004. 296 s. ISBN 80-200-1051-3.

Kompendium přeshraničních projektů - Tvoříme budoucnost: Euroregion Nisa 1991-2001. Liberec: Euroregion Nisa, 2001. 78 s.

Local Data Bank [online]. Regional accounts: Gross domestic product (current prices). Wrocław: Central Statistical Office, 2010 [cit. 2011-03-16]. Dostupný

z WWW:<http://www.stat.gov.pl/bdlen/app/dane_podgrup.hier?p_id=258336&p_token=864404721>.

Nová regionální politika. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2002. 91 s. ISBN 80-903064-1-1.

Okresy Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa: grafy, kartogramy. Liberec: ČSÚ, 46 s.

OP Přeshraniční spolupráce Česká republika-Polská republika 2007-2013 – Fondy EU [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj [cit. 2011-01-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/3b41b560-6b6c-4a29-bf1b-4a6e3c0be20e/OP-Preshranicni-spoluprace-Ceska-republika---Polsk>>.

Organizační struktura [online]. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa Nysa [cit. 2011-01-04]. Dostupné z WWW:<<http://www.neisse-nisa-nysa.org/index.php?id=38&L=1>>.

PEŠEK, P. *Podpora rozvoje problémových regionů a předvstupní pomoc Evropské unie.* 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2001. 163 s. ISBN 80-7044-379-0.

POŠTOLKA, V.; BRANDA, P. *Přeshraniční spolupráce, euroregiony a Euroregion Nisa.* Recenzovaný vědecký časopis [online]. 2009, roč. 3., č. 1 [cit. 2010-23-12], s. 2. Dostupný z WWW: <<http://www.regionalni-studia.vse.cz/4.pdf>> . ISSN 1803-1471.

Program Phare CBC: Cross-Border Co-operation – přeshraniční spolupráce: informační brožura. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 1998.

Programy 2007-2013 - Fondy EU [online]. Praha Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 2011-01-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2007-2013>>.

Projekt Nové Hřebenovky získal 1 mil. EUR [online]. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2011 [cit. 2011-04-14]. Dostupný z WWW: <http://www.ern.cz/index.php?D=1&cmd=33&file=NewsArticles_1.0.0&view=1&category=&id=408>.

Průvodce fondy Evropské unie. Praha: Odbor vnějších vztahů, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2006. 237 s. ISBN 80-239-6891-2.

Regional Accounts VGRdL [online]. Gross domestic product, gross value added on Germany on NUTS3 – Level 1992, 1994 to 2008. Stuttgart: Statistický úřad Baden-Württemberg, 2010-07-21 [cit. 2011-03-16]. Dostupný z WWW: <http://www.vgrdl.de/Arbeitskreis_VGR/ergebnisse.asp?lang=en-GB>.

SKOKAN, K. *Evropská regionální politika: v kontextu vstupu České republiky do Evropské unie*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2003. 113 s. ISBN 80-7329-023-5.

Skupiny expertů Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa [online]. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2008 [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.ern.cz/?D=10>>.

Statistická ročenka 2003. Český statistický úřad, Krajská reprezentace Liberec, 2004. 176 s.

ŠVEHLOVÁ, K. *Euroregiony na česko-německé hranici*. Liberec: Český statistický úřad, Krajská reprezentace Liberec, 2004. 144 s. ISBN 80-250-0941-6.

Úspěšným projektům ani hranice nebrání CZ-DE. Liberec: Krajský úřad Libereckého kraje, Odbor hospodářského a regionálního rozvoje. 24 s.

Úspěšným projektům ani hranice nebrání CZ-PL. Liberec: Krajský úřad Libereckého kraje, Odbor hospodářského a regionálního rozvoje. 18 s.

Základní statistické údaje ERN - 2009 [online]. Liberec: ČSÚ, 2011-03-14 [cit. 2011-03-16]. Dostupný z WWW: <http://czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern>.

Bibliografie

Ceny w Euroregionie Nysa 2010 [online]. Wrocław: Statistický úřad ve Wrocławu, 2010 [cit. 2011-04-10], 40 s. Dostupný z WWW:

<http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/wroc/ASSETS_Euroregiony_ceny_2010.pdf>.

Katalog aktuálních přeshraničních problémů: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Hrádek nad Nisou, 2003. 79 s.

Konference 10 let Euroregionu – Neisse-Nisa-Nysa 1991 - 2001. Liberec: Euroregion Nisa, 2001. 77 s.

Program rozvoje česko-polské přeshraniční spolupráce. Liberec: Euroregion Nisa, 1999. 32 s.

Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006 - 2020. Liberec: Krajský úřad Libereckého kraje, odbor hospodářského a regionálního rozvoje, 2007. 136 s. Dostupný z WWW:

<http://www.kraj-lbc.cz/public/orlk/plna_verze_645b76202e.pdf>.

Strukturální fondy EU [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 2010-11-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/>>.

Working for the regions. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004. 36 s. ISBN 92-894-7332-0. Dostupný také z WWW: <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/27/working2004_en.pdf>.

ZICH, F. Přeshraniční vlivy působící na místní společenství České republiky II. In LAŠTOVKOVÁ, J. *Euroregiony na hranicích České republiky*. 1. vyd. Ústí nad Labem, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2005. s. 34-56. ISBN 80-7044-721-4.

Seznam příloh

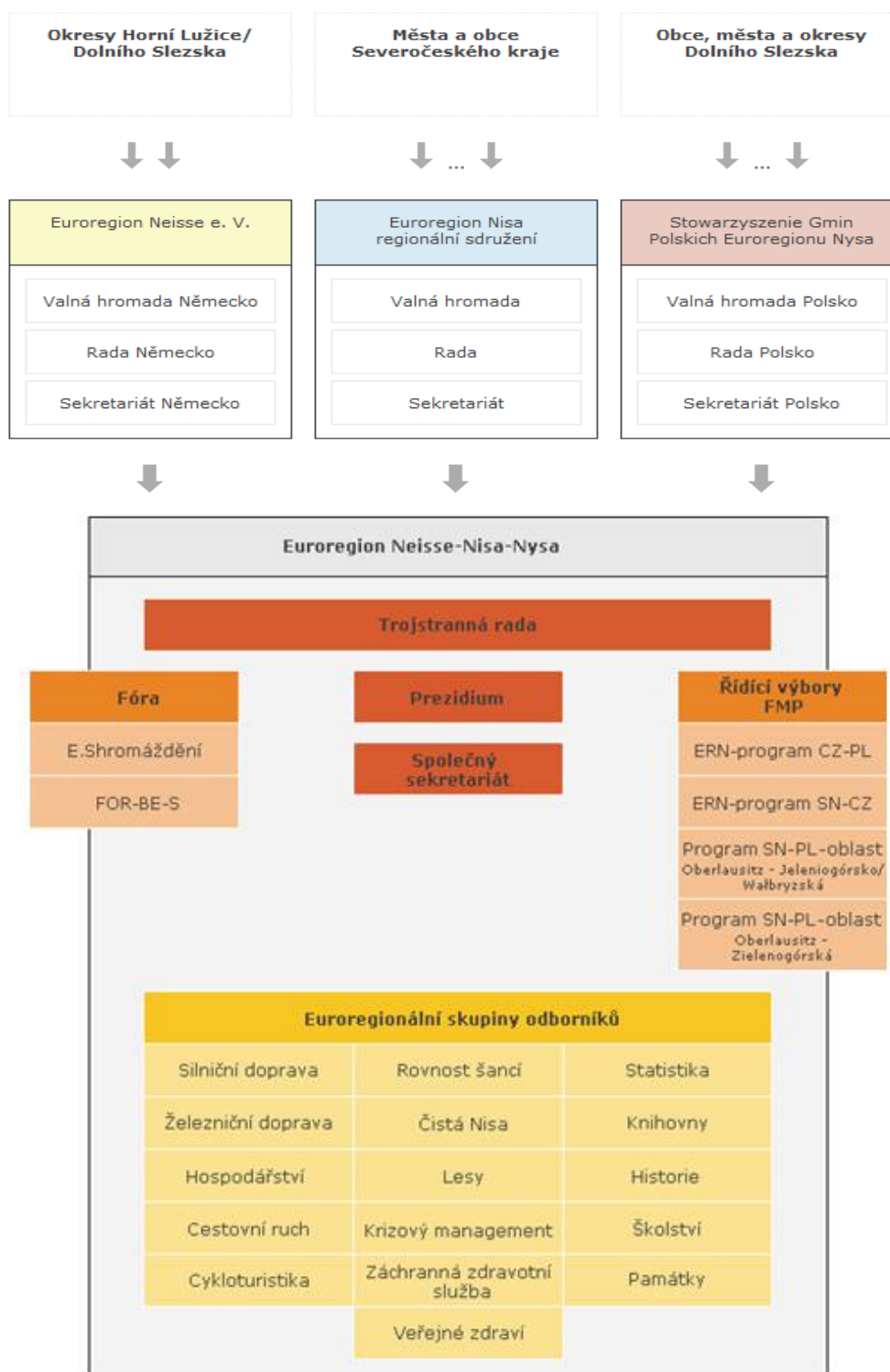
Příloha A: Euroregiony na území ČR dle data jejich vzniku	113
Příloha B: Organizační struktura Euroregionu Nisa.....	114
Příloha C: Členské obce Euroregionu Nisa	115
Příloha D: Vývoj HDP české a polské části v běžných cenách v národních měnách	116
Příloha E: Hraniční přechody na území Euroregionu Nisa	117
Příloha F: Ubytovací zařízení a počet přenocování v Euroregionu Nisa	118
Příloha G: Dotazník.....	119
Příloha H: Přehled schválených projektů dle jednotlivých opatření v rámci Iniciativy INTERREG IIIA 2004-2006	121

Příloha A: Euroregiony na území ČR dle data jejich vzniku

Euroregion	Datum vzniku	Partnerský stát
Nisa	21.12. 1991	Německo, Polsko
Labe	24. 6. 1992	Německo
Krušnohoří	18. 12. 1992	Německo
Egrensis	3. 2. 1993	Německo
Šumava	20. 9. 1993	Německo, Rakousko
Glacensis	5. 12. 1996	Polsko
Praděd	2. 7. 1997	Polsko
Těšínské Slezsko	22. 4. 1998	Slovensko, Polsko
Silesia	20. 9. 1998	Polsko
Beskydy	9. 6. 2000	Polsko, Slovensko
Pomoraví	23. 6. 1999	Rakousko, Slovensko
Bílé Karpaty	30. 7. 2000	Slovensko
Silva Nortica	28. 5. 2002	Rakousko

Zdroj: Strukturální fondy EU: <<http://www.strukturalnifondy.info/clanek.php?clanek=353>>, vlastní zpracování.

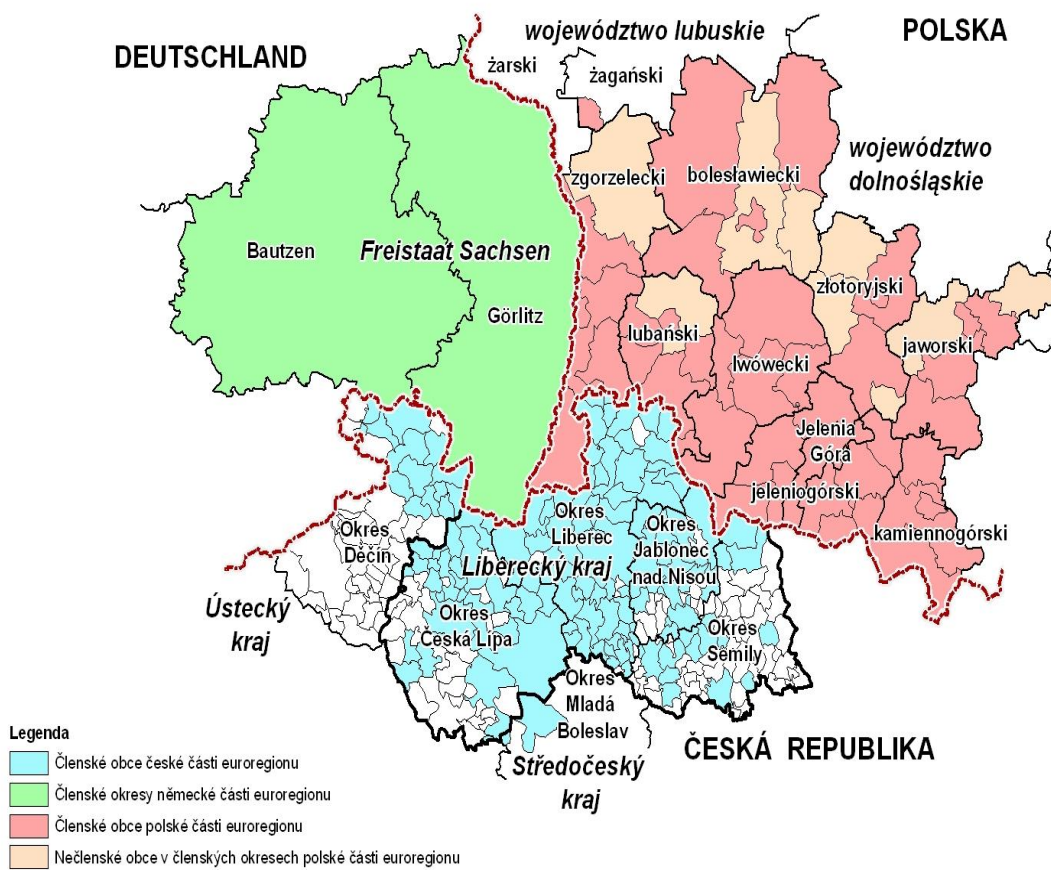
Příloha B: Organizační struktura Euroregionu Nisa



Zdroj: Euroregion Nisa: <<http://www.neisse-nisa-nysa.org/index.php?id=64&L=1>>.

Příloha C: Členské obce Euroregionu Nisa

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa k 31. 12. 2009



Zdroj: ČSÚ: <http://www.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/euroregion_nisa_ps>.

Příloha D: Vývoj HDP české a polské části v běžných cenách v národních měnách

Liberecký kraj	2005	2006	2007	2008
HDP v běžných cenách v mil.Kč	104 689	109 657	114 071	112 276
HDP v běžných cenách v Kč	244 447	255 133	263 987	257 638

Zdroj: ČSÚ, Regionální účty:

<<http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.volba?titul=Hlavn%ED%20ukazatele%20region%E11n%EDch%20%FA%E8t%F9&mypriznak=RC&typ=2&proc=rocenka.presmsocas&mylang=CZ&jak=4>>.

Podregion Jeleniogórski	2005	2006	2007	2008
HDP v běžných cenách v mil. zł	12 202	12 733	13 922	15 241
HDP v běžných cenách v zł	20 853	21 852	23 988	26 342

Zdroj: Centrální statistický úřad ve Varšavě:

<http://www.stat.gov.pl/bdlen/app/dane_podgrup.hier?p_id=258336&p_token=864404721>.

Příloha E: Hraniční přechody na území Euroregionu Nisa

Hraniční přechody ČR - Polsko	Druh
Hrádek nad Nisou - Porajów	silniční
Kunratice – Bogatynia	silniční
Habartice – Zawidów	silniční
Srbská – Miłoszów	silniční
Nové Město pod Smrkem – Czerniawa Zdrój	silniční
Harrachov - Jakuszyce	silniční
Frýdlant v Čechách - Zawidów	železniční
Harrachov – Jakuszyce – Szklarska Poreba	železniční
Višňová – Wigancice Zytawskie	turistický
Andělka – Lutogniewice	turistický
Černousy/Ves - Zawidów	turistický
Jindřichovice pod Smrkem – Swiecie	turistický
Smrk – Stóg Izerski	turistický
Jizerka – Orle	turistický
Harrachov – Polana Jakuszycka	turistický
Vosecká bouda (Tvarožník) - Szrenica	turistický

Hraniční přechody ČR - SRN	Druh
Petrovice – Lückendorf	silniční
Hrádek nad Nisou – Zittau	železniční
Dolní Světlá Waltensdorf	turistický
Dolní Světlá – Jonsdorf	turistický
Krompach – Oybin/Hain	turistický
Petrovice (Lví buk) – Lückendorf	turistický
Česká brána – Neu Hartau	turistický
Hrádek Nad Nisou – Neu Hartau	turistický
Hrádek Nad Nisou - Hartau	turistický

Zdroj: Městské informační centrum Liberec: <<http://www.infolbc.cz/cz/doprava/prech1.html>>.

Hraniční přechody SRN – Polsko	Druh
Görlitz – Zgorzelec	silniční
Hagenwerder – Radomierzyce	silniční
Ludwigsdorf – Jedrzychowice	silniční
Zittau – Porajów	silniční
Zittau – Sieniawka	Silniční
Görlitz – Zgorzelec	železniční
Horka – Wegliniec	železniční
Görlitz (Altstadtbrücke) – Zgorzelec	turistický
Ostřitz – Krzewina Zgorzelecka	turistický

Zdroj: Okresy Euroregionu Neisse – Nisa – Nysa: grafy, kartogramy. ČSÚ, s. 30

Příloha F: Ubytovací zařízení a počet přenocování v Euroregionu Nisa

	Hromadná zařízení	Z toho		Počet lůžek	Počet přenocování	Kempy
		Hotely	Penziony			
Česká strana	835	134	325	41 503	2 344 293	27
Německá strana	365	100	64	15 268	1 618 388	35
Polská strana	405	73	36	24 127	2 057 478	6
ERN	1 605	307	425	80 898	6 020 159	68

Zdroj: ČSÚ: <[http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern/\\$FILE/ern09t33.pdf](http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/110215_zsuern/$FILE/ern09t33.pdf)>.

Příloha G: Dotazník

1. Víte, co je to euroregion?
 - a) ano
 - b) ne
 - c) mám tušení
2. Víte, kolik euroregionů se nachází na území ČR?
 - a) 10
 - b) 13
 - c) 15
 - d) 17
 - e) 20
 - f) nemám tušení
3. Znáte nejstarší euroregion v ČR?
 - a) Euroregion Labe
 - b) Euroregion Egrensis
 - c) Euroregion Nisa
 - d) Euroregion Praděd
 - e) Euroregion Krušnohoří
4. Myslíte si, že je přeshraniční spolupráce prospěšná a přináší užitek zúčastněným stranám?
 - a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
5. Myslíte si, že EU pomáhá euroregionům při realizaci projektů přeshraniční spolupráce?
 - a) Ano, pomáhá a poskytuje dotace a jinou pomoc
 - b) Ne, nestará se o rozvoj přeshraniční spolupráce euroregionů
6. Jaké oblasti by podle Vás měla přeshraniční spolupráce podporovat? (označte nejvíce 3)
 - a) Vzdělání a školství
 - b) Turistika a cestovní ruch
 - c) Kulturní a společenské aktivity
 - d) Doprava a infrastruktura
 - e) Životní prostředí
 - f) Veřejné zdravotnictví
 - g) Ekonomický rozvoj a podpora podnikání
 - h) Pracovní příležitosti
 - i) Vlastní odpověď:

7. Myslíte si, že je o Euroregionech a přeshraniční spolupráci málo dostupných informací?
- a) Ano, nejsou příliš dostupné
 - b) Ne, je jich mnoho
 - c) Zatím jsem se o ně nezajímal/a
 - d) Nedokážu posoudit
8. Víte, kdo v rámci Euroregionu Nisa spolu vzájemně spolupracuje?
- a) ČR - Polsko
 - b) ČR - Německo
 - c) ČR - Slovensko
 - d) ČR - Slovensko - Polsko
 - e) ČR - Německo - Polsko
 - f) ČR - Německo – Slovensko
9. Víte, kdy Euroregion Nisa vznikl?
- a) 1991
 - b) 1993
 - c) 1995
 - d) 2000
 - e) 2002
10. Slyšeli jste o nějakých projektech realizovaných v Euroregionu Nisa?
- a) Ano, je jich mnoho
 - b) Ano, slyšel/a jsem o několika projektech
 - c) Ne, neslyšel/a
11. Pohlaví
- a) žena
 - b) muž
12. Věk
- a) 10-20
 - b) 21-25
 - c) 26-30
 - d) 31-40
 - e) 41 a více
13. Nejvyšší dosažené vzdělání
- a) základní
 - b) vyučen/a
 - c) střední s maturitou
 - d) vyšší odborné
 - e) vysokoškolské

Příloha H: Přehled schválených projektů dle jednotlivých opatření v rámci Iniciativy INTERREG IIIA 2004-2006

Česká republika – Polsko

Opatření		Podíl INTERREG IIIA v Kč	Podíl v %	Počet projektů
1.1	Podpora infrastruktury	53 082 798	47,82	4
1.2	Infrastruktura na ochranu ŽP	8 220 000	7,41	1
1.3	Infrastruktura pro podnikání a CR	23 777 972	21,42	3
2.1	Rozvoj CR	12 911 493	11,63	3
2.2	Podpora iniciativ místních komunit	10 734 000	9,67	1
2.3	Rozvoj a podpora přeshr. org. struk.	2 268 775	2,04	2
Celkem		110 995 038	100	14

Zdroj: Úspěšným projektům ani hranice nabrání CZ – PL, s. 17.

Česká republika – Svobodný stát Sasko

Opatření		Podíl INTERREG IIIA v Kč	Podíl v %	Počet projektů
G1	Hospodářský rozvoj	6 473 997	7,00	4
G2	Cestovní ruch	25 643 784	27,74	6
H1	Dopravní infrastruktura	33 840 584	36,61	4
I1	Životní prostředí	4 500 000	4,87	1
I2	Rozvoj venkova	7 279 951	7,88	2
J1	Vzdělání a kvalifikace	897 225	0,97	1
J3	Spolupráce	13 799 410	14,93	2
Celkem		92 434 951	100	20

Zdroj: Úspěšným projektům ani hranice nebrání CZ – DE, s. 23.